

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

ÇAYKARA'DAN (ŞAHİNKAYA, KABATAŞ VE ULUCAMI KÖYLERİ) KIRIKHAN'A GÖÇ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Ramazan EMİNOĞLU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALMIŞ

Hatay-2021

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

ÇAYKARA'DAN (ŞAHİNKAYA, KABATAŞ VE ULUCAMI KÖYLERİ) KIRIKHAN'A GÖÇ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Ramazan EMİNOĞLU

Orcid: 0000-0001-8483-2389

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALMIŞ

Hatay-2021

ONAY

Ramazan EMİNOĞLU tarafından hazırlanan **ÇAYKARA'DAN (ŞAHİNKAYA, KABATAŞ VE ULUCAMI KÖYLERİ) KIRIKHAN'A GÖÇ** adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

14/10/2021

Jüri Üyeleri	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALMIŞ (Tez Danışmanı- Başkan)	
Doç. Dr. İsa KALAYCI (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Caner ÇATAL (Üye)	

Ramazan EMİNOĞLU tarafından hazırlanan "**Çaykara'dan (Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami Köyleri) Kırıkhan'a Göç**" adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerine kabul edildiğini onaylarım.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. 14/10/2021

Ramazan EMİNOĞLU

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihiyle eşdeğer olan göç olgusu, XX. yüzyıldan beri bilim insanlarının daha fazla ilgisini çeken bir konudur. Dünya genelindeki nüfus hareketliliğinin artması, kümülatif nedensellik kuramına uygun olarak, ortak bir göç kültürünün oluştuğunu göstermektedir. Bu bakımdan, çalıştığımız “Çaykara’dan (Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami Köyleri) Kırıkhan’a Göç” başlıklı saha araştırmasının göç literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu tez çalışmasında göç olgusunun genel bir çerçevesi çizildikten sonra; iç göç, göçün sosyo-ekonomik ve tarihi yönleri izah edilmiştir. Meselenin açıklanmasında telif ve tetkik eserlerin yanı sıra nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden istifade edilmiştir.

Çalışmada, Trabzon’un Çaykara ilçesine Bağlı Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden 408 hanenin Hatay’ın Kırıkhan ilçesine göç etmelerinin sebep ve sonuçları üzerinden bir analiz yapılmıştır. Söz konusu araştırmanın kapsamı Çaykara ve Kırıkhan özelinde sınırlandırılmıştır.

Trabzon’un Çaykara İlçesine bağlı Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden 408 hanenin Hatay’ın Kırıkhan İlçesine göçünün nedenleri açıklanmıştır. Türkiye hem göç alan hem de göç veren bir ülke olması noktasından hareketle Türkiye’de meydana gelen iç göçün ülke içerisinde yarattığı etkiler dar bir bölgede bir göç hadisesi üzerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Bu vesileyle Çaykara’dan Kırıkhan’a yapılan göçün boyutu, yönü ve türü üzerinde durulmuştur.

Yapılan bu çalışmada; Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinin Kırıkhan’a toplu olarak yerleştirildikleri dönemde yaşanan bazı olumsuzluklar, yeni yaşam alanlarına adaptasyon süreci, ev sahibi konumundaki ilçe sakinlerinin durum karşısındaki psikolojik ve sosyolojik tutum ve davranışları ve bu süreçte devlet yetkililerinin sunduğu çözüm yollarının çok yönlü analizi yapılmıştır. Özellikle sonuç bölümündeki değerlendirmeler, ileride yaşanabilecek benzer vakalar karşısında krizi yönetmek ve zararları asgariye indirmek adına yol gösterici tarzda kaleme alınmıştır.

Hem teorik içeriğinin hazırlanmasında hem de uzun ve yorucu röportaj çalışmalarında engin bilgi ve tavsiyelerinden yararlandığım kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALMIŞ hocama teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca en büyük yatırımını akademik ve bilimsel kaynaklara ayıran, bu kaynakları çalışmamda istifademe sunarak bilgi ve birikimini benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. İsa KALAYCI’ya teşekkür ederim. Eğitim hayatımın lisans döneminden bu yana varlığını ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim kıymetli dostum Müslüm YILDIZ’a şükranlarımı sunarım. Alan araştırması sırasında yardımlarını

esirgemeyen Abdulvahap YAŞAR’a, tarih bölümü öğrencilerinden Ziya BAYHAN ve Saliha ÇEKİ’ye de teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Son olarak çalışma sürecinde kendisinden çaldığım zamanı bu çalışmaya ayırmamı anlayış ve hoşgörü ile karşılayan ve bana gönülden destek veren kadirşinas eşime de teşekkür ve minnetimi sunarım.

Ekim 2021-Hatay

Ramazan EMİNOĞLU

ÇAYKARA'DAN (ŞAHİNKAYA, KABATAŞ VE ULUCAMI KÖYLERİ)

KIRIKHAN'A GÖÇ

Ramazan EMİNOĞLU

Göç Araştırmacıları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021, 10+113 s.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALMIŞ

ÖZET

Göç olgusu, binlerce yıldır insanların yaşamlarını derinden etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. İnsanlar, tarihsel süreç içerisinde kimi zaman gönüllü olarak kimi zaman zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmışlardır. Göç sürecinin başlıca nedenleri arasında ise savaş, kıtlık veya doğal afet gibi etkenler gelmektedir. Bu çalışmada Çaykara bölgesinin dağlık arazilerinde bulunan Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden zorlu iklim koşulları ve doğal afetler nedeniyle Hatay'ın Kırıkhan ilçesine 1965 yılında gerçekleşen göçün sebepleri, sonuçları ve etkileri araştırılmıştır. Nitel araştırma olarak kurgulanan bu çalışma kapsamında göç eden 408 aileye mensup olan 30 katılımcıdan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile veri toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizi neticesinde; göç eden ailelerin Kırıkhan'da kurulan mahalleye yerleştirilmesinin kültürel, ekonomik ve sosyal birlikteliğin sağlanmasına katkı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca insanların birlikte yaşadıkları ve ortak değerlere sahip oldukları akraba veya tanıdıklarıyla göç etmeleri, göç edilen bölgeye daha kolay adapte olmalarını sağlamıştır. Bununla birlikte Karadeniz kültürünün Kırıkhan'da yaşatılmaya devam edildiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İç Göç, Çaykara, Kırıkhan

**MIGRATION FROM ÇAYKARA (SAHINKAYA, KABATAS VE ULUCAMI
VILLAGES) TO KIRIKHAN**

Ramazan EMİNOĞLU

Department of Migration Studies, Master Thesis, 2021, 10+113 p.

Supervisor: Asst. Prof. Gökhan KALMIŞ

ABSTRACT

The phenomenon of migration has been among the factors affecting people's lives for thousands of years. People have been subject to migration, sometimes voluntarily and sometimes compulsorily in the historical process. Among the main reasons for the migration process were factors such as war, famine or natural disaster. In this study, the results and effects of the migration process that took place in the Kırıkhan district of Hatay in 1965 due to harsh climatic conditions and natural disasters from the villages of Şahinkaya, Kabataş and Ulucami in the mountainous lands of the Çaykara region were investigated. Within the scope of this research, which was designed as a qualitative research, data were collected from 30 participants, who were members of 408 families who migrated, using semi-structured interview technique. Analyzing the data obtained, it was concluded that the placement of the migrating families in the neighborhood established in Kırıkhan contributed to the provision of cultural, economic and social unity. In addition, the migration of people with relatives or acquaintances with whom they live together and have common values has made it easier for them to adapt to the migrated region. However, it has been understood that the Black Sea culture continues to be kept alive in Kırıkhan.

Keywords: Migration, Internal Migration, aykara, Kırıkhan

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu ve Problematiği	1
---	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMLARI VE KAVRAMLARI BAKIMINDAN GÖÇ

1.1. Göç Olgusu	4
1.2. Göç Olgusu ile İlgili Kavramlar	8
1.3. Göç ve Benlik İlişkisi	9
1.4. Göç Olgusunu Tetikleyen Bazı Unsurlar	11
1.5. Göç Kuramları	13
1.6. Göç Türleri.....	14
1.6.1. Oluşum Nedenine Göre Göçler	15
1.6.1.1. Gönüllü Göç	15
1.6.1.2. Zorunlu Göç	15
1.6.2. Niteliğine Göre Göçler	16
1.6.2.1. Kitlesele ve Bireysel Göçler	16
1.6.3. Coğrafi Sınırlara Göre Göçler	17
1.6.3.1. İç Göçler.....	17
1.6.3.2. Dış Göçler	18
1.6.4. Süresine Göre Göçler	19

1.6.4.1. Geçici ve Yerleşim (Kalıcı) Amaçlı Göçler.....	19
1.7. Göç Nedenleri	22
1.7.1. İklim Kaynaklı Göç.....	25
1.7.2. Ekonomik Kaynaklı Göç.....	25
1.7.3. İş Gücü Göçü.....	26
1.7.4. Teknolojik Nedenler.....	26
1.7.5. Siyasal Kaynaklı Göç	26
1.7.6. Eğitim Kaynaklı Göç.....	27
1.7.7. Emekli Göçü.....	27
1.7.8. Tarımda Modernleşme	27

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ

2.1. Türkiye’de İç Göçün Gelişimi	29
2.2. Doğu Karadeniz Bölgesinin İklimsel Özellikleri ve Göç	32
2.3. Trabzon’dan Yapılan Göçler	34
2.4. Çaykara’dan Yapılan Göçler	35
2.5. Çaykara ve Kırıkhan Coğrafyası.....	38
2.5.1. Çaykara Coğrafyası.....	38
2.5.2. Kırıkhan Coğrafyası	39
2.6. Çaykaradan Kırıkhan’a Göç	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇAYKARA’DAN KIRIKHAN’A GÖÇ EDEN BİREYLERİN GÖRÜŞLERİ

3.1. Göç Süreci ve Etkileri.....	44
3.1.1. Çaykara’dan Kırıkhan’a Göç	44
3.1.2. Ekonomik Etkiler	59
3.1.3. Sosyo-Kültürel Etkiler	71

3.1.4. Katılımcıların Kendi Eklemek İstedikleri Bulgular	93
TARTIŞMA VE SONUÇ	95
KAYNAKÇA	99
EKLER	104

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Kırıkhan’a Göç Etmenin Sonucunda Oluşan Görüşlerin İstatiksel Verileri.....	53
Grafik 2. Görüşmecilerin İmkanları Olması Durumunda Çaykara’ya Geri Dönüş Yapıp Yapmayacaklarına dair İstatiksel Veriler	58
Grafik 3. Kırıkhan’a Göç Eden Görüşmecilere Verilen Evlerin Oda Sayısına Göre İstatiksel Veriler.....	66
Grafik 4. Çaykara'dan Kırıkhan'a Göçün Ekonomiye Etkisi ile İlgili İstatiksel Veriler	70
Grafik 5. Çaykaralıların Karşılaştıkları İntibalar ile İlgili İstatiksel Veriler	80
Grafik 6. Çaykara’yı Ziyaret Etme Sıklığı ile İlgili İstatiksel Veriler	85
Grafik 7. Çaykara'dan Kırıkhan'a Göçün Eğitime Etkisi ile İlgili İstatiksel Veriler.....	89
Grafik 8. Göçün Kültüre Etkisi Hakkında Görüşmecilerin Düşünceleri	93
Fotoğraf 1. Çaykara'dan Yapılan Göçler.....	36
Fotoğraf 2. Van İlinin Özalp İlçesine Bağlı Emek Köyünde Çekilen Bir Fotoğraf.....	37
Harita 1. Hatay İli Arazi Dağılışı Haritası	40

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de 2000’li Yıllarda Meydana Gelen Göçlerin Yön ve İstatistiki Bilgileri ..	29
Tablo 2. Trabzon’da 5 Dakikada Yağan Maksimum Yağış Miktarı	34
Tablo 3. Hatay ve İlçelerinin Topoğrafik Durumları	41

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
İMO	: İnşaat Mühendisleri Odası
MHDDS	: Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme
MSHİUS	: Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

GİRİŞ

İnsan, doğduğu ve yaşadığı mekâna bağlanır. İnsanın mekâna olan bağıyla beraber aidiyet kimliği de gelişir. İnsanın mekân değişikliğine giderek karşılaştığı sorunlarla mücadele etmesi aynı zamanda mekânla olan bağlarına da zarar vermektedir. Göç olgusunun oluşması da insanın çevresel etkenlerle mücadelede sınırsız hareket edemediğini göstermektedir (Varol ve Gültekin, 2016: 45). Yaşam mücadelesi içerisinde, insanların varoluş amaçlarıyla uyumlu koşulların olmadığı veya zamanla kaybolduğu ortamlarda ekonomik, sosyal, kültürel veya siyasal sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bundan dolayı bir yerden başka bir yere yerleşmek, insanın bu sorunlara karşı çözüm arayışı içerisinde olmasından kaynaklanabilmektedir. Bu sorunlar sadece bireyleri değil aynı zamanda toplumu da ilgilendirebilmektedir. İnsanların bu sorunlara karşı, çözüm olarak başvuracağı göçü farklı boyutlarda ele almak gerekir. Göçün neden yapıldığını anlamak, göç hakkında yapılacak çalışmaların temelini oluşturmaktadır. Doğduğu, büyüdüğü ve ihtiyaçlarını karşıladığı coğrafyayı son çaresi olarak terk etmeyi düşünen insan, göç kararını yeri geldiğinde iradesiyle, yeri geldiğinde iradesi dışında almıştır.

Göç olgusunun insanlık üzerinde bıraktığı etkileri zaman ve mekân kavramları göz önünde bulundurulduğunda kültürel, ekonomik veya siyasal açıdan farklı sonuçlar oluşacağı belirtilmektedir. Farklı coğrafyalarda bulunan icatların, henüz ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmediği dönemlerde, insanların göçü ile farklı mekânlara taşındığı belirtilmektedir (Yılmaz, 2014:1686). Yenilikçi icatların farklı bölgelere taşınmasıyla, bölgeler arası gelişmişlik farkının azaldığını ve göç olgusunun, insanların yer değiştirme olayı olarak görülmekle beraber insanların hayatlarında önemli bir yere sahip olabilmektedir. İnsanların sahip oldukları yaşam tarzlarıyla göç etmeleri, göç ettikleri bölgelerin farklı yaşam tarzlarından dolayı olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Araştırmanın Konusu ve Problematikliği

Çaykara bölgesinin dağlık arazilerinde kurulan köylerin hem fiziki yapısı hem de iklim koşulları nedeniyle doğal afetler ile sarsılması yaşamı zorlaştırmaktadır. Çaykara bölgesi bu nedenlerden ötürü yıllarca dışarıya göç vermiştir. Bu çalışmanın konusunu doğal afetler ile sarsılan Çaykara'ya bağlı Şahinkaya, Ulucami ve Kabataş köylerinin 1965 yılında Hatay'ın Kırıkhan ilçesine göç etmeleri oluşturmaktadır.

Göç eden toplulukların belli sorunlar ile mücadele ettiği bilinen bir durumdur. Kültürel ve sosyo-psikolojik durumlar gibi insanı sosyal varlık yapan, bir nevi benliğini oluşturan

özellikler, yok olmakla yüz yüze gelmektedir. Nitekim bu durum göçün boyutuyla önemli derecede ilişkilendirilebilir. Meydana gelen göç boyutunu, göçün nereye (iç göç-dış göç) olduğu ve nasıl (gönüllü-zorunlu) olduğu da belirleyebilmektedir. Göç edilen yer sınır ötesi ise etkileri daha büyük olabilmektedir. Aynı il sınırları içinde dahi farklı yaşam tarzlarının olduğu da göz ardı edilmemelidir. Çalışmanın konusu zorunlu sebeplere dayanan ve karar verilmesinde gönüllü koşulların arandığı bir yer değiştirme olayı olduğu için göç sonrası meydana gelen etkileşimler ve sonraki göçlerde çizilecek yol haritasında örnek teşkil etmektedir.

Karadeniz kültürü ve etkileri ile yaşayan 408 hanenin Hatay Kırıkhan'a göç etmesi aslında devletin iskân politikası sayılmaktadır. Zorunlu konulardan dolayı göç etmek isteyen topluluklara devlet eliyle sunulan mekânları bireyler kendileri seçmişlerdir. İskân çalışması sürdürülen bölgelerin bir nevi kültür ve sosyal bağlarını güçlendirmek isteyen devlet politikaları iskân kapsamında göç eden toplum için önlem almadığında değerlerin daha hızlı kaybedilebileceği düşünülmelidir. İskân çalışmalarının olumlu sonuçlar için yapıldığı ancak önlem alınmazsa istenmeyen sonuçların çıkabileceği ve toplulukların bu konudaki düşünceleri önemlidir.

Çalışma kapsamında Çaykara'ya bağlı Şahinkaya, UluCami ve Kabataş köylerinden Hatay'ın Kırıkhan ilçesine göç eden 408 hanenin kültürel, sosyal ve siyasal konular da yaşadıkları adaptasyon problemleri ve Kırıkhan ilçesinde yaşayan insanlarla etkileşimleri araştırılmıştır. Çaykara ve çevresinden belli sebeplerden dolayı göç kaçınılmaz olmuştur. Kırıkhan' a göç eden 408 hanenin göç sırasında yaşadıkları sorunlar ile göç ettikten sonra ortaya çıkan olumsuzluklar karşısında alınan çözümler incelenmiştir.

Çalışmanın konusu Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Şahinkaya, UluCami, Kabataş köylerinden toplam 408 hanenin Hatay'ın Kırıkhan ilçesine göç etmesi ile sınırlandırılmıştır. Göç eden 408 haneden 30 birey ile görüşme sağlanmış ve görüşmeye katılanlardan bireyin kimliğini deşifre edecek bir bilgi alınmamakla beraber istediği zaman çalışmadan çıkabileceği belirtilmiştir. Çalışma soruları sınırlı konuda olup yalnızca göç süreci ve göç sürecinden sonra yaşanan olaylara ışık tutmak istenmiştir.

Devlet politikaları sonucu göç eden topluluklar için alınan önlem ve iyileştirmeler göz önünde bulundurulacağından yeterli olup olmadığı ve gelecekte alınacak tedbirlere bir yol haritası olma bağlamında önem teşkil etmektedir. Tez kapsamında bu konunun teferruatıyla ele alınmadığı ve alan çalışması yapılmadığı görülmektedir. Alan araştırması sırasında göç eden insanlara ulaşılmak hedeflenmiş olup ilk ağızdan yaşanan sorunlar dinlenmiş ve devletçe alınan tedbirler hakkında bilgiler not edilmiştir.

Doğu Karadeniz fiziki yapısı ve iklimi hakkında kapsamlı çalışmalar olsa da araştırma konusuna dayanan kapsamlı bir çalışma mevcut değildir. Çalışma zorunlu bir sebebe dayanan ve iskân politikası ile ülkenin kuzeyinden en güneyine göç ettirilen Çaykaralıların yaşadıklarını kapsamakla beraber günümüze uzanan hikâyelerini anlatmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMLARI VE KAVRAMLARI BAKIMINDAN GÖÇ

1.1. Göç Olgusu

İnsanoğlu yaşamı boyunca çeşitli sebepler ile yer değiştirmiştir. İradesi ile yer değiştirmeler olduğu gibi irade dışı yer değiştirmeler de meydana gelmiştir. Her yer değiştirme olayını göç olgusuna örnek vermek, göç olgusu için yapılan tanımlara göre mümkün değildir. Türk Dil Kurumu (TDK) göç kavramını *"Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret:"* olarak tanımlamaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Göç terimleri sözlüğü ise göç olgusunu aşağıdaki gibi açıklamıştır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 35):

"Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir."

Dünya üzerinde her çağda nüfus hareketlerinin var olduğu ve bu nüfus hareketlerinin göç olgusu olarak nitelendirilmesi için belirli özellikleri taşıması gerektiği belirtilmiştir. Bir başka çalışmaya göre, göç olgusu canlıların yaşamını sürdürdükleri bölgeyi bırakıp farklı bir bölgeye yerleşmeleri olarak belirtilse de insanların sınırlı bir süre için yer değiştirmelerini kapsamadığı ifade edilmektedir (Güleç, 2016: 29).

İnsanoğlunun var olduğu ilk günden bugüne oluşturduğu toplum yapısı, göç eylemini benimsemiştir. Göç eyleminin geçmişte olduğu gibi gelecekte de başvurulabilecek bir yol olduğu düşünüldüğünde bir bölgede göç eyleminin son bulması, o bölgenin yaşlandığının bir göstergesidir (Ortaylı, 2006: 19).

Bireyler yaşadıkları toplumda kendi istekleri doğrultusunda, mantıklı veya mantık dışı şekilde hareket edebilirler ve bu konuda maksimum kabiliyet göstermeye çalışırlar. Göçün bireylere farklı seçenekler sunması ve bireyleri sosyal ya da ekonomik hareketliliğe sevk etmesi, bireylerin dürtülerinin harekete geçmesini sağlamaktadır (Tekeli, 2008: 18).

Toplumda kendi isteklerini yaşamak isteyen ve kendi güdöleri ile hareket etmek isteyen birey farklı seçeneklerin olduğunu düşündüğü zaman mesleki veya sosyal hareketliliğe katılabilir. Bireylerin tercih hakları olduğu düşünölürse, göç olgusunun toplumda giderek artacağı da ifade edilebilir. İnsan, yaşamını sürdürdüğü coğrafyada ekonomik, sosyal veya siyasi sorunlar ile karşı karşıya kaldığında, bu sorunları kendi yaşadığı coğrafyada çözebildiği ölçüde mekân değişikliği düşünmez fakat bu noktada çözümez sorunlar ile karşılaştığında zorunlu olarak mekân değişikliği ile bu sorunları çözüme kavuşturmaya çalıştığı belirtilmektedir (İçduygu ve Ünalın, 1998: 45; Yalçın, 2004: 119).

Göç olgusunun, insan ile yaşadığı coğrafya arasındaki ilişkiye zarar veren ve yıpratın bir olgu olduğu ifade edilmiştir. Günümüze yaklaştığça insanların göç nedenleri değiştiği görölmektedir. İlk yapılan göçlerin genellikle zorunluluk veya ihtiyaç nedeniyle yapıldığı belirtilirken günümüze yaklaştığça göçün insan hayatına bir seçenek olarak girdiği ve yaşam biçimi haline geldiği ifade edilmiştir (Geçirgen, 2019: 8).

İnsan göç etmeyi düşündüğü durumda hayatıyla ilgili çözülemez bir sorun ile karşılaştığını düşünür. Mekân değişikliğini ikincil araç olarak gören insanın, sorunu çözebildiği ölçüde göç etmeyi düşünmediği belirtilmiştir. Günümüze yaklaştığça göçlerin temelinde çözümsüz sorunların yanında göç etmenin sade bir tercih haline geldiği de görölmektedir. İnsanlık tarihindeki ilk göçlerin, çevresel faktörlerin yaşamı tehdit ettiği dönemlerde kuraklık, iklim değişikliği ve zorlu coğrafi koşulların temel insani ihtiyaçlara ulaşmayı güçleştirmesinden dolayı yapıldığı düşünölmektedir. Bu fikir ışığında ilk göçü avcı toplayıcı toplulukların gerçekteleştirdiği söylenebilir (Güleç, 2016: 29).

Özellikle sıcakların artışı ile buzul parçalarının erimesi ve su seviyesinin yükselmesi, insanları kendilerine yeni yaşanabilir alanlar bulmak mecburiyetinde bırakmıştır. İnsanların yıllar boyunca göç etmesi farklı nedenlere dayanmaktadır. Avcı-toplayıcı topluluklar yiyecek bulmak için göç ederken sonraki süreçte değişen siyasi ve toplumsal koşullar göçün asıl nedenleri haline gelmeye başlamıştır. Ekonomik nedenlerin yanına siyasi ve sosyal nedenler de eklenmiştir. Toplum yapısının zamanla gelişim gösterdiği ve insanların tercih sahibi olduğu ifade edilmektedir. İnsanlık tarihi, avcı-toplayıcı toplumdan tarım toplumuna, tarım toplumundan ise sanayi toplumuna geçmiştir (Taşkesen, 2017: 21).

Toplum yapısının değişimi göç olgusunun değişimini beraberinde getirmiş ve göç olgusu günümüzdeki boyutunu almıştır. Yerleşik hayata geçen insanların avcı-toplayıcı gruplara göre iklim koşullarından daha az etkilendikleri ve göç nedenlerinin siyasi ve sosyal konulara taşındığı belirtilmiştir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş ise toplumun gelişiminin bir göstergesidir. Sanayileşmenin göç üzerindeki etkisi, avcı-toplayıcı veya tarım

toplumlarının göç üzerindeki etkisinden farklı olmuştur. İnsanların göç etmeye karar vermesinde göç olgusunun bir tercih haline gelmesi de etkili olmuştur. Özellikle yirminci yüzyıla bakıldığında göç olgusunun çok farklı bir boyuta ulaştığını görmekteyiz. Yirminci yüzyılda yaşanan dünya savaşları ve beraberinde gelen ekonomik sorunlar ile sosyal yapıların yıkımı büyük göçlere neden olmuştur. Yirminci yüzyılda çok fazla göç yaşanmasının diğer bir sebebi ise Sovyetlerin yıkılması ile 1990 yılından sonra yoğun bir göç akımının başlaması olarak belirtilir (Aslan, 2002: 82). Dünya genelinde özellikle savaş ve kargaşa ortamlarında çıkan kendinden olmayanı kabul etmeme yani faşist uygulamalar bazı kesimlerce savunulmuş ve kitlesel göçlere sebep olmuşlardır.

Göç olgusunun diğer bir önemli etkeni olan birey ile mekân arasındaki bağ, insanların göçünü diğer canlıların göçünden ayırmaktadır. Göç olgusu insanlar ve bölgeler arasında siyasal, ekonomik veya sosyal alanlarda etkileşime neden olmaktadır. Özellikle sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi veya uluslararası ilişkiler gibi sosyal bilimlerle ilgilenen bilim dallarının konuya farklı bakış açıları olmuştur (İçduygu ve Ünal, 1998: 39). Nitekim göç olgusunun her bilimsel çalışmada farklı yorumlandığı ve bu nedenle farklı bakış açılarının ortaya çıktığı söylenebilir.

Her çağda görülen göç, insanlığın mekân ile ilişkisi hakkında bilgi vermektedir. İnsanların hareketleri sonucu ortaya çıkan ve çevresel faktörlerin de etki ettiği tutum, davranış veya değerler nüfus hareketliliği ile taşınmakta, coğrafyalar arası bir etkileşim yaşanmaktadır. Göç olgusunun, toplumun sosyal ve kültürel yapısını oluşturan değerlerini farklı bölgelere taşıyarak hem göç veren hem de göç alan bölge insanları arasında bir etkileşime neden olduğu belirtilmektedir. İnsanlar göç ettikleri bölgenin koşullarından etkilendikleri gibi göç edilen bölgede yaşayan bireyler de kendi coğrafyalarında meydana gelen ekonomik ve kültürel değişimlerden etkilenebilmektedirler (Ekici ve Tuncel, 2015: 11).

Yapılan diğer bir çalışmaya göre göç olgusunu yalnızca nüfus hareketliliği olarak tanımlamak göç sosyolojisinin iç dinamiklerini tam olarak ortaya koyamadığı belirtilmektedir (Doğan, 2002: 22). İnsanların bir yeri terk ederek farklı bir yere yerleşmeleri, iki bölge arasındaki etkileşimle beraber insanların farklı kültürel ve sosyal yapıları öğrenmelerine sebep olmaktadır. Nüfus hareketliliğinin göç olgusu kapsamında değerlendirilmesi için yalnızca bireylerin yer değiştirmesi değil aynı zamanda bireyler ve bölgeler arası bir etkileşimin meydana gelmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kültürün insanlar üzerinde ifade ettiği anlam, aslında bireylerde oluşan manevi değerler olarak açıklanması mümkün olmaktadır. Manevi değerler, bireylerde doğru davranış ile yanlış davranışı ayıran değer yargılarıyla beraber bir arada bulunma isteğinin de oluşmasını

sağlayabilmektedir. Göç olgusu ile göç alan bölgede yaşanan kültür ve göçmenlerin kültürleri arasında bir etkileşim olabilmektedir. Bu etkileşim her göç olayında olumlu sonuçlanmamaktadır. Bireylerin kendi coğrafyalarında benimsedikleri kültürün, göç sonucunda farklı coğrafyalar arasında oluşacak etkileşimden dolayı yok olma tehlikesi ile karşılaşabileceği belirtilmiştir (Aksoy, 2012: 298).

Kişinin yerleşim yerini terk ederek farklı bir coğrafyaya göç etmesi farklı sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle hiç bilmediği bir coğrafyaya göç eden bireylerin yeni koşullara adaptasyonu zorlu olacağından, göç eden insanların yaşayacağı sorunların çözümü için yapılması planlanan politikaların da geniş kapsamlı olması gerekmektedir (Tekeli, 2008: 38). Göç edilen yer ile birey arasındaki bağ ne kadar uzak ve esnek ise bireyin o mekâna alışması da o kadar zor ve kırılıgandır. Uygulanacak politikaların, bireyin adaptasyonuna yardımcı olacak ve adaptasyon süresi minimize etmeye çalışacak şekilde geniş kapsamlı olması gerektiği vurgulanmıştır.

Kültürü; bireylerin yaşam tarzı olarak tanımlayan araştırmacılara göre, farklı coğrafyalara göç eden bireylerin karşılaşacakları koşullara adapte olmaya çalışmaları aslında her iki kültürün çatışması anlamına da gelmektedir. Kültür çatışması ile bireylerin kendi kültürlerine sahip çıkmaları yeni kültüre adapte olmayı zorlaştırabilmektedir. Aynı bölgeden göç etmiş ve bir arada yaşayan bireylerin kendi kültürlerini yaşattıkları da görülmektedir (Aksoy, 2012: 298).

İnsanın ulaşım araçlarını geliştirmesi ve daha dayanıklı hale getirmesi ile ülkeler arası savaşlar artmış ve sömürgecilik faaliyetleri yani güçlü olan devletlerin diğer devletlerden ekonomik beklentileri artmıştır. Ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesi ile sömürülen ülke sayısının arttığı belirtilmiştir. Göç konusunda, sömürgecilik öncesi ve sonrası dönemleri ayıran en belirgin özellik sömürge devletlerinin emek ihtiyaçlarını karşılama amacı olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2014: 1687). Sömürülen ülkelerin iş gücünü kullanmak isteyen sömürü ülkeleri bir emek göçü başlatmışlardır. Emek göçü ile sömürge öncesi ve sömürge sonrası olarak iki farklı anlayışın ortaya çıktığı görülmektedir.

Göç olgusunun etkileri boyutuna göre değişkenlik gösterebilmektedir. İnsanların bireysel veya kitlesel yaptıkları göç sonucunda dünyayı ilgilendiren sonuçlar da ortaya çıkabilir. Nitekim insanların göç olayları bazen yeni ülkelerin bazen de farklı kıtaların keşfine neden olabilmektedir. Amerika kıtasının keşfi, insanların yapmış oldukları göç sonucunda gerçekleştiği belirtilmektedir (Deniz, 2014: 180).

1.2. Göç Olgusu ile İlgili Kavramlar

Ayrılma Hakkı: Göç terimleri sözlüğüne göre bir ülkede yaşayan her bireyin o ülkenin koşullarını kabul etmediği takdirde kendi ülkesi dahi olsa o ülkeden ayrılma hakkı vardır. Bu hak ilk kez 1966 tarihli *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası sözleşme*de öngörülmüştür (MSHİUS, Md.: 12, karar sayısı 2003/5851; Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 11).

Beyin Göçü: Eğitim ve yetenek becerisi ile belli bir düzeye gelmiş kişilerin kendi ülkesindeki beceri seviyesinin düşmesi durumunda farklı ülkeye göç etmesidir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 14).

Bireysel Göç: Bireylerin, kitlelerin aksine kendileri veya aileleri ile göç etmesi anlamına gelir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 14).

Dönüş Göçü: Bireylerin kendi ülkelerinden başka bir ülkede en az bir yıl kaldıktan sonra gönüllü veya zorla kendi ülkesine dönüşü olarak tanımlanabilmektedir.

Düzenli Göç: Resmi kaynaklarla tanınan ve yapılan göç olarak tanımlanmaktadır.

Düzensiz Göç: Gönderen ülke veya alıcı ülkenin yasal düzenlemesi olmadan, yasa dışı yollarla bir ülkeye göç ederek oraya yerleşmesi veya çalışması anlamına gelmektedir. Gönderen ülkenin yasaları dışında hareket eden bireyler aynı zamanda kendi ülkelerinin verdiği yasal evraklar olmadan çıkış yapmaktadırlar. 11 Eylül saldırısı sonrası devletlerin ülke giriş çıkışlarında güvenlik anlayışları değişiklik göstermiş ve düzensiz göçler tehlikeli görülerek tehdit sayılmıştır (Taşkın, 2014: 175; Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 26).

İkincil Göç: Göç Terimleri Sözlüğüne göre “*İkincil göç Ev sahibi ülkedeki göçmenin esas olarak ikamet ettiği topluluktan ayrılarak ev sahibi ülke içindeki veya üçüncü ülkeye yönelik hareketi*” olarak tanımlanmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 45).

Mülteci: Mülteci kavramı 1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme*-ye göre (MHDDS, Md.: 1, karar sayısı 10898/1951):

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen” birey mülteci olarak kabul edilmektedir.

Kendi ülkesinde can güvenliği tehlikede olan ve kendi ülkesi tarafından bu tehlikenin ortadan kaldırılamayacağını anlayan birey, göç etme düşüncesi ile hareket edebilir. Bireyi mülteci olarak tanımlamak için belli koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşulların en

başında düşünceleri, dini, ırkı veya siyasi düşüncesi yüzünden ölüm tehlikesi içinde olması veya yaşamını zorlaştıracak zulme maruz kalması gelmektedir. İkinci önemli koşul ise kendi ülkesinin bu konudaki tutum ve tedbirleridir. Kendi ülkesinin korumaması, koruyamaması veya bu tehlikeyi oluşturanın kendi ülkesi olması durumu da ikinci koşuldur. Üçüncü koşul ise bireyin bu tehdit karşısında farklı bir ülkede bulunması ve kendi ülkesine dönmemesi veya dönmek istememesidir.

Sığınmacı: Ciddi bir tehlike altında olan bireylerin güvenlik arayışı içerisinde hukuki statü kazanabilmek için farklı bir ülkeye yaptığı başvuru sürecidir. Sığınmacı tanımdan da anlaşılacağı üzere tanımlanmış bir karar değil aksine sonucu beklenen bir sürecin adıdır. Bundan dolayı verilecek kararın olumsuz olma durumunda resmi statü bekleyen kişi ülkeyi terk etme durumunda kalmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 74; Deniz, 2014:178).

Göçmen: Ekonomik sebeplerden dolayı kendi ülkesinden başka ülkeye hukuki yollar ile giriş yapan kişiye denmektedir (Topkaya ve Akdağ, 2016: 770; Deniz, 2014: 177).

Geçici Koruma: İnsanların, savaş gibi can güvenliğini tehlikeye düşüren olaylarda kitlesel olarak göç etmeleri sonucu, göç edilen ülkenin ilk olarak verdiği statü olarak tanımlanmıştır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2018: 33).

Yirminci yüzyılın başlarında kent yapısının ön planda tutulması ile beraber Chicago’da gettolarda yapılan araştırmalarda, zaman içinde bu bölgelere göç eden insanların belli alanlara yoğunlaştıkları görülmüştür. Göç edilen bölgelerde bireylerin yeni yaşam alanlarında yabancılık çekmemelerini sağlayan ve bu bölgeye adaptasyon sürecini hızlandıran unsur yoğunluk olarak ifade edilebilir. Göç edilen yerlerde yaşayan insanlar kendilerinden olanlar ile bir arada yaşayınca kültürel bağların kurulması ve beraber kültürel temellerin yeniden inşası daha kolay olmaktadır (Erman, 2002: 3).

1.3. Göç ve Benlik İlişkisi

Birey ve kimlik içselleşen kavramlardan olmak ile beraber bireyi topluma ait hissettiren unsurdur. Toplumun belli özellikleri kazanılan ve bireyin kendine özgü öğütleri ile şekil alan kimlik artık bireyin, bireyin ait olduğu toplumu ve sahip olduğu değerlerini tanımlamaktadır. Göç edilen bölgelerde meydana gelen nüfus yoğunluğu ile insanlar kendi kültür ve sosyal yapılarını kurarken aynı zamanda o bölgenin kültürel ekonomik ve sosyal özellikleri ile adaptasyon sorunu yaşar ve göç ettiği toplumun değerlerini öğrenmeleri engellenir. Nitekim kendi toplumlarından olanlar ile göç ettikleri yere yoğunlaşacak bireyler toplumun diğer fertleri tarafından göç ettiği bilinecek ve ona göre muamele göreceklerdir. Bu muameleler toplumsal

şiddet olaylarından kutuplaşmalara kadar ilerleyebilir. Türkiye’de 1950 yılından sonra kırdan kente yönelen bir göç dalgasının oluşması ile belli bölgelere akınlar gözlenmiştir. Günümüze değin o göç dalgalarından mahalle isimleri konulmuş ve il sınırları içinde farklı il isimleri ile mahalle isimleri anılmaya başlanmıştır (Erman, 2002: 4).

Bireylerin ait oldukları yerlerden farklı yerlere çeşitli sebeplerle göç etmeleri insanların dillerini dahi bilmeyecekleri bölgelerde yabancı olmalarına neden olacaktır. Ama insanlar bu yabancılık hissini kırmak ve sosyal entegrasyonda kolay yol olan bir arada yaşama duygusunu oluşturmuş ve bir arada durmaya çalışmışlardır. Türkiye belli dönemlerde dış göç vermiş ve Almanya gibi Avrupa ülkelerinde Türk nüfusu giderek artmıştır. Avrupa ülkelerinde bir arada yaşayarak Türk Mahallesi kuran ve bütünleşerek benliklerinden uzaklaşmak istemeyen Türkler için özellikle Almanya çekinceler göstererek lisanlarında "*Dün misafirdiler, bugün ise yük*" söylemiyle Türkleri açıkça olmasa da dolaylı yoldan istemediklerini belirtmişlerdir (Arslan, 2002: 86).

Bireyleri göçe iten ve ait oldukları yerleri terk etmelerine sebep olan etmenler tabi ki her birey veya toplulukta görülmeyebilir. Tekeli’nin (2008: 34) Parnes’ten aktardığına göre göç olgusunun gerçekleşmesinin üç ayrı aşaması mevcuttur. Bu aşamalar:

- a. Göç etmek için belirli potansiyelin olması,
- b. Göç etmek için istekli olma,
- c. Göç etme sürecini başlatarak olayın gerçekleştirilmesidir.

Üç aşamalı olarak ele alınan yer değiştirme olayı bireylerde öncelikle göç etme potansiyeline değinmiştir. Göç etme nedenleri ile imkânları mevcut ise ilk aşama olumlu sonuçlanır. İkinci aşamada neden de olabilir imkânda yani insanın göç potansiyeli vardır ama yaşadığı ait olduğu, doyduğu ve yaşamaya devam edeceği ayrıca sosyal benliğinin olduğu çevreyi terk etme isteği olmadığı müddetçe ikinci aşamaya geçemeyeceği aktarılır. Üçüncü son aşama da ise göç olgusunu gerçekleştirme aşamalı olarak yer değiştirme işlemi başarı ile sonuçlanmıştır diye aktarılmıştır. Aslında aşamalı olarak olumlu sonuçlanan sıralamaya göre yer değiştirme gerçekleşmektedir. Kriterler içerisinde a ve b seçenekleri gerçekleştiği için göç sürecinin tamamlandığı belirtilmelidir.

Kırdan kente akan nüfus, kentte yığılmaya sebep olmakta ve bu noktada kentleşme yavaşlamaktadır. Daha önce aynı bölgeye göç eden bireyler ile bir bağ kurabilen ve ortak özelliğe sahip daha sonra göç edecek olanlar birbirleri ile aynı bölgeler de yaşama isteğinde bulunup gruplaşmaktadırlar (Gürbüz, 2007: 2). Gruplaşmalar insanları bir arada tutarak göç edilen yerde yabancılık çekmemelerine, kendi kültürlerine sahip çıkmalarına veya ekonomik olarak yön gösterecek birini bulmaya kolaylık sağlayabilir. Bu durumda bireyler kendi

kimliklerine daha çok sahip çıkarak değişime direnebilirler. Bu durum göç edenlerin, göç edilen bölgenin kendine has kültürü veya aidiyet duygusunu daha yavaş öğrenecekleri de belirtilmelidir.

Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) 2008 yılında yayınladığı kitapçığa göre kırsal kesimde yaşamakta olan insanların iş gücüne katılma istekleri ile birlikte ekonomik şartları iyileştirme isteği ve doğum oranının yüksekliği kente doğru bir göç başlatmıştır. Tarımda kullanılacak olan makinelerin gelişmesiyle modern tarıma geçişte emeğe olan talebin giderek azalması bir iş gücünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan işsizlik ile gelişmemiş bölgelerde ekonomik sorunlar artmış ve bu konuda sanayileşmiş bölgelere doğru bir göç harekâtı başlamıştır. Ekonomik problemlerle birlikte Anadolu'nun doğu ve güneydoğusunda başlayan terör faaliyetleri insanları yaşadıkları ve kendilerini ait hissettikleri topraklardan göç etmeye zorlamış ve Anadolu'nun içlerine doğru göç dalgaları görülmüştür. 1960 senesinden itibaren ülke kalkınması ve stratejik hedeflere ulaşmak için küresel kuruluşlar ile yapılan çalışmalar neticesinde nüfusun artış hızı ve yoğunluğu, kalifiyeli eleman yetiştirme ve toplumumuzun değerler yapısında başarı sağlanmıştır. Nüfusun yoğunluğu ve kontrolsüz artışlarının önlenmesinde önlemlerin alınması ile toplumumuzun demografik yapısı üstünde etkili olunmuştur. Bu tedbirler neticesinde nüfus hızının artış hızı yavaşlamak ile birlikte genç nüfus azalma göstermiştir. Sağlıklı doğumlar neticesinde ölümler azalmış ve iş gücü istihdamında sayılanlar ile bu istihdamda sayılmayanlar ile genç nüfus dışında kalanlarda artış gözlenmiştir (DPT, 2008).

1.4. Göç Olgusunu Tetikleyen Bazı Unsurlar

Ekonomik gelişmişlik seviyesi diğer ülkelere göre yüksek olan ülkelerin demografik yapılarında göçmen payının yüksek olmasındaki sebep emek göçü olarak belirtilir. Ülkelerin nüfus yapılarında göçmenlerin önemli yer alması ise göç alan bölgelerde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Göç alan bölgelerin emek piyasalarında ilk sorun yerel iş gücünün göçmen emeğe karşı pahalı bulunması ve yerel emek piyasasında işsizliğin artmasına sebep olmasıdır. Emek sektörünün diğer ülkelere aktarılması ile yasal göçmenlerin yanında kaçak yollarla göç edilmesi ve düzensiz bir göçmen nüfusunun oluşması farklı bir sorun olarak dile getirilebilir. Bir başka sorun olarak nitelendirilen iç gücünde ucuz emek alımlarının olması da düzensiz göçmenlerin emek piyasasında oluşturdukları yoğunluktan kaynaklanmaktadır. Son olarak yoğun göç yaşayan ülkelerde toplumun yapı taşlarında meydana gelen kutuplaşma ile göç ile

gelen bireylere karşı ırkçılığın doğması ve yabancılaşılmaya yol açması sorun olarak belirtilmektedir (Doğan, 2002: 23).

Ekonomik sorunlardan dolayı göçe maruz kalan bireyler, göç ettikleri bölgelerde adaptasyon sorunu ile beraber ekonomik sorunlar ile de karşılaşmaktadırlar. Farklı kültürlerin ve sosyal çevrenin bireylerde yabancılaşılmaya sebep olması ve ucuz emek ile beraber sermaye sahiplerinin çalışanlar için tam sigorta yapmamaları ve çalışanların sosyal güvenlik haklarından tam olarak yararlanamamaları yaşanan sorunlar arasında sayılmaktadır. (Ersel, 2002: 56).

Göç olgusu araştırılırken özellikle iç göç konusunda sıkça karşılaşacağımız kır yerleşkelerini açıklamak gerekmektedir. Kır yerleşkesini kent yerleşkesinden ayıran en önemli etken, kır nüfusunun ekonomik güçlerinin çiftçilik ve hayvancılıktan sağlamaları olarak belirtilmektedir. Yaşam tarzı olarak ise daha küçük bir yapı ve nüfusa sahip olması kır yerleşkesini kent yerleşkesinden ayırmaktadır (Bakırcı, 2007: 29-30; Berber, 2019: 17).

Kırsal bölgede yaşayan insanlar genellikle geçimlerini hem çiftçilik hem de benzeri iş kollarından kazanırlar. Kırsal bölgeden kente göç eden insanlar aslında günlük ücrete razı gelirler. Kent koşullarının da zaman geçtikçe beklentilerini karşılamadığını gören bireyler uluslararası göçe yönelmişlerdir (Ersel, 2002: 57).

Göç olgusu, üretim imkânlarının yeniden inşasında emek faktörünün daha verimli dağıtılması ve yeni koşulların mekân faktörünün seçilmesinde göz önüne alınmasını sağlamaktadır (Tekeli, 2008: 18). Çalışmada Mekân ile emek göçünün doğrudan bir ilişki içerisinde olduğu, emek göçü için tercihler arasında bulunan mekânların özellikle seçilmesinden anlaşılmaktadır. Özellikle bireyin, mekân seçiminde yeni koşulları göz önünde bulundurarak uyum sürecini yönetmesi ve üretim imkânlarının, emeğin göç ile taşınmasına göre şekil alması beklenir.

Kırda yaşayan insanlar, ekonomik sorunlar ve sağlık koşullarının yetersizliği nedeniyle kente yönelik bir göç dalgası oluşturmaktadırlar. Kente göç eden insanların yoğunlaştığı bölgelerde alt yapı sorunları ile beraber çarpık kentleşme meydana gelmektedir. Göç edilen yerde yaşayan insanlar ile göçmenler arasında da olumlu veya olumsuz etkileşim meydana gelmektedir. Göç edildikten sonra kent yaşamının beklentileri karşılayamadığı durumda ise insanlar, bu beklentilerin karşılanacağı düşüncesi ile uluslararası göç eğilimi göstermişlerdir (Özdemir, 2018: 80-82).

Göç politikalarının göç olgusunu yönetmesi beklenmektedir. Yer değiştirme alanında yapılan nicel çalışmalar yalnızca sayısal veriler ile kısıtlı kalırsa bu politikalardan yeterli verim alınmayabilir. Göç olgusu ile nüfus veya emek hareketleri meydana gelir. Ülkeler için yalnızca kaç kişinin göç edeceği önemli değildir. Ayrıca göç edecek bireylerin nitelik açısından

özellikleri de önemlidir (Tekeli, 2008: 40-41). Özellikle savaş veya siyasal çatışmalardan kaynaklı bireysel veya kitlesel göçlerin meydana geldiği dönemlerde ülkelerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda politikalar düzenledikleri söylenebilir. Hazırlanan politikalarda, göçmenlerin maddi durum ve tahsil sevipleri, vatandaşlık verilmesinde öncelik taşıyabilmektedir.

1.5. Göç Kuramları

Göç kuramları; Ravenstein'in Göç Kuramları, İtme Çekme Kuramı, Merkez Çevre Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı, Kesişen Fırsatlar Kuramı, İlişkiler Ağı Kuramı olmak üzere altı başlık altında incelenmektedir. Bunlar:

- Ravenstein'in *Göç Kanunları* 1885 yılında yayımladığı sırada, göç kuramları ile ilgili yapılan ilk çalışma özelliğini kazanmıştır. Bu çalışması ile Ravenstein kendinden sonra gelecek çalışmalar için bir örnek niteliği taşımaktadır. Ravenstein göç kuramlarını oluştururken çağın koşulları ile sınırlı kalmıştır. Endüstrileşmeyle sanayileşen kentler, ulaşım ağına önem vermiş ve gelişen ulaşım ağlarıyla göçler hız kazanmıştır. Göç olaylarının hız kazandığı bir dönemde, Ravenstein'nin göç kanunlarına göre göç ile göç edilecek mesafenin ilişkili olduğu belirtilmektedir. Küreselleşme ile ekonomik ve sosyal anlamda gelişen kent merkezlerine çevre bölgelerden insanların göç ettiğini, insanların belli bir amaç için göç etmek istedikleri, amaç ve araç ilişkisi açısından önemli olduğu ifade edilmiştir. İnsanların göç ettikleri bir bölgenin aynı zamanda göç veren bir konumda olduğu, uzun mesafeli göçler olmasıyla birlikte insanların sanayi ve ticaret merkezlerine doğrudan göç etmek istedikleri ve kent nüfusunun göç etmeye eğiliminin kır nüfusuna göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Kente yönelen göç olaylarının, kent yerleşim yerlerini çok değiştirmediklerini ve göç olgusunda kadınların erkeklere göre ülke içinde ve kısa mesafeli göçlerde daha fazla istekli olduklarını, erkeklerin ise dış göçlere daha yatkın olduklarını belirtilmektedir (Çağlayan, 2006: 68-69-70-71).

- İtme- Çekme Kuramı'na göre dört ana etmen göçün oluşmasına neden olmaktadır. İlk etmen insanın yaşamsal fonksiyonlarını etkileyen ve yaşadığı bölge ile ilgili olan etmenlerdir. İkinci etmen alternatif olarak bireyin göç edebileceği ve koşullarını iyileştireceği bölge olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü etmen bireyin karşılaştığı engeller, dördüncü etmen ise bireylerin şahsi olarak kararlarını oluşturan etmenlerdir. (Çağlayan, 2006: 6). İtme-çekme kuramı olumlu veya olumsuz etkilere dikkat ederek, bireylerin içinde bulunduğu koşulların itme gücüne sahip olabileceği gibi göç etmek istenilen bölgenin de çekiciliği söz konusu olabilmektedir. Yaşanılan coğrafyanın sağladığı koşullar birey için olumsuz etki taşımakla beraber bireylerin

bu koşullardan uzaklaşma çabalarına neden olurken, g edilecek bölge koşulları yaşanılan sorunların  olarak görüldüğü için bu bölgelere de güç olabilmektedir.

- Merkez-evre Kuramı, g olgusunu gelişen dünya sistemlerine dayandırmaktadır. 16. yüzyıldan sonra gelişen bir dünya sistemi olduğunu ve güç olgusunun bu ereve de şekillendiğ belirtilir. 16. yüzyıldan sonra smrgeciliğn artması g olgusunu tetiklemekte ve bağlantılı olduğ savunulmaktadır. Günümüzde gelişmiş ülkelerin belli imkânları ellerinde bulundurarak modern smrgeciliğ devam ettirdiğ savunulmaktadır.

- G Sistemleri, g olgusunu lkeler arası olarak ilişkilendirmiştir. lkeler arası farklı konulardan doğabilecek ilişkiler ile daha sonraki süreçte bir güç sistemi kurulabileceğ savunulmuştur. Savaş veya benzeri olaylarda özellikle müttefik olan ülkelerin daha sonraları savaş zararlarını kapatmak adına aralarında güç sistemi kurulduğ savunulmaktadır (Aksoy, 2012: 295).

- Kesiren Firsatlar Kuramı, bireylerin kararlarını ve bu kararları aldiran sebeplere vurgu yapmaktadır. Kuram, g olgusunun  önemli etkene sahip olduğunu savunmaktadır. İlk olarak g edilecek yer ile birey arasında bulunan mesafe, ikinci olarak g edilecek yerin sahip olduğ imkânlar ve son olarak bu yerin sahip olduğ imknların miktarı önemli etkenlerdir. Bu etkenlerden g edilecek yer ile birey arasındaki mesafe önemli grlmektedir. G edilecek yerin sahip olduğ imknların varlığı mesafenin kısılalığı ile önem kazanmaktadır. Mesafenin kısa olması ile daha fazla insan göçüne neden olabilmektedir. Küreselleşme ile g edilecek bölgelerin sahip oldukları imknların arttığı ve değışiklik gsterdiğ söylenbilir (ağlayan, 2006: 77-78).

- İlişkiler Ağı (Network) Kuramı'na göre, Güç olgusunu sebep sonuç ilişkisi içinde değerdendiren ilişkiler ağı ge neden olan olaylar dışında farklı olarak daha önce göç etmiş bireylerin göç etmeye meyilli bireyler arasında bir iletişim olabileceğı ve ge sevk edebileceğı savunulmaktadır (Aksoy, 2012: 296). Bir başka çalışmada ise ilişkiler ağı, göç eden, g edilen yerden g edemeyen veya g edilen yerde bulunan bireylerin sahip oldukları ırk, köken veya dostluk gibi ortak özelliklerinden oluşan bireyler arası bağ olarak tanımlanmıştır (Geçirgen, 2019: 9).

1.6.G Türleri

Dünya üzerinde kendi iradesi dışında göç edenlerin yanında kendi iradeleri ile de göç eden insanlar mevcuttur. İrade söz konusu olduğunda bireyler eğitim, ekonomik veya sağıık

sorunlarını iyileştirmek amacı ile gerek uluslararası göçe gerek kendi ülkesi sınırları içerisinde göçe başvurmaktadırlar. İrade dışı göçler, daha farklı sonuçlar ile beraber daha büyük çapta olabilmektedir. Bireylerin kendi istekleri ile göç kararı almaları yer değiştirme ile yerleşme arasındaki farkı oluşturmaktadır. İrade dışı göçlerde bireyler daha kalıcı hareket ederken irade ile yapılan göçler yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik yapılmaktadır. Bundan dolayı yerleşme güdüsü güdülmemektedir.

1.6.1. Oluşum Nedenine Göre Göçler

1.6.1.1. Gönüllü Göç

Gönüllü göçler insanların kendi iradeleri doğrultusunda meydana gelen ve herhangi bir baskı görmeksizin karar verdikleri göçler olarak tanımlanmaktadır. Yaşam koşullarını iyileştirebilmek adına yapılan gönüllü göçler, aslında ekonomik, sağlık ve eğitim gibi beşerî koşullara bağlı olarak ortaya çıkmakta ve insanların rızalarına dayanmaktadır.

Bireylerin kendi iradeleri ile yaşam standartlarını yükselteceğini düşünerek göç etmeleri gönüllü göç olarak tanımlanmaktadır. İş bulma ümidiyle göç eden bireylerin, ekonomik koşulları iyileştirmek için işçi göçlerine sebep olduklarını söyleyebiliriz (Yılmaz, 2014: 1686).

1.6.1.2. Zorunlu Göç

Bireylerin kendi iradeleri dışında zorlayıcı nedenlerden dolayı yer değiştirmeleri Zorunlu göç olarak adlandırılır. Zorunlu nedenler arasında sayılabilecek savaş ve kaos ortamı, doğal afet ve siyasi iç rejim gibi insanın can güvenliğini tehdit eden olaylar karşısında yer değiştirmek zorunda kalan insan, gönüllü göçe göre daha zor koşullarda göç etmeyi kabul etmektedir (Cengiz, 2015: 106).

Türkiye için bakılacak olursa iç göçlerin önemli yere sahip oldukları görülmektedir. Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarında iç göçün önemli bir bölümünü zorunlu göçler meydana getirmektedir. Özellikle isyanların meydana geldiği Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yılları büyük göçleri de ardından getirmiştir. 1925 Şeyh Sait İsyanı ile başlayan iç karışıklıklar 1930 Ağrı ve 1937 Dersim isyanları ile devam etmiştir. Şeyh Sait isyanı ile 1925 yılı ve sonrasında kargaşa ve kaos bitirilmek istenmiş ve daha sonraki süreçlerde tekrar yaşanmaması için 1927 yılında 1097 Sayılı Bazı Eşhasın Şark Mıntıkasından Garp Vilayetlerine Nakliye Dair Kanun mecliste yasalaşmış ve sonrasında 1934 yılında çıkarılan 2510 sayılı kanun peşi sıra gelmiştir. Yapılan

yasa ile aslında hem güçlü aşiretlerin toplum içindeki söz haklarının devlet ile çatışma yaşamasından, uzun ömürlü aşiretlerin önüne geçmek hem de aşiretlerin yerleşip yaşamlarını sürebilecekleri bir ortam hazırlanması amaçlanmıştır. Bu kanunla beraber Tunceli, Erzincan, Bitlis, Bingöl, Van, Diyarbakır, Ağrı, Muş, Erzurum, Elâzığ, Kars, Malatya, Mardin illerinden 5.074 haneden 25.831 şahıs Batı Anadolu'ya gönderilmiştir (Kaygalak, 2009: 77-78; Kalaycı, 2014: 98).

1.6.2. Niteliğine Göre Göçler

1.6.2.1. Kitlesele ve Bireysel Göçler

Tarihe bakıldığında ilk büyük kitlesele hareketin aynı zamanda bir çağın kapanmasına ve yeni bir çağın açılmasına neden olduğu görölmektedir. Çin baskısından kurtulmak amacı ile batıya hareket eden Hunların daha sonra Karadeniz bölgesinin kuzeyine yerleşmeleri, Germen kavimlerini ile çatışmaya sebep olmuştur. Germen kavimlerinin zamanla günümüz Avrupa bölgesini istila ettiği ve yeni devletler kurdukları bilinmektedir. Kavimler göçünün boyutunun kitlesele olduğu düşünölecek olursa sonuçlarının da daha büyük toplumsal olaylara neden olduğu söylenebilir. Germen kavimlerinin de göçüne neden olan Hunların yer değıştirmesi, zamana dayalı farklı kavimleri de yerlerinden etmiştir (Aksoy, 2012: 293, Geçirgen, 2019: 8; Deniz, 2014: 180).

İnsanların farklı sebeplere dayanan bireysel veya kitlesele göçleri farklı sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim eğitim sosyale işler veya ekonomik sebeplere dayanan göçlerin daha çok bireysel olduğu söylenebilir. Bireysel göçlere hem sebep olan olaylar hem de sonucunda doğan olaylar toplumsal olarak daha küçük etkileşimleri doğurmaktadır. Az gelişmiş ölkeler ile gelişmiş ölkeler arasındaki göç ilişkisi insanların hayat koşullarını iyileştirme çabasına dayanan göç olaylarını oluşturmaktadır. Uluslararası göç altı farklı kategoride değeriendirilmektedir. Bunlar (Aksoy, 2012: 294).:

- Sürekli Yerleşenler,
- Süreli Sözleşmeli İşçiler,
- Süreli Profesyonel Çalışanlar,
- Gizli veya Yasadışı Çalışanlar,
- Sığınmacılar,
- Mültecilerdir.

Uluslararası göç belirli kriterleri sahip olmadıkça göç olarak nitelendirilmektedir. Birleşmiş Milletlere göre ülkeler arası bir göçün uluslararası göç olarak nitelendirilebilmesi için bir kişinin yerleşmek amacıyla en az 1 yıl göç ettiği ülkede kalması gerekmektedir (Aksoy, 2012: 294).

1.6.3. Coğrafi Sınırlara Göre Göçler

1.6.3.1. İç Göçler

İç göç, insanların yaşadıkları coğrafyadan ülke sınırları ihlal edilmeden farklı bir bölgeye göç etmeleri olarak tanımlanmaktadır.

Bir başka tanıma göre ise iç göç, insanların kendi iradeleri ile belirli bir zaman aralığında kendi yaşadıkları ülke sınırları dâhilinde olmak koşuluyla yaşam sürelerini farklı bölgelere giderek geçirmek olarak tanımlanmaktadır. İç göç; “Bir ülke arasında bölge, kent, kasaba ve köy benzer biçimde yerlerin birinden diğerine yerleşme amacı ile meydana getirilen hareket” biçiminde tanımlanmıştır (Keleş, 1996: 40-41). İç göç kavramı, Kentleşme Şûrası (2009: 8) tarafınca şu şekilde açıklanmaktadır; “Yurt içinde beş ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki dönemde ikametgâhının değişik olması halinde gerçekleşen göçlerdir. İkametgâhı bilinmeyenler, mevsimlik göçler, ikametgâh değişikliği yurtdışı olanlar ve sayımlar içinde birden fazlaca ikametgâh değişikliği yapanlar iç göç kapsamına dâhil değildir”. Tarım toplumlarında bireyler toprağa bağlı olduklarından nüfusun yer değiştirmesi kişinin kendi isteğiyle olmaz. Eğer göç zorla yer değiştirmeleri değil de yalnızca gönüllü yer değiştirmeleri içeriyorsa çağdaş toplumumuzun, millet devletin ve serbest fertlerin varlığı gereklidir. Bu durumda iç göç, çağdaş sanayi toplumlarının bir niteliği olarak ortaya çıkmaktadır (Tekeli, 2008: 173).

İç göç tanımlarında iki temel faktör dikkati çekmektedir; bu unsurlar, yer değişikliği bakımından “mekân” unsuru ve süreç bakımından “vakit” unsurudur. Mekân, yaşanan ve hayatı devam ettiren faaliyetlerin uygulandığı yerdir. Bu bakımdan mesken ve işyeri benzer biçimde iki temel unsuru içinde barındırmaktadır. Endüstri toplumlarında fertlerin mesken ve işyerleri genel anlamda farklılaşmıştır. Buradaki önemli nokta, bir kişinin ömür yerini değiştirmesinden laf edildiğinde işyerinin mi yoksa konutunun mu yer değiştirmesi konusudur. Bu sıkıntı farklı yollarla açıklanabilir. Bunlardan ilki, ömür yerinin değiştirilmesinden yalnızca mesken yerinin değiştirilmesini anlamakla olabilir. İkinci yol ise, göçün belli bir yerleşme alanının dışına çıkma biçiminde tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu yerleşme alanına

bir emek pazarı olarak baktığımızda kişinin işyerini ve konutunu bu emek pazarı dışına çıkarmasının eş zamanlı olarak olacağı da sanayi toplumları için kolayca kabul edilebilecektir (Tekeli, 2008: 173).

Zaman bakımından göç ise, belli bir vakit aralığı içinde bir mekân değişikliği olarak açıklanırken, bu dönemin üst ve alt sınırlarının nasıl biteceği ya da olup olmayacağı konusu ehemmiyet kazanmaktadır. Bu konu üzerinde çalışan toplumsal bilimciler içinde bir görüş birliği yoktur; kimilerine göre bu zaman 1 yıl veya 1 yıldan uzun olmalıdır. Eğer alt sınır 1 sene olarak kabul edilirse, mevsimlik göçler benzer biçimde muhtelif nüfus hareketleri göç kapsamından çıkacaktır. Bundan ötürü vakit belirlenirken, bu nitelikleri dikkate almak gerekmektedir. Zaman unsuru hakkında bir başka mevzu ise, sayımlarda kullanılacak olan referans dönemidir. Genellikle kullanılacak olan dönemler 1, 5 veya 10 yıldır ve sayım seneleri içinde geçen zamandır. Bazı sayımlar, bu süreci esas alarak iki sayım döneminde değişik yerlerde yaşayanları göç etmiş olarak kabul etmektedir (Özcan, 1998: 80).

1.6.3.2. Dış Göçler

Coğrafi sınırlara göre yapılan göçlerde farklı tanımlar bulunmaktadır. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen, Geçici Korunan gibi kendi ülkesi sınırları dışına göç eden birey veya kitlelerin yasaların önünde alabilecekleri statülerdir. Sığınmacı olarak tanımlanan ve mültecilik statüsünü alana kadar başvurudan sonraki süreçtir. Sığınmacı “1951 tarihli sözleşmede ve diğer evrensel ve bölgesel insan hakları sözleşmelerinde belirtilen nedenlerle koruma isteyen fakat yetkili bir makam tarafından mültecilik statüsüne uygunluğu henüz tespit edilmemiş kişiler” olarak tanımlanmaktadır. Mülteci ise “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; veya bir tabiiyeti olmayıp bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” olarak tanımlanır (Yılmaz, 2014: 1687).

Coğrafi sınırlar üzerine yapılan göç olayları için belirtilen bir başka ifade ise, uluslararası bir nüfus hareketliliği söz konusu ise dış göç, ülkenin kendi sınırları içinde bir nüfus hareketliliği söz konusu ise iç göçtür. İç göç olgusu coğrafi sınırlara dayanmak ile birlikte herhangi bir yön tespit edilmemektedir. Nüfus hareketliliğinin ülke sınırları içinde gerçekleşmesi iç göç diye tanımlanması için yeterli olduğu belirtilmiştir. Kırdan kente göçün

meydana gelmesi veya kentten kıra göçün meydana gelmesi, iç göç olarak tanımlanmasını değiştirmemektedir (Taşkesen, 2017: 23).

Ülke sınırları içinde bölgeler arası farklılıklar kimi bölgelerin gelişmesine kimi bölgelerin ise bu gelişmelerden eksik kalmasına sebep olabilmektedir. Gelişmiş bölgeler ile Gelişmemiş bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklar bireyler üzerinde göç isteği oluşturmakta ve gelişmiş bölgelere doğru bir nüfus hareketliliği meydana gelebilmektedir. Gelişmiş bölgelere doğru bir nüfus hareketliliğinin meydana gelmesi, bu bölgelerde bir yığılmaya sebep olabileceği gibi kentleşme, kentlileşme gibi farklar da doğurabilmektedir. Barınma sorunu için bir çözüm bulamayan insanların, yığılma bölgelerinde gecekondu gibi kent yapıları içinde alt yapı eksikliği olan yerleşmeler kurduğu da belirtilmektedir (Taşkesen, 2017: 24).

Dış göçlerin yapılma nedenleri ekonomik, siyasal ve kültürel sebepler olmakla beraber ekonomik nedenler ağır basmaktadır. Ekonomik sorunların çözümü için emek göçü ile başlayan dış göçleri daha sonra küçük çiftçiler ve belirli işlerde ustalaşan zanaatkârlar izlemiştir. (Ersel, 2002: 57).

Türkiye, nüfus hareketliliğine bakıldığında gerek ülke içinde hareketliliğe gerekse diğer ülkelere doğru göç hareketliliğine sahip bir ülkedir. 1980’li yıllarda başlayan terör olayları ile doğudan batıya bir iç göç hareketliliği başlamıştır. Uluslararası göçe ise Almanya ile yapılan işçi göçleri örnek verilebilir (Aksoy, 2012: 296). Uluslararası göç konusunda ele alınacak Türkiye işçi göçü zamanla büyük talep gördüğü belirtilmek ile beraber kitlesel göç boyutuna geçtiği söylenmektedir. 1980’li yıllarda Türkiye’de başlayan terör olayları ile bireylerin yaşamlarının tehlikeye girdiği güdüsü doğudan başlayan ve batıya doğru zamanla kitlesel göçe dönüşen bir iç göçe sebep olduğu söylenebilir. Doğu nüfusunun batıya kayması ile batıda bir nüfus birikmesinin meydana geldiği ve bundan dolayı istihdam koşullarının istenilen seviyenin altında olması insanları uluslararası arenada iş bulma ümidi ile göçe sürükleyebileceği de belirtilmelidir.

1.6.4. Süresine Göre Göçler

1.6.4.1. Geçici ve Yerleşim (Kalıcı) Amaçlı Göçler

Göç olgusunun çeşitlendirilmesinde kullanılan irade, nitelik, coğrafi sınır ve süre olmak üzere dört farklı perspektif sayılmak ile beraber bu perspektiflerin de alt başlıklara ayrıldığı görülmektedir. İnsanlar kendi iradesi ile göçe karar verdiği gibi iradesi dışında gelişen

olaylardan dolayı da göç ettiği söylenebilir. Doğal afetler, savaşlar, siyasi baskılar, ekonomik sorunlar gibi insanın yaşamını zorlaştıran nedenler insan iradesi dışında göçlere sebep olmuşlardır. Göçlerin niteliği bireylerin sayısal olarak göçleri üzerinde durmaktadır. Bireysel veya kitlesel göçlerin ortaya çıktığı ve etkilerinin de farklı ölçülerde olduğu toplumsal hareketlerde insanların karşılaştığı sorunlar farklılık göstermektedir. İnsanlar, karşılaştığı bu sorunların çözümünü bazen yaşadıkları ülke sınırları içinde göç ederek bulurken bazen de ülke sınırları dışına göç ederek bulmaya çalışmışlardır. Coğrafi sınırları göz önünde bulundurarak çözüm arayan bireylerin iç göç veya dış göç ederek çözüm aradıkları da belirtilmelidir. Son olarak bireylerin göç ettikleri yerlerde kalıcı olarak mı yerleşecekleri yoksa geçici bir şekilde yaşamlarını sürdürecekleri perspektif göçün süresidir (Bostan, 2017: 3).

Emek piyasasının toplumsal hareketlere sebep olduğu sanayileşme ile beraber ekonomik kriterler insanları göçe itmiş ve bu konuda belirli bölgeler göç alırken belirli bölgeler sürekli göç vermişlerdir. (Borlat, 2019: 30). Bölgeler arası nüfus değişimi aynı zamanda demografik yapıyı zayıflatırken ekonomik kriterleri olumlu yönde etkileyen bölgelerde aynı zamanda demografik yapılar düzensiz ve yoğundur.

Ani gelişen olaylar karşısında bireylerin hızlı karar almaları ve bu olaylara karşı çözüm bulmaları gerekmektedir. Bu sorunlara karşı çözüm olarak göç etmeyi düşünen insan yasalara uymadan göç etmek zorunda kalmıştır. Göç ettiği ülkeye herhangi yasal başvuru yapmadan ‘sığınmacı’, ‘mülteci’ gibi yasal statülerden yararlanmadan yaşamaya çalışması veya o ülkeden başka bir ülkeye göç etmek için sadece o ülkeden geçmek istemesi bir düzensiz hareketi oluşturmaktadır. Bu düzensiz hareketler aslında yasalar göz önünde bulundurulmadan yapılan göçler oldukları için düzensiz göç olarak da isimlendirilmişlerdir (Şen, 2014: 232).

Tarih boyunca karşılaştığı sorunlar karşısında çaresiz kalan insan, yaşadığı coğrafyayı değiştirmek durumunda kalmıştır. Yaşadığı mekân ile sıkı bir bağı bulunan insan, göç etme sürecinde zorluklar yaşamıştır. İçinde bulunduğu yaşam alanında ihtiyaçlarını gidermek için çabalarken aynı çevrede güçlü sosyal bağları olmasına rağmen hayatını idame ettirme içgüdüleriyle farklı coğrafi alanlara göç etmiştir. Canlılar içinde yaşam alanı ile ilgilenen ve sosyal değerlere önem veren insan, yaşamını kolaylaştıran fiziki koşullarla yaşamayı tercih etmektedir (Güvenç, 1996: 21).

Göç sürecinde arkasında bıraktığı ekonomik faaliyetlerini göç ettiği yerde sürdürmeye çalışan ama koşulların değişimi ile bu faaliyetleri sürdürmekte zorluk yaşayan insanlar için yeni koşullar meydana gelmiştir. Göç olaylarında hem göç eden için hem de göç alan için yeni ekonomik koşullar meydana gelmiştir. Ekonomi için canlılık kazandıran bu faaliyetler her zaman olumlu olarak sonuçlanmamıştır. Farklı bölgelerde ekonomik canlılık olurken kimi

yerler de ise ekonominin zarar görmesine sebep olmuştur. Mekân ile insan arasındaki bağ doğduğu an başlar ve bununla beraber yaşamını devam ettirmek için yaşadığı alandan ihtiyaçlarını karşılar. Toprağa ettiklerini hasat zamanı toplayan insanoğlu aynı topraktan kapacak yaparak ekonomik olarak hayata başlar zamanla gelişen teknoloji ile yöntem değişiklik gösterse de ürünler yalnızca zamana ayak uydurmuştur. İnsanoğlunun zamansal değişimi içerisinde mekân değişikliği yaşasa da dâhil olduğu aile gibi bir arada yaşamayı sağlayan topluluklar mekâna göre şekil almıştır. İnsan iradesi dışında yapılan zorunlu göçlere maruz kalan insanların zor koşullar dahi olsa göç etmeleri insanların olumsuz yönden etkilenmelerine sebep olabilir. Göçlerin bu mecburiyet dışında hayatlarını kolaylaştırmak adına yapılan bir toplumsal hareket olabileceği de düşünüldüğünde her göç olayının olumsuz sonuçlanmayacağı da belirtilmelidir. Bireylerin yaşamları boyunca benliklerinin oluşması adına kazandıkları duygu ve düşünceleri; toplum birey ilişkisi, aile birey ilişkisi veya mekân birey ilişkisinden elde etmişlerdir. İnsanların sahip oldukları bu değerler ile yaşamlarını sürdürmekte ve göç ettikleri coğrafyalarda bu değerleri devam ettirmek, göç süreci ve göç ettikten sonraki adaptasyon ile doğru orantıdadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 11-13).

İnsanoğlunun göç etme nedenleri günümüzde farklılık göstermiştir. Değişen doğa koşulları ile insan iradesi dışında göçler oluşurken sanayi devriminden sonra gerek ekonomik koşullar gerekse milliyetçilik akımları ile siyasi nedenler meydana gelmiş göç olayları farklı bir boyuta ulaşmıştır. Tarihsel süreçte bu değişimler, bireylerin değişen ihtiyaçları ile aynı oranda artmış ve yaşam standardı yükselirken insanoğlunun göç nedenlerinde artış gözlenmiştir. İnsanlar başta aile olmak üzere kavim, kabile veya devlet halinde yaşarlar. Bu toplulukları birbirine bağlayan inançlar vardır. Bireysel yapılan göçlerde yaşam alanını terk eden bireylerin topluma göre sayısal yetersizliği topluluklarda ve bu toplulukları bir arada tutan değerler üzerinde derinden iz bırakmamışken, toplu yani kitlesel yapılan göçler toplumu oluşturan temel nitelikleri kalıcı olarak etkilemiştir. İnsanın yaşadığı coğrafya ile bağ kurmasına yardımcı olan değerler aynı zamanda aidiyet duygusunu da geliştirmiştir (Şen, 2014: 47-48).

İnsanoğlunun benliğini geliştirmesine yardımcı olan yaşam alanı göç ettiği yerde eksiklik yaşamasına sebep olmuş ve kırsaldan kente göçte önemli bir yer edinmiştir. Kentli kesim göç eden insanları kabullenememiş ve göç eden kesim kendisini kente ait hissedememiştir. Dışlanmaya maruz kalan ve topraklarını terk eden insanlar için henüz ekonomik ve siyasi ilişkiler gelişmediğinden sosyal ilişkilerde olumsuz etkilenmişlerdir. Göçün etkileri üstünde durulduğunda bireysel ya da kitlesel yapılan göç etkileri değişiklik gösterir. Yine aynı açıdan bakıldığında gönüllü ya da mecburi yapılan göçlerin de etkileri değişiklik gösterir. Her göç neticesinde farklı da olsa insanın gerek göç ettiği topluma

gerek göç ile terk ettiği topluma etkileri bulunur. Toplumun yapı taşlarından olan sosyal, ekonomik, dini, siyasal ve kültürel etmenlere olumlu ya da olumsuz etki bırakır (Adıgüzel, 2016: 2). İnsanların göç etmesini tetikleyen nedenlerin esasında göç ettiği coğrafyada uyum sağlayacağı problemlerle aynı olduğu belirtilmelidir. Bu problemlerin yanında insanın yerleşmeye başlaması ile farklı sebeplerle zamanla ortaya çıkmaktadır (Tekeli, 1998: 10; Bostan, 2017: 10).

İnsanoğlu yaşamı boyunca tecrübelerini, bilgi ve birikimlerini kendilerine has bir şekilde sentezleyerek kültürlerini oluştururlar. Kültür, insanın var olduğu müddetçe yaşadığı coğrafyaya ait olduğunu hissettirir. Göç eden insan kendine has olanı arkasında bırakarak yeni bir coğrafyaya ve yeni bir kültürün içine doğru yol alır. Kendi kültürünü yaşamak isteyen insan ile göç ettiği coğrafyadaki kültürün etkileşimi insanoğlu için olumlu veya olumsuz sonuçlanmaktadır. Özellikle kırdan kente göç eden insanın köyle bağı koparmaması kentten kıra bir kültür etkileşimi de sağlar (Bostan, 2017: 11).

Bireyler yer değiştirdikçe koşullar değişir ve değişen koşullar ile beraber yeni kavramlar ortaya çıkar. Kırdan kente göçlerin yoğunlaştığı bölgeler de Gecekondu kavramının doğması bu konuya örnektir. Göçlerin mekân farklılığının doğmasından dolayı ortaya çıkan kültür farklılıklarının da zaman içerisinde dönüşmesi beklentiler içindedir. Kültürel etkileşim ve değişimin zamanla kentlileşme terimini meydana getirdiği belirtilmektedir (Tekeli, 2008: 61). Kentlileşme terimi bir bütünleşme veya etkileşim terimi olmaktan ziyade ayırıştırma terimi olarak ortaya çıkmıştır. Halk yerine sadece bir zümrenin bu terimi bulması aslında eski ile yeni arasındaki farkları ortaya koymak ve iki farklı grup oluşturmak olduğu söylenebilir. Kırdan kente göç eden köylüler ile kentte yaşayan eski kent sakinleri olarak tabir edilen iki ayrı grup insanların kültürel birleşimini zorlamakta ve bütünleşmelerini engellenmektedir.

1.7. Göç Nedenleri

Bireyleri yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerden farklı bölgelere göç etmeye iten birçok sebep bulunmaktadır. İnsanları göç etmeye iten sebeplerin yanında göç etmelerindeki avantajlar da göçün nedenlerini tamamlamaktadır. İtici faktörler insanın yaşadığı bölgenin olumsuz koşulları iken çekici nedenler göç etmek istediği yerin cazibesi olmaktadır (Geçirgen, 2019: 10).

Kır ile kent arası nüfus hareketliliğini tetikleyen itme- çekme faktörleri arasında bir bağ olan iletili faktörler, kentleşme süreci için hızlandırıcı etkiye sahip olabilmektedir. Kır ile kent arasında iletişim koşullarının artması ve kent hayatının renkli ve modern görüntüsü kırsal

kesimde yaşayan bireylerde kente göç etme isteği doğurmaktadır (Taşkesen, 2017: 24). İletişim ağlarının günümüz teknolojisi ile kır hayatına uzanacak seviye de gelişme kaydetmesi ve kır hayatının zorlu koşulları arasında kent yaşamının büyüleyici gelen yapısı insanlara çözüm umudu olabilmektedir.

Uluslararası göç konusunda özellikle 1975'ten bu yana gündemi meşgul eden olaylar meydana gelmiştir. Bireyleri göçe iten nedenler gerek can güvenliğinin tehdit altında olması gerekse yaşamı ekonomik koşullar ile iyileştirecek koşulların bulunmayışı oluşturmaktadır. Batı ülkelerinin iş gücüne talebi ve teknolojik gelişmeler ile ülkelerin cazibeli yanlarının bireylere ulaşmasının kolaylaşması günümüze artarak gelen bir nüfus hareketi oluşturmuştur (Deniz, 2014: 178).

Zaman kavramının büyük önem kazandığı göç sürecinde insanoğlu gerek mecburi gerekse gönüllü göçlerde birtakım güçlüklerle karşılaşabilmektedir. İnsanın kendi elinde olan ve kendi kararı ile yapmış olduğu gönüllü göçler geniş bir süreç ve aşamalı bir nüfus göçü ile meydana gelebilmektedir. Gönüllü göçler ile mecburi göçler arasında bir irade faktörü bulunur. Eğer bireyler rızaları ile göç etme arzusundaysa genel olarak siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlar söz konusu iken iradeleri söz konusu olmayan bireyler yaşamlarını zorlaştıran ya da tehlikeye sokan terörizm faaliyetleri, savaş, güvenlik problemleri, doğal afet ya da sürgün gibi sebeplerden dolayı göç etme durumunda kalmışlardır. Bireylerin göç etme eğilimlerinde irade faktörü göz önünde bulundurulduğunda, göç etme nedenlerinin farklılık gösterdiği kadar sonuçlarında farklılık gösterdiği belirtilmektedir (Yılmaz, 2014: 1700).

Sürece yayılan ve sürdürülebilirliği olan iradi (gönüllü) göçün ekonomik, siyasal ve sosyal olan yansıması doğal afetler veya savaş, terör, sürgün gibi güvenlik kaygılarından dolayı ortaya çıkan zorunlu göçün yansımasından farklı olabilmektedir (Çobanoğlu, 1996: 12). Daha iyi bir yaşam arzusundan dolayı, insanın bulunduğu mekânı terk etmesine karşılık gelen iradi göç, ekonomik koşullarla belirlenirken, insanın öncelikli olarak sığınacak bir yer arayışı içerisinde olduğu zorunlu göçlerde ise çoğu zaman siyasi konuların belirleyici unsur olarak ön planda durduğu anlaşılmıştır (Ekici ve Tuncel, 2015: 14).

Göçlerin toplum üzerinde bıraktığı etkiler rızaya göre değişkenlik gösterdiği gibi göç edenlerin bireysel veya kitlesel göçlerinde de değişkenlik gösterebilir. Toplumda bıraktığı izler zamana göre derinlik gösterebilir. Nitekim bireysel ve kitlesel göçler zamansal çerçeve farklılık gösterebilir. Bilindiği üzere bireysel göçler zamana yayılırken kitlesel göçler daha kısa zamanda meydana gelir. Ekonomik ve sosyal nedenler genelde toplumda çarpık kentleşme, alt yapı sorunları, kültürel çatışmalar ve ekonomik sorunlara sebep olurken siyasal sebeplerle yapılan göçler hükümet ile anlaşmazlık veya iç savaşlar gibi daha karmaşık nedenlerden meydana

gelmektedir. Göç eden için bu ortamdan göç etmek göç ettiği yerde bu koşulların çözümünü bulmak demektir. Bundan dolayı siyasal nedenle göç eden bireylerin sorunları karşılanmadığı zaman toplum da siyasal çatışmalar ve bununla beraber sosyal taban ile beraber siyasal tabanda uyuşmazlıklar doğurur (Li ve Irene: 2012: 5-8; Ekici ve Tuncel, 2015: 15).

İnsan göç ettiği yerde kendisine ait olan kültürü farklı kültür ortamında yaşatmak istese de arada bir kültür oluşturur. Bu ara kültürün aktarılması coğrafyaya ait kültürün aktarılmasından daha zordur. Ara kültürün aktarılmasındaki sorunlar kültürü farklı boyutlara sokmuştur. Ayrıca, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişme ve yaygınlaşmada kırdaki değişimin farklı bir evreye girmesine neden olmuştur. Göç insanın yaşam koşullarını iyileştirmesine yardımcı olurken aynı zamanda farklı bir coğrafyada yaşamasını sağlar. Yaşamı boyunca kendini ait hissettiği bağları geride bırakan ve sosyal bir canlı olan insan yeni inşa edeceği hayatında bu bağlarını yeniden oluşturmaya çalışacaktır. Bireylerin yaşadıkları sorunlarla beraber yeni koşullara alışmaları ve bu bağları geliştirmeleri zaman alabilir. Mekân ve zaman bireylerin bağlılık durumlarını belirlerken göç süreci ve göç edinilen yere yerleşme koşulları da birey mekân, birey sosyal ilişki bağlarını etkileyebilir. Bir toplumun inşasını oluşturan kültürel, siyasi ve sosyal ilişkiler bireyleri o topluma ait olmalarını sağlamaktadır. Bireyler sahip oldukları bu değerleri kısmen veya tamamen geride bırakarak kendi iradeleri dâhilinde veya irade dışı koşullar ile göç ederler. Coğrafyanın değişimi ile insanın sahip olduğu bu değerlerin aktarımına ortam hazırlamıştır. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile beraber iletişim ve ulaşım araçlarındaki ilerlemeler bu değerlerin aktarılmasında önemli rol oynamışlardır. İnsanoğlunun ilk göçüne dair nitelikli bilgilerin az olması ile beraber göç tarihinde günümüze yaklaştıkça nitelikli bilgilerin teknolojik ilerleme ile doğru orantıda arttığı görülmektedir. Nitekim kültürel sosyal ve siyasi değerlerin de aktarımı bu gelişmeler ışığında hız kazanmıştır (Ekici ve Tuncel, 2015: 16-19).

Bireylerin göç etmelerindeki nedenlere bakıldığında bireysel veya kitlesel sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bireylerin beklentileri, özellikle yapılacak göçün yönünü ve zamanını belirlemektedir. İnsanın geçim sorununun yanında refah bir yaşam ve para biriktirme gibi amacının olması insanı beklentisine göre şekil alan bir göç yolculuğuna çıkardığı anlaşılmaktadır. Bu beklentileri karşılanmayacağı şüphesiyle insan geçmişle bağını koparmayarak ve bir ayağı geride bırakarak yaşamıştır. Bireyler göç etme sürecine giderken iki farklı değişken ile karar verebilmektedirler: İlki güdüsel değişkenler, bireylerin istekleri veya istemedikleri doğrudan olumlu veya olumsuz olarak karar sürecine etki eden unsurlar olarak açıklanabilir. İkincisi ise daha dolaylı olan düzenleyici değişkenler ise dolaylı olarak karar

sürecine etki eden, bireylerde beklentileri karşılayacak yerleşim yerlerini bulma arayışları gibi dürtüleri temsil eder (Tekeli, 2008: 28-32).

1.7.1. İklim Kaynaklı Göç

Coğrafi koşulların insan yaşamında önemli bir yeri vardır. İklim özelliklerinin elverişsiz oluşu veya fiziksel koşulların insanın barınma ve üretme imkânlarını kısıtladığı durumda yer değiştirme düşüncesi ile insan göç etmeye karar verebilmektedir. Bireyler doğdukları ve yaşamlarını sürdürdükleri coğrafyaya gerek ekonomik gerekse sosyal bağlar ile benlik atfederek kendileri için önemli konuma getirmişlerdir. İnsan iradesi dışında meydana gelen doğal afetler insanları ülke sınırları içinde veya ülke sınırları dışında yer değiştirmeye itmiştir. Bu yer değiştirmeler göç olarak tanımlanmış ve bu göçler kalıcı veya geçici olmuştur. Afetten etkilenen insanlar her ne kadar zorunlu olarak göç etmiş olsalar da tehlikeden dolayı bir tahliyenin olması ve yer değiştirilmesi söz konusu olduğu anlaşılmaktadır (Varol ve Gültekin, 2016: 45).

1.7.2. Ekonomik Kaynaklı Göç

Ekonomik sorunları olan bireyler minimum ücret düzeyine çıkma düşüncesi ile iyileştirme yolları arayışı içine girebilmektedirler. Bu arayışların başında yer değiştirme olarak gerçekleşen göç olgusu gelmektedir. Göç olgusuna kimi zaman süreli kimi zaman kalıcı olarak başvurulabilmektedir (Şen, 2014: 233). Özellikle ülkeler arası ticaretin gelişimi ile ülkeler arası serbestliğin artması ve yenilikler ile belli faktörlerin benzerliği ile ülkelerin yaklaşması Küreselleşme olarak ifade edilir (Taşkesen, 2017: 22). Küreselleşen dünya sisteminde ülkeler birbirleri ile ticaret anlaşmaları yaptığı gibi iş göçü için de kolaylık sağlayabilmektedir. Ekonomik sorunlar ile kendi ülkelerinde mücadele edemeyen bireyler, kolaylaşan uluslararası göçten faydalanabilmektedirler. Kır ile kent arasında nüfus hareketliliği, bireyin gelecekte kazanabileceği gelirin günümüzdeki değeri ile ölçülebileceği ifade edilmiştir (Cengiz ve Baydur, 2010: 86).

Ekonomik nedenlerden bir diğeri ise gelir dağılımındaki eşitsizlik ve bu eşitsizlik ile gelen geçim sıkıntısıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik bazen kır ile kent arasında olabilirken bazen de kent ile kent arasında olabilmektedir. Bu nedenler gelir eşitsizliğinden kaynaklı göçler kırdan kente olmaz. Kent ile bir başka kent arasında da bu sebepten göç olabilmektedir (Geçirgen, 2019: 11).

İki coğrafya arasında bir nevi bağ oluşumunu sağlayan göç insanoğlunun kültürel, sosyal ve siyasi bilgi etkileşimini sağlamıştır. Kültür farkları ele alındığında etkileşimden kültürler yoğunluklarına göre değişim yaşar. Göç edilen yerde yaşatılan kültürün takibini yapan nüfusu ve etkilediği coğrafyanın büyüklüğü özellikle bireysel göçlerde insanların kültürlerini etkilemektedir. Bireylerin yapmış olduğu göç sürecinde ortaya çıkan sonuçlar göçün nedenine göre farklılık gösterebilir. Ekonomik nedenlerle yapılan göçlerde ortaya çıkan sonuçlar siyasi nedenlerle yapılan göçlerden farklı olabilir (Ekici ve Tuncel, 2015: 12).

1.7.3. İş Gücü Göçü

İş ya da işçi göçü olarak tanımlayabileceğimiz emeğin yer değiştirmesi çeşitli sebeplere dayanabilmektedir. Emek talebinin olması işçi göçünü cezbetmiş bazı gelişmiş bölgeler aşırı göç almıştır. Geçim sorunu yaşayan insanlar göç ile çözüm bulma ümidiyle ait oldukları yerleri terk etmişlerdir. Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde iş gücü potansiyelinin olması ama iş kıtlığının yaşanması bireyler göç etmeye meyillidirler. Her işçi göçünün geçim sıkıntısı veya buna benzer ekonomik sorunlardan yapıldığını söylemek yanlış olabilir. Para biriktirmek veya tahsil için işçi göçünün olduğu da belirtilmelidir (Ersel, 2002: 62).

1.7.4. Teknolojik Nedenler

Teknolojik nedenler ile göç sanayi devriminden sonra hız kazanmıştır. Sanayi devrimi ile gelişen üretim araçları daha fazla üretim sağlamıştır. Kentleşme sanayi devrimi ile daha da ön plana çıkarak kentlerin nüfusu giderek artmıştır. Özellikle buharlı makinelerin icadı ile beraber kentlerde elektrik kullanımı kır nüfusunun kente kaymasına sebep olduğu söylenmektedir (Keleş, 2015: 42).

1.7.5. Siyasal Kaynaklı Göç

Ülkelerin kabul ettiği veya dikta ile başa geçen yönetimin siyasi rejimi bazı kişilere zorlu koşullar sunabilmektedir. Ülkelerde yaşanan iç karışıklık ile terör olayları da siyasi göçe sebep oluşturabilmektedir. Dünya genelinde ortaya çıkan bombalı eylemleri teröre karşı mevcut korkuyu küreselleştirmiştir. Bu korku insanların zihninde birtakım zanlıların ve potansiyel suçluların üretilmesine neden olmuştur. Toplumlar kendi varlıklarında ve güvenliklerinde zafiyet hissettiklerinde korkunun sebebi olduğunu düşündükleri unsurlara karşı kendiliğinden

bir tepki geliştirirler. Bu tepki çoğunlukla toplumsal türdeşten olmayan “öteki” gruplara karşı geliştirilir. Özellikle Batı’da bu tepkinin adresi yabancılar, göçmenler Müslümanlar ve diğer azınlık gruplar olmaktadır. (Kaya, 2005: 24).

Göç nedenlerinden bir diğeri olan siyasi nedenler, göç sürecinde olduğu gibi göç sürecinden sonra da yani göç etmek istenilen yere ulaşıldıktan sonra da farklı sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle siyasi nedenlerle göç eden bireylerin toplumda siyasal tabanda normalden daha ağır yöntemler kullandıkları ve siyasal sürecin oluşumunda insanların farkındalıklarının daha yüksek olacağı, eğer istemedikleri sonuçla karşılaşılırsa razı geldikleri siyasal düzen için diretebilecekleri bir ortam hazırlanmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 13).

1.7.6. Eğitim Kaynaklı Göç

Bireylerin eğitim koşullarının yetersiz olduğu bölgelerde daha iyi eğitim almak için yapmış oldukları göç türüdür. Eğitim amacıyla yapılan göçler, süreli yapılmak ile beraber yaşam koşullarının daha iyi olduğu düşünülen bölgelere yerleşmek olarak ifade edilmektedir. Eğitim kaynaklı göçün başka bir versiyonu olan beyin göçü; eğitim veya beceri isteyen iş kollarında belirli seviyelere çıkmış insanların özellikle gelişmemiş ülkelerde isteyip de bulamadığı koşulları, daha gelişmiş ülkelerde bulma isteği ile göç etmesine denmektedir. Eğitim kaynaklı göç süreli olabilmekle beraber bireylerin kalıcılığı istemesi beyin göçü olarak da tanımlanabilmektedir (Şen, 2014: 49).

1.7.7. Emekli Göçü

Belli bir süre çalışıp ekonomik olarak yaşamını kolaylaştıracak koşullara sahip bireylerin, bulundukları ülkelerde bu koşulları gerçekleştirecek imkânları bulamadıklarında gelişmiş ülkelere göçü olarak belirtilmektedir. Emekli olunduktan sonra yerleşme fikri öncesinde yapılan gezilerden edinilen fikirlere de bağlı olabilmektedir (Tekeli, 2008: 74).

1.7.8. Tarımda Modernleşme

Kır nüfusunun kente yönelmesi, kırdaki sürdürülen hayat için zorlu koşullardan işsizliğe kadar uzanan bir hikâyenin sonucu olduğu belirtilmelidir. İnsanoğlu doğduğu, doyduğu ve doyacağı toprakları kolaylıkla terk eden eğilimler içerisine girmemiştir. Türkiye örneği üzerinden gidilecek olursa göç kır nüfusunu iki konuda sıkıştırmaya başlamıştır. Birinci unsur

olarak nitelendirilecek ve ikinci dünya savaşıdan sonra kendini yenilemeye çalışan Anadolu'da kır nüfusu giderek artmıştır. İkincil olarak nitelenen unsur tarımda metotların değişmesi olarak belirtilmektedir. Yenileşen sistemin daha çok kentlerde olduğu kır nüfusunu hareketlendirmiş ve iki unsurun bireyler üzerinde hızlandırıcı etki yaptığı görülmektedir derinlere işleyecek değişim-dönüşüm gerçekleşmiştir (Tekeli, 2008: 68).

Kent hayatının kırdaki yaşayan bireyler için bir umut taşıdığı belirtilmektedir. Çiftçilik ile uğraşan veya tarım sektörünün de işçi olarak çalışan bireyler için tarımda modernleşme olumsuz yönde etki ettiği belirtilmektedir. Kırdaki oluşan bu iş gücü fazlalığı kent hayatının çözüm olacağı düşüncesi ile kente göç etmektedir (Taşkesen, 2017: 24).

Kır ile kent arasında bir nüfus aktarımı söz konusu ise de bu sadece modernleşen tarımsal faktörlerden olmadığı belirtilmelidir. Kır nüfusunun göç etmesi gelen tarımsal aletlere bağlı olduğu düşüncesi (Tekeli, 2008: 69) bulunamayan çözüm veya politikaların da nedenidir. Değişen ve gelişen çağ koşullarında kır hayatında değişen tek unsur tarım reformları olmak ile beraber sosyal ve sağlık koşullarında büyük bir değişim yaşanmamıştır. İşsizlik ile de tanışan bireyler yer değiştirme için harekete geçmişlerdir.

Türkiye için tarımda modernleşme ikinci dünya savaşıdan sonra üç aşamalı olarak gerçekleşmiştir. İlk aşama Marshall programı ile 18.000 olan traktör sayısı 44.000'e çıkmıştır. 1956 yılından sonra dışarı olan borçlar birikince tarımsal aletler ülkeye gelmemiş, traktör sayısı 44.000'de sabit kalmıştır bu süreç ikinci dönem olarak anılmıştır. Son aşamada Türkiye birleştirmeler ile de olsa kendi traktör üretmeye çalışmış ve yaklaşık on yıl içinde traktör sayısı 100.000'e ulaşmıştır. Tarımda modernleşme yalnızca kullanılan aletler ile sınırlı kalmamış ve tarımda kullanılan toprak hektarlarında artış gözlenmiştir. Tarımda verimi artırma amacı ile az da olsa kullanılan gübre miktarlarının da arttığı belirtilmektedir. Tarımda bu denli gelişmeler tarımsal iş gücünü boşa çıkararak ekarte etmiştir. Emeklerini tarımda kullanmayı öğrenen bireyler zaman içinde kent hayatını merak etmiş ama orada çalışmayı tereddüt ile karşılamıştır. Bundan dolayı ani ve hızlı bir göç yaşanmamış aksine parça parça ve yavaş bir göç gözlenmiştir (Tekeli, 2008: 71).

Keleş'e (2015: 40) göre kırdan kente göçün oluşması için belli koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşulların en önemlisi tarımda oluşacak olan üretim fazlasının kalmasıdır. Tarımda üretim fazlasının kalması tarımda modernleşmeye bağlı olarak teknolojik gelişmelerin yaşanmasını gerektirmektedir. Söz konusu teknolojik aletlerin kullanılması ile iş gücünün boşa kalması sonrasında kente göç meydana gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ

2.1.Türkiye’de İç Göçün Gelişimi

Ülke sınırları içerisinde yapılan göçler, iç göç kapsamında değerlendirilmektedir. İç göç aslında belirli bir süre için ülke sınırları içerisinde yapılan göçler olarak tanımlanmaktadır. Sanayileşmiş bölgelerden ziyade gelişmemiş bölgelerde ekonomik sorun yaşayan insan göçlerinin bir sürece yayıldığı ve bu sürecin zamanla hız kazandığı anlaşılmaktadır. Kır yaşamının ekonomik sorunları ile beraber sağlık koşullarından şikâyetçi insanlar kente doğru bir göç başlatmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından zarar gören ülke ekonomileri, ülkelerin kalkınma için ihtiyaçları olan sanayileşmeye öncelik vermişlerdir. Sanayileşme için önemli bir faktör haline gelen iç göç ekonomik kalkınma da öncelik kazanmıştır. Kırdan yaşayan bireyler için sanayileşen bölgeler bir çözüm haline gelmiş ve iç göçler aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Sanayileşme ile tarım aletlerinin geliştirilmesi bu konuda verimli yöntemlerin bulunması iç göçün hız kazanmasını sağlamıştır (Bostan, 2017: 5).

Tablo 1.

Türkiye’de 2000’li Yıllarda Meydana Gelen Göçlerin Yön ve İstatistik Bilgileri

Göçün Yönü	Erkek	Kadın
Şehirden şehre	2.110.130	1.757.849
Köyden şehre	639.319	528.966
Şehirden köye	730.646	611.872
Köyden köye	163.280	150.201

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <https://www.tuik.gov.tr/>.

Tablo 1’e göre 2000’li yıllardan bu yana iç göçte artış yaşanmıştır. TÜİK verilerine göre 2000’li yıllarda şehirden şehre göç edenlerin sayısı 3.800.000’in üzerindedir. Bu verilere göre köyden şehre, şehirden köye ve köyden köye göç edenlerin sayısından fazla olan şehirden şehre göç edenler, Türkiye’de iç göç olgusunun büyük bir parçasını oluşturmaktadır. Türkiye’de iç göç olgusunu oluşturan köyden köye göç ise 313 481 bireyin göçü ile en az paya sahiptir.

Tekeli’ye göre Anadolu coğrafyasının yüz elli yıllık tarihinde dört farklı göç akımı gerçekleşmiştir. Bunlar (Tekeli, 2008: 43-44):

• Balkanlaşma göçleri olarak adlandırılan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun balkan devletleri ile girdiği mücadele de milliyetçi akımlar ile kurulan devletler ve sonucunda çok farklı grupların kitlesel göçlerini ifade etmektedir. Osmanlı imparatorluğunun altında farklı etnik grupların yönetilmesi ve 1860'lı yıllardan sonra başlayan ulus devlet kurma isteği bazı grupların kendi devletlerini kurmalarına neden olmuş ve hem kurulan devlete ulus dâhili kişiler göç etmiş hem de o topraklarda yaşayan Müslüman bireyler Anadolu'ya göç etmişlerdir. Bu süreç 1923 yılına kadar sürmüştür. 1945 yılında başlayan ikinci göç kategorisi ise genelde geçim sorunları ile beraber sağlık koşullarının yetersizliği ile göç eden insanları kapsamaktadır.

• Kentleşme olarak aktarılan bu kategoride bireylerin nüfus hareketlerine katılarak yapısal bir değişimden bahsedilir. Sanayileşen ve gelişen kentler zamanla yer değiştirmede öncelik kazanmış ve kırdan kente göç eden bireyler eski yerleşim yeri ile bağımlı koparmadığından sürekli küçük gruplar halinde göçe neden olmuşlardır. Küçük gruplar halinde kırdan yapılan göçler aslında kır nüfusunun giderek azalmasına ve kültürel çatışmalar ile beraber sosyal bütünleşme sorunlarını doğurmaktadır.

• 1980 yılına kadar kır kent arası olan göç aslında 1975'li yıllarda kentler arası göçe dönüştüğü belirtilmektedir. Kentler arası göç üçüncü kategori olarak belirtilmekte olup kentleşme seviyesi ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Kentleşme seviyesinin belli bir oranı aşması ile başlayan bu kategoride göç eden bireylerin göç nedenleri de değişmiştir. İlk yapılan ve yapısal boyutta olan göçün bu kategoride mekânsal dağılım açısından fırsatların eşit olmadığı düşünülerek yapıldığı öne sürülmüştür.

• Dört tip göç modelinin son kategorisinde göç olgusunun yeterli olmadığı düşünülerek yaşam güzergâhları teorisi ile açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Göç olgusundan ziyade bireylerin özellikle günümüzde yolculuğun başından belirleyebileceği güzergâhta yaşamlarını devam ettirmeleri olarak tanımlanabilmektedir. Bireyler hayatları boyunca bu planları dâhilinde veya dâhilinde olmayarak çok farklı yerlerde yaşamlarını sürdürdükleri belirtilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Marshall Planı çerçevesinde aldığı yardımlar ile tarımda makineleşmeyi artırmış ve iş gücünün açıkta kalmasına sebep olmuştur. Kırdan potansiyel iş gücünün ortaya çıkması yer değiştirmeye sebep olmuş ve kente yolculuk başlamıştır. Tarımda Traktör kullanımı ve modern tarıma geçişin sağlanması her ne kadar verimli, tarım için önemli ise de emek faktörünün arz fazlası ortaya çıkmıştır (Tekeli, 2008: 50-51).

Teknolojik gelişmeler ile beraber ulaşım ve iletişim ağlarında meydana gelen gelişmeler kent ile kır arasında bir nüfus hareketliliği sağlamıştır. Türkiye'de özellikle 1950 yılından itibaren doğup büyüdüğü memleketini bırakıp yeni yere göç eden insan sayısı 1950 yılından öncesine nazaran aşırı derecede artmıştır (Gürbüz, 2007: 2).

Türkiye’de 1950 yılından sonra hız kazanan iç göçlerin nedeni olarak görülen tarımda makineleşme emek faktörünün boşa çıkmasında etkili olmuştur. Kırsal bölgede yaşayan insanların geçim sorunları ile beraber artan işsizlik kente yönelen bir göçü oluşturmuştur. Kente yığılan insanların özellikle kent yapılarında olumlu veya olumsuz etkileri olmuştur (Şen, 2014: 47).

Dünya ekonomilerinin İkinci Dünya Savaşından sonra sanayileşmeye yönelmeleri ülkeler arası gelişmişlik seviyesini giderek artırmıştır. Türkiye için 1950’den sonra başlayan kırsal kesimden kente olan göç, giderek düzensiz hal almış ve yıllar içinde sayısal olarak artış göstermiştir. Göç eden birçok kişi sanayileşmiş bölgelerde fabrikalarda işçi olarak işe girmiş, diğer bir kısmı ise toplumda daha az çalışanı olan işportacılık, seyyar satıcılık ve inşaat gibi işlerde çalışmıştır. Kırdan kente yapılan göçler zamanla iç göçten dış göçlere dönüşmüş, bir nevi aşamalı göçü oluşturmuştur. Sanayileşmiş ülkelerin nüfusları savaş kaynaklı yaşadıkları azalmalar ve bu azalmaların zamanla artmaması, emek talebinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu emek talebinin göç ile karşılanması daha sonraki süreçlerde istenmeyen bir kalabalığın oluşmasına da sebep olmuştur (Ersel, 2002: 55).

Türkiye’de kırdan kente olan göçün arttığı İkinci Dünya Savaşından sonra, kent yapısı bozulmuş ve belediyecilik alanında kurumlar yetersiz gelmiştir. Yetersiz gelen mevzuat ve kurumları iyileştirmek için 1956 yılında 6785 sayılı *İmar Yasası* çıkarılmıştır. Bu yasa yapı ve yollar yasasının yerini almış ve belediyelerin sınırları içindeki yetkilerinden ziyade sınırları dışında da yetkiler vererek mücavir alan kavramını kazandırmıştır (Resmi Gazete, 1956: 6785; Kalaycı, 2014: 98).

Bireylerin kırdan kente olan göçleri belli başlı problemlerle karşılaştıklarından dolayı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sorunların bazıları zamanla çözüme kavuşurken bazıları ise çözülememesinin yanında farklı sorunlar ile daha da büyüdüğü ifade edilmiştir. Ekonomik sorunları kısmen çözen bireyler, büyük kentlerde barınma konusunda sorun yaşamışlardır. Kent düzeni içinde gecekondulaşmaya sebep olan ve alt yapı yetersizliği ile tanınan bu göç olayları belli kesimlerce istenmediği belirtilmektedir. İlhan Tekeli’nin aktardığına göre gecekondulaşmaya sahip çıkan Alman Nazi’sinden kaçan ve Türkiye’de çalışan bilim insanı G. Kessler olmuştur. Devlet tarafından çözüm bulunamayan aşamalı göçler olarak bilinen kır kent arası göç için çözüm önerileri sunulmuştur. Göç edenlerin cezalandırılması yerine desteklenmesi gerektiği vurgulanarak, kendilerini ait hissettikleri bölgeden yaşadıkları sorunlar yüzünden göç etmek zorunda kalan insanların gecekondulaşmaya gittikleri belirtilmiştir (Tekeli, 2008: 55).

Türkiye'nin kentleşme süreci ile sanayi devriminin doğup büyüdüğü ülkelerde kentleşme süreçleri bir olmamıştır. Sanayi devrimi ile beraber olanak ve fırsatlara sahip ülkelerin kentleşme süreçlerini Türkiye'ye göre daha kolay ve anlaşılır olduğu belirtilmektedir. Kent düzenini sağlayacak bilgi ve birikimden kısmen de olsa gelişmiş ülkelere nazaran yoksun olan ülkemiz yine aynı ülkelere göre iki kat daha fazla efor sarf etmiştir (Tekeli, 2008: 96). Ülke içerisinde nüfus hareketlerinin giderek artması diğer taraftan gelişmeye başlayan bölgelerin kentleşmeye doğru ilerlemeleri aynı oranda değişmedikleri zaman farklı sorunlar ile karşılaşmışlardır. Çarpık kentleşme, gecekondulaşma veya alt yapı gibi sorunların bu dengesizliğin sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir.

İnsanları iç göçe iten bir başka sebep ise kırsal yaşam ile kent yaşamının karşılaştırılması olmuştur. Kent hayatının çekiciliği ve insanlar arasında rahat ve cezbedici taraflarının dilden dile aktarılması ve kırsal yaşayan ve birçok sorun ile karşılaşmış bireylerin, kırsal ile kent yaşamı arasındaki büyük farkı bir göç sebebi olarak görmesine neden olmuştur. Ekonomik ve sosyal koşullar göz önünde bulundurulduğunda kırsal yaşayan bireyler için kent yaşamı bir kurtuluş olarak görülmekte ve kent merkezinde, köy yaşamında karşılaştığı sorunlar ile karşılaşmayacağı düşüncesindedir (Öz, 1978: 8).

2.2. Doğu Karadeniz Bölgesinin İklimsel Özellikleri ve Göç

Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan dağların kıyıdan uzaklaştıkça iç kesimlere doğru eğimlerinin ve yüksekliklerinin hızla arttığı bilinmektedir. Dağ yamaçlarının artmasına sebep olan bir başka etkenin ise derin vadilerden akan akarsular olduğunu ifade etmek mümkündür (Uzun, 2007: 388). Dağların iç kesimlere doğru yükselerek yerleşim alanlarını daralttığı ve bu nedenle insanların çok kalabalık karakterli yerleşim yeri kuramadıkları söylenebilir.

Doğu Karadeniz bölgesi bol yağış alan bölgelerden biridir. Yaz ayları yağışlar artmaktadır. Bölgede ilkbaharda eriyen karların akarsular ile karıştığı ve aynı dönemde yağışların günlerce devam etmesi, bölge halkı için zorlu koşullar sunmaktadır (Uzun, 2007: 390). Yerleşim yerinden geçen veya yakın bulunan akarsular yüksek yağışlar ve eriyen kar suları ile birleşince taşarak bölge insanının hem can güvenliğini hem de mal varlığını tehdit etmektedir. Doğu Karadeniz bölgesinin coğrafi yapısı göz önünde bulundurulduğunda Anadolu coğrafyasında depremden sonra doğal afetler içinde en çok görülen heyelan olayları Doğu Karadeniz için kaçınılmaz olmuştur. Doğu Karadeniz'in yüksek eğime sahip ve deniz şeridinden başlayan dağları üzerinde bu eğimle hız kazanan akarsuların derinlere kadar aşındırmaları ve iklim koşullarının yoğun yağışa elverişli olması ile kuzey yamaçlarda görülen

yoğun yağışlar heyelan olaylarına zemin hazırlamıştır (Başkaya, 2015: 179; Filiz, Avcı ve Usta, 2011: 1202). Doğu Karadeniz bölgesinde su yollarında bulunan killi ve kompakt yapıdan oluşan kayalar yağışların ve eriyen kar suların derine inmesini engelleyerek yüzeysel akış hızını da artırmaktadır (Gürgen, 2004: 80).

Türkiye ormanlarının %25 Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Ormanlık alanların sel ve heyelan gibi doğal afetler ile ilişkisi düşünüldüğünde ayrı bir önemi ön plana çıkmaktadır. Ağaç köklerinin toprakta aşınmaya karşı bir direnç oluşturması heyelan ve sel olaylarının etkilerini de azaltmaktadır. Engebeli arazilere sahip Doğu Karadeniz bölgesinin Türkiye'deki ormanlık arazilerin önemli bir kısmına sahip olsa da heyelan ve sel gibi olayların merkezi haline geldiği belirtilmelidir. Orman arazilerinin sürülmek için düzlenmesi ve yol yapımı için ağaçların kesimi toprak direncini azaltmaktadır. Karadeniz bölgesinin dağlık kütlelerinin yükselmesi ile eğim artmış ve toprak aşınma seviyesi düşmüştür (Çınaklı, 2008: 8-10).

Karadeniz bölgesinde heyelan ve sel olaylarının artmasının bir başka nedeni ise kayaç yapısının zayıf olması ve yoğun yağışlar ile kayaçların çözülmesinin fazla olmasıdır. Doğu Karadeniz'de bulunan zayıf kayaçların iklim ile daha hızlı çözölmeye gittiği ve sahil bandına yaklaştıkça toprak kalınlığının artması ile sahil bandında daha fazla heyelan oluştuğu belirtilmektedir. Heyelan ve sel olaylarının sık sık meydana geldiği Trabzon'da Çaykara önemli zararlar görmüştür. Trabzon'un Hayrat ve Of ilçelerinden sonra en fazla heyelan ve sele maruz kalan Çaykara önemli göçler vermiştir (Filiz ve Avcı, 2013: 31-33).

Doğu Karadeniz'de Cumhuriyet ilan edildiğinden bu yana nüfus giderek artış göstermiştir. İç kesimler dağınık bir yapıya sahipken kıyı kesimlerine doğru yoğunluk oluşmaktadır. Kırsal bölgede kurulan yerleşkeler için yeterli alt yapı sunulamamaktadır. İnsanların alt yapı sorununu fosseptik çukurlar ile çözmeye çalışmasından dolayı toprağın her dönem suya doymun olmasına sebep olmaktadır. Bölge coğrafyası itibari ile dağlık bölgeler olan iç kesimlerde seyrekleşen nüfus sahil bandında yoğunluk göstermektedir. Kırsal kesimlerin engebeli arazileri altyapıya uygun olmadığından dolayı insanların fosseptik çukuru kullanmaları kaçınılmaz olmaktadır. Fosseptik çukurların toprağa karışması ile toprak suya doymaktadır. Doğu Karadeniz coğrafyası ile yaşanan doğal afetler doğru orantıdadır. Toprağın suya doymun olması ve her mevsim yağış alması oluşan su birikintilerin yüzeysel olarak akıntıya dönüşmesine sebep olmaktadır. Dik yamaçların ve yüksek dağların olması da bu akıntıları hızlandırmakta ve doğal afetin yaşanmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Uzun, 2007: 391).

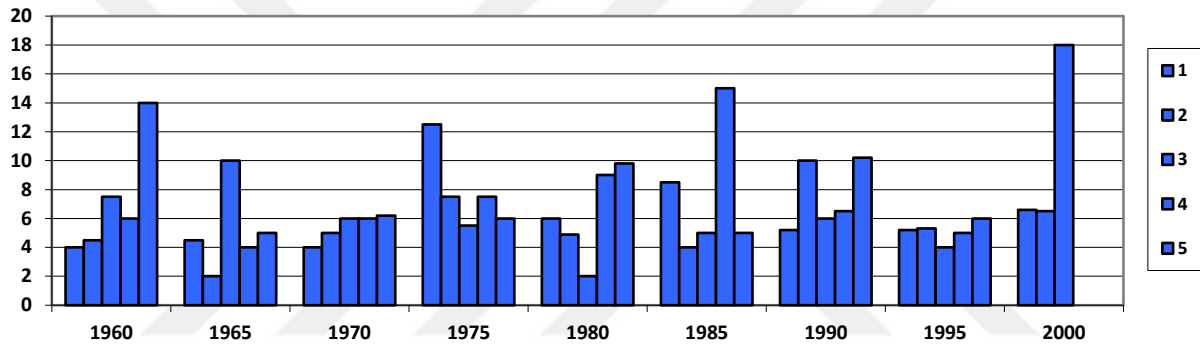
Ülkemizin ortalama rakımı 1132 m. olarak ifade edilmekle beraber 2000 m. rakımından sonra tarım olanaklarının azaldığı belirtilmektedir. Doğu Karadeniz bölgesinin kıyından

uzaklaştıkça rakımının arttığını ve dağlarla çevrili olduğu bundan dolayı çiftçiliğin yerine hayvancılığın tercih edildiği de belirtilmiştir (Doğanay, 1995: 43-44).

Araştırma sahasını oluşturan Trabzon il ve ilçelerinde yaşanan bu göç olayları istenmeyen olaylara dayanmakta ve bu olayların başında coğrafyanın hem fiziki koşulları hem de iklim koşullarının sel gibi doğal afetleri tetiklemesi gelmektedir. Akarsuların yüksek dağlardan başlaması eğimden hız kazanarak derinlere doğru toprağı aşındırması bölgede heyelanlara sebep olmuş insanların yaşam alanlarını olumsuz etkilemiş ve bu konuda zamana yayılan göçler yaşanmasına sebep olmuştur. Karadeniz kültürü ve sosyal bağları ile yaşamaya alışmış insanların farklı coğrafyalarda yaşamaya zorlanmaları farklı kültürlerde kendilerini aramaya başlamalarına neden olmuştur.

Tablo 2.

Trabzon'da 5 Dakikada Yağan Maksimum Yağış Miktarı

Kaynak: Gürgen, 2004: 83.

Trabzon, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin merkezi konumuna sahip olma niteliği taşımakla beraber hayvancılık ve çiftçilik sınırlı şekilde yapılabilmektedir.

Bölgenin fiziki yapısı ile iklim özellikleri çiftçiliğe uygun değildir. Bölgenin önemli göçler verdiği bilinmektedir. Trabzon'dan yapılan göçlerin yanında iklimsel özelliklerinin turizme teşvik ettiği de bir gerçektir (Mor, 2006: 2-3).

2.3. Trabzon'dan Yapılan Göçler

Türkiye iç göç konusunda gözlemlenmiş kalıplara sahip bir ülke olarak ifade edilir. Ülkemiz sınırları içinde doğudan batıya göç ve iç bölgelerden kıyı bölgelerine göç bu kalıplara örnek olarak gösterilebilir (Gül, 2014: 426). Çaykara'dan yapılan göçler bu kalıplara uymamak ile beraber ülkenin hem doğu bölgesine hem de kıyı kesimlerine bir nüfus hareketliliği kaydedilmiştir.

Türkiye'nin kendi sınırları içinde bugüne kadar ağırlıklı olarak coğrafi ve mesleki hareketliliğe sahip olduğu belirtilmektedir (Taşkesen, 2017: 23). Trabzon'dan yapılan göçler genellikle coğrafi ve iklim koşullarının elverişsiz olması sebebiyle yapılmasından dolayı Türkiye'deki iç göç olayına örnek olarak verilebilir. 1929 yılında Trabzon'un belli ilçelerinde meydana gelen sel felaketinden dolayı bölgede büyük göçlere sebep olmuştur. Bu sel felaketi Trabzon'da coğrafik sınırlarda değişiklik meydana getirmek ile beraber birçok insanın hem ekonomik hem de sosyal ilişkilerini etkilemiştir. Günümüzde Orta Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde birçok Trabzonlu vatandaşın yaşadığını görülmektedir (Başkaya, 2015: 178).

Heyelan ve sel kaynaklı ölüm oranlarının en yüksek olduğu bölgelerden biri olan Trabzon göç veren bir bölge haline gelmiştir. Yağış miktarının yüksekliği ve engebeli arazinin bölgede yoğun varlığı bölgeyi tehlikeli hale getirmektedir. Trabzon ilinin Samsun-Rize sahil yolunun bulunduğu dere yataklarında heyelan olayları görülmüştür. Bölgenin morfolojik yapısı incelendiğinde yoğunlaşan yağışlar, engebeli araziler ile beraber yamaçlara aşırı yüklenilmesi ve zamanla zayıflayan bitki örtüsünün zayıflaması ile suyun toprağa geçirgenliği ve toprağın tutunamaması, özellikle bahar ve yaz dönemlerinde heyelanları artmaktadır (<http://caykaradernek.org.tr/tarihce-afete-bagli-gocler.html>).

2.4. Çaykara'dan Yapılan Göçler

İnsanların yaşadıkları bölgede ekonomik nedenler, sağlık sorunları için yeterli olanakların olmayışı ve doğal afetler gibi yaşamı zora sokacak olumsuz koşulların olması veya zamanla oluşması durumunda, bireyler gönüllü olarak devlet eliyle göç ettirilebilirler. Devletin iskân politikalarına dâhil olan bu göç olayı zorunlu iskân politikalarının yanında gönüllü iskân politikalarının da olabileceğini göstermektedir (Tekeli, 1998: 153).

Çaykara'ya bağlı Şerah bucağından ve Baltacı köyünden göç etmek zorunda kalan insanlar 1963 yılında Van'ın Özalp ilçesine yerleştirilmişlerdir. Orman ve ziraat mühendisleri tarafından oluşturulan heyet, Trabzon'un Çaykara ilçesine gelerek iki bölgede araştırma yapmış ve bu iki bölgenin orman içinde bulunması sebebiyle geçimin zor olduğu belirtilmiştir. Göç edecek bireylerin düşünceleri doğrultusunda devlet göç edilecek yeri belirlemiş ve bu belirlenen bölgede ekonomik sıkıntı yaşamamaları için önlem almıştır (Gül, 2014: 427).

Yerleşim yerlerinin ormanlık alan içinde yaşamı ve geçimi zorladığı ifade edilmek ile beraber göç edilecek yeri ise ilgili kamu kurumu, göç edecek halkın istekleri doğrultusunda belirlemiştir. Çaykara yöresi için devlet, iskân politikalarını doğal afet ve ekonomik faktörleri

göz önünde bulundurarak düzenlemiştir. Doğal afetin meydana gelmesi ve etkisinin devam edebileceği ihtimali, halkın yaşadığı yerin ekonomik olarak desteklenemeyeceği, tarıma elverişli bir yapının olmayışı ve orman arazisinde oluşundan dolayı sorun teşkil etmesi gibi halkı göçe itecek sebepler göz önünde bulundurulmuştur.

1956 orman kanunu ile bireylerin kendi rızaları ile göç edebilecekleri belirtilmiştir. Devlet olarak göç eden kişiye seçenek sunulması ve yardım etmesi kanun da geçmemektedir. Çaykara göçleri araştırıldığında, göç eden halka göç ettiği yerde ev ve arsa verildiği görülmektedir (Resmî Gazete, 1956: 15530)

Trabzon bölgesine yönelik iskân politikalarında üç farklı ölçüt aranmıştır. İlk olarak bölgede doğal afetin meydana gelip gelmediği, ikinci olarak bölgede meydana gelen doğal afet olayının etkisinin devam etmesi veya tekrarlayabileceği ve üçüncü ölçüt olarak ekonomik kalkınma sağlanamayacak orman içinde bulunan yerleşim yeri olup olmadığıdır. Çaykara'dan Van'ın Özalp ilçesine göç eden halk için, göç yeri belirlemek adına devletin sunduğu farklı bölgelerde bulunan yerleşim yerlerinden Van'ın Özalp ilçesine Çaykaradan 4 kişilik heyet giderek kendi coğrafyalarından farklı yapıya sahip ova ve düzlükleri görünce Özalp'a göçü kabul etmişlerdir (Gül, 2014: 427-429).

Fotoğraf 1.
Çaykara'dan Yapılan Göçler

Kaynak: http://www.yesilalan.net/haber_detay.php?id=1024

Çaykara ilçesinin fiziki ve iklim koşulları insanları her yıl farklı bölgelere göç etmeye zorlamıştır. 1929 yılında meydana gelen sel felaketi ile Trabzon ilinin birçok ilçe ve köyü göç ile karşılaşmak zorunda kalmışlardır. 1929 yılında Maçka, Bayburt, Erzincan'ın Tercan,

Çayırılı ilçelerine ve Muş'a göçler olmuştur. 1940 yılında Amasya'nın Suluova ilçesine, 1963 yılında Van'ın Özalp ilçesine, 1964 yılında Hatay'ın Kırıkhan ilçesine, 1967 yılında Bursa'nın Orhangazi ilçesine, 1973 yılında Çanakkale Gökçeada'ya ve 1974 yılında Kıbrıs'a toplu göçler olmuştur. Kendilerine ait mal ve maneviyat biriktirdikleri yerleşim yerlerinden uzağa göç eden bireylerin yanında yine Trabzon merkezine veya farklı ilçelerine göç edenler de olmuştur. Çanakkale'ye bağlı Dereköyü Çaykaralıların göçü ile önemli bir nüfus artışı yaşamıştır. Çaykara'dan göç eden insanlar Dereköyü'nde kendi köylerinin isimlerini taşıyan Şahinkaya Mahallesi'ni kurmuşlardır (Özözen Kahraman, 2005: 47; Çuman, "Çaykara ve Hüzünlü Göçler", *Çaykara Gündem*, 25.09.2017).

Fotoğraf 2.

Van İlinin Özalp İlçesine Bağlı Emek Köyünde Çekilen Bir Fotoğraf

Kaynak: http://www.yesilalan.net/haber_detay.php?id=1024

1929 yılında başlayan göçlerin temelini oluşturan 5 Temmuz 1929 yılında başlayan ve 40 saat süren yağış sebebi ile Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük sel felaketlerinden biri yaşanmıştır. Bu sel felaketinden Trabzon'un Of, Sürmene ve Çaykara kazalarındaki birçok yapı tahrip olmuş ve insanlara yaşanacak bir bölge bırakmamıştır. Bölgede sel felaketinden sonra yapılan incelemelerde 260 insanın hayatını kaybettiği, yaklaşık 700 hayvanın telef olduğu, 241 yapının yıkıldığı ve yaklaşık 3500 bireyin aç ve açıkta kaldığı tespit edilmiştir. Günümüzdeki adı Türkiye Kızılay Cemiyeti olan Hilal-i Ahmer bu felaketi yaşayanlara 2000 lira göndermiştir.

Doğal afetlerin sonuçlarının ağır olduğu Trabzon’da göçler devletçe başlatılmış ve Maçka’ya doğru 1021 haneden 4615 kişi göç ettirilmiştir. Diğer zarar gören hanelerden 724 evden 4161 kişi ise Bayburt iline sevk edilmiştir (Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı [BCA], 030.10 / 117.818.28). 1959 sel felaketi birçok haneyi yerinden etmiştir. Van ilinin Özalp ilçesine doğru bir göç olayının oluşması da buna örnek gösterilebilir. Çaykara’nın Baltacı ve Uzungöl köylerinden 145 hanenin göç edişi yaklaşık üç gün iki gece sürmüştür. Van’ın Özalp kazasında Emek ve Dönerdere köyleri Çaykaralıları için Köy İşleri Bakanlığınca hazırlanmıştır. Çaykaralıların Van’ın Özalp ilçesine göçleri için çıkan kararname de 160 hanenin göçü için karar alınmış olsa da 145 hanenin göç ettiği belirtilmiştir (<http://caykaradernek.org.tr/tarihce-afete-bagli-gocler.html>; BCA,030.18.1.2/179.38.2).

2.5. Çaykara ve Kırıkhan Coğrafyası

2.5.1. Çaykara Coğrafyası

Çaykara Trabzon ilinin en büyük ikinci ilçesidir. Çaykara 33 mahalleden oluşmakla beraber şehir merkezine 75 km uzaklıkta bulunmaktadır. İlçe, Solaklı deresinin meydana getirdiği vadi boyunca 250 metreden 3376 metreye kadar çıkan bir rakıma sahiptir. Çaykara’nın toplamda sahip olduğu 573 km²’lik alanın yalnızca 30 km²’lik bir bölümünde tarım yapılabilmektedir (Kocabaş, 2016: 12) Trabzon’un genel ekonomik yapısına baktığımız zaman fındık, tütün çay gibi ürünlere dayanan tarım bölgesi olduğunu görmekteyiz. Toptancılık kimliği taşımasından dolayı canlı bir hizmet sektörü vardır. Üçüncü sıraya baktığımız zaman sınırlı bir endüstri sektörü vardır. Ekonomi tarıma dayalı olduğu için endüstri kolları da bu sektör üzerinden büyümüştür, daha çok tarımsal ürünleri değerlendirmeye yönelik işyerleri bulunur (Kalabalık, 1992: 11).

Göç sebeplerini “itici göçler” ve “çekici göçler” olarak iki başlıkta inceleyebiliriz. İtici faktörler insanların yaşadıkları yerleri terk etmelerine sebep olan faktördür. İlçedeki işsizlik, tarımda verimsizlik, eğitim, sağlık ve sosyal koşulların yetersiz olması Çaykara’dan göçü hızlandırmıştır. Yapılan anketlerde tarım alanlarının yetersiz olması ve doğurduğu işsizlik temel itici faktördür. Emek ücretinin düşük olması, eğitim ve daha rahat yaşama isteği diğer göç sebepleridir. Ayrıca ilçe dışından biriyle evlilik yapmak da göçe sebep olmuştur. Yeryüzü şekillerinin parçalı dik ve kaymaya müsait olması da itici faktörlerdendir. İç göç konusunda etkili olan çevresel faktörlerden fiziksel ve ekonomik faktörler gibi kentin çekiciliği ve kırım iticiliği faktörlerinin de zamanla ön plana çıktığı belirtilmektedir (Taşkesen, 2017: 24). Çekici

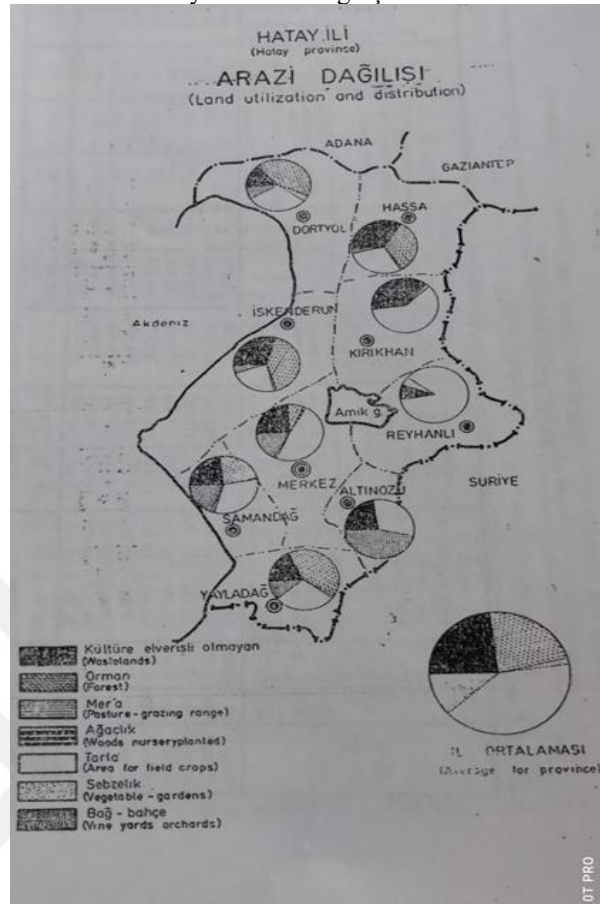
faktörlerde göç edilen yerin özellikleridir. Bireyler Çaykara'dan özellikle endüstrinin geliştiği, iş olanaklarının daha fazla olduğu, rahat yaşam ve eğitim olanaklarının daha iyi olduğu batı şehirlerine göç etmektedirler. Arazinin parçalı dağınık ve heyelan tehdidine karşı dayanıksız olması buna karşın nüfusun kalabalık olması ve geçim koşullarının kalabalık nüfusa yetmemesi de önemli sebepler arasındadır Bireylerin yaş ortalamaları arttıkça işçi göçüne eğilimleri azalmaktadır. Bunun nedeni yaşlı insanların önünde iş avantajlarından faydalanmak için uzun bir iş hayatı bulunmayabilmektedir. Ekonomik nedenlere dayandırılan göç olaylarında demografik faktörlerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır (Kalabalık, 1992: 22-23).

İlçede endüstri tesislerinin kurulması, turizmin geliştirilmesi, eğitim merkezi haline getirilmesi, ulaşım olanaklarının artırılması ve iyileştirilmesi, ormancılığın geliştirilmesi, spor tesisleri yapılması, çay tarımının teşvik edilmesi ve süt endüstrisinin kurulması. Alınan önlemler göç hızını azaltabilir fakat durduramaz. Göçü azaltmak için en önemli neden olan ekonomiyi düzeltmek insanları üretime ve kazanmaya teşvik etmek gerekiyor. Özellikle turizm üzerinden kazanmanın yolları öğretilmelidir. Bununla birlikte el sanatları ve ağaç işleri geliştirilmelidir. Of-Çaykara-Bayburt yolunun yapılması Uzungöl Turizm yolunun bitirilmesi de ülke ekonomisine can verecek olan diğer etkenlerdir. Kısa sürede meyve verecek olan sektör turizmdir. İlçe doğal güzelliklere, tarihi ve kültürel değerlere sahiptir. Bu değerler önce ilçe toplumuna sonra ülkeye ve dış dünyaya karşı tanıtılmalıdır. Bunun için sosyal ağlar, televizyon ve gazeteleri kullanmak mümkündür. Turizm sektörü tam anlamı ile canlanırsa ilçedeki bütün sektörler de de iyileşme görülecek yeni iş olanakları açılacak istihdam artacak ve toplumun refah düzeyi yükselecektir. (Kalabalık, 1992: 70-71).

2.5.2. Kırıkhan Coğrafyası

Hatay ili Türkiye'nin Doğu Akdeniz bölgesinde bulunmakta olup kuzey yönünde Gaziantep ve Adana, doğu ve güney yönlerinde Suriye bulunmaktadır. Batısında Akdeniz bulunmaktadır. Hatay il ve ilçelerinin sınırları ile beraber arazi dağılışı Harita 1.'de gösterilmektedir (Köy İşleri Bakanlığı, 1965: 34,89).

Harita 1.
Hatay İli Arazi Dağılışı Haritası

Hatay'ın bir ilçesi olan Kırıkhan ilçesinin günümüz yüz ölçümü 715 km²'dir (Sarı, 2015: 1). Kırıkhan ilçesinde mevsim geçişleri belirgin, yazları sıcak ve kurak, kışları ise serin ve yağışlıdır. İlçenin akan su havzasının büyük bir bölümünü Karasu Çayı meydana getirmektedir. Karasu Çayının Kırıkhan ilçesinde küçük birçok dere ve çay ile birleşerek etkisini arttırdığı söylenmektedir. Kırıkhan Akdeniz bölgesinde bulunmaktadır ve Akdeniz bölgesi bitki örtüsüne sahiptir (Can, 2019: 352).

Akdeniz Bölgesi'nin güneydoğusunda yer alan Kırıkhan ilçesi yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklim özelliklerine sahiptir. Nisan ayında artmaya başlayan sıcaklıklar temmuz ayında azami seviyeye çıkar senelik sıcaklık ortalaması 19,2 C'dir (Dönmez, 2018: 32; Çetin, 2012: 134).

Tablo 3.

Hatay ve İlçelerinin Topoğrafik Durumları

TABLO NO. — (TABLE) : 2/a									
Topoğrafik Durum (Topography)									
HATAY İLİ									
İsk. Pl. Örnek: 1									
İlçesi (District)	Yüz ölçümü Dönüm (Total area) (1/10 hectare)	Topoğrafik Durum — (Topography)							
		Dağlık (Mountainous)		Yayla (High plateau)		Ova (Plains)		Dalgali (Rolling)	
		Dönüm (1/10 hectare)	%	Dönüm (1/10 hectare)	%	Dönüm (1/10 hectare)	%	Dönüm (1/10 hectare)	%
Merkez	568 740	204 356	35,9	5 019	0,9	199 463	35,1	159 902	28,1
Altınözü	404 460	188 631	46,6	—	—	17 239	4,3	198 590	49,1
Dörtöyl	516 000	208 100	40,3	13 110	2,6	214 730	41,6	80 060	15,5
Hassa	344 000	175 450	51,0	—	—	80 250	23,3	88 300	25,7
İskenderun	833 823	577 825	69,3	9 860	1,2	157 739	18,9	88 579	10,6
Kırıkhan	394 835	74 743	18,9	8 090	2,1	263 963	66,8	48 089	12,2
Reyhanlı	401 146	14 717	3,7	—	—	348 985	87,0	37 444	9,3
Samandağı	158 725	83 633	52,7	14 861	9,4	36 866	23,2	23 365	14,7
Yayladağı	321 300	288 775	89,9	—	—	—	—	33 525	10,1
Toplam ve % ler (Total) and Percentage	3 943 079	1 816 230	46,1	50 760	1,3	1 319 235	33,5	756 854	19,1

●●●● İl ve ilçe merkez sahaları etüde dahil edilmemiştir.
SHOT ON MI 10T PRO area of province and district centers are excluded in the total.

Kaynak: Köy İşleri Bakanlığı, 1965: 14

Köy İşleri Bakanlığı'nın 1965 yılında yayınladığı Köy Envanter Etüdları'ne göre Kırıkhan'ın toplam yüzölçümünün %18.9'u dağlık, %2.1'i yayla, %66.8'i ova ve %12.2'si ise dalgalı arazilerden oluşmaktadır.

İlçede ormanlık alanlarının çoğu Amanos Dağları'nda yer almaktadır kızılçam ağaç türü yaygın olarak bulunmaktadır. Karaçam, sedir, göknar, meşe, kayın ve gürgen türleri de vardır. Amanos Dağları'nda yaklaşık 3000'den fazla bitki türü görülmektedir. En çok rastlanılan maki türleri ise; mersin, keçiboynuzu, defne, böğürtlen, zakkum ve menengiçtir. Kırıkhan ilçe sınırları içinde Afrin Çayı, Karasu, Delibekirli Deresi bulunur. İlçede tek doğal göl Gölbaşı (Balık) gölüdür. Burada balık avcılığı yapılmaktadır. Amık Ovasındaki tarım alanların sulanması için de Tahta Köprü Baraj Gölü bulunur. İçme suyunu Aktepe sınırlarında bulunan bazalidik kayalar içinde oluşan kireç oranı yüksek olan Mazmanlı kırsalındaki kaynaktan ve Kurtlu Soğuksu'da çıkan kireç oranı düşük kaynak suyundan karşılanmaktadır (Dönmez, 2018: 45-59).

Yağışların arttığı kış ve ilkbahar mevsiminde sular yükselerek özellikle Delibekirli Deresi'nde taşkınlar meydana gelmektedir. İlçenin batı kısmında Amanos dağlarının doğu tarafındaki sahada eğim özelliğinden dolayı şehrin heyelan bölgesini oluşturmaktadır. Seyrek ve az katlı yapılar, teraslama, kanalizasyon sistemi ve drenaj sistemi uygulanması heyelan

riskini en aza indirecek tedbirler arasındadır. Kırıkhan ilçe merkezinde Amanos Dağları'nın güney kısmında yamaçtan ovaya doğru yerleşim alanı bulunur. Akarsuların parçaladığı arazilerdeki yerleşim yerleri ulaşım ve araziye yakınlık dikkate alınarak dağınık bir biçimde gelişmiştir. Delibekirli, Yılanlı, Çamseki gibi mahallelerdeki evler arazinin engebeli olması birbirine uzak şekilde gelişmesine neden olmuştur. Genel yapının tam tersine Amanos Dağları'nın eteklerinde bulunan birikinti konileri üstünde gelişen yerleşim alanları toplu bir yapıdadır. Kırıkhan ilçesi 3 tane doğal riskle karşı karşıyadır: Deprem, sel, taşkınlar ve kütle hareketleri ve heyelanlar. 1. Dereceden deprem bölgesi içinde yer alan Kırıkhan ilçesi aktif faylar üstünde bulunduğu için deprem yaşanma riski bir hayli yüksektir. İlçede yer alan Karasuda dönemsel olarak güçlü akma ve kuruma meydana gelmektedir. Özellikle kış ve ilkbaharda suların artmasıyla taşkınlar olmaktadır (Dönmez, 2018: 68-73; Can, 2019: 1-5).

2.6. Çaykaradan Kırıkhan'a Göç

Bakanlar kurulunun 26/6/1961 tarihli kararınca Trabzon ilinin Çaykara ilçesine bağlı Ulucami, Şahinkaya ve Kabataş köylerinin Hatay ilinin Kırıkhan ilçesine iskânı uygun görülmüştür. Kararda, köylerin doğal afetlerden zarar görmesi, evlerin tamamının veya bir kısmının yıkılması gerekçe olarak gösterilmiştir. “*Köylerin bulunduğu bölgede yer bulunmadığından*” ibaresi ile aynı sınırlarda da iskân için yer bakıldığı anlaşılmaktadır. Çaykara'ya bağlı üç köyün bakanlar Kurulu kararından da anlaşılabacağı üzere doğal afet sonucu kullanılamaz hale gelmiştir (BCA, 1928:161.34.10; Çuman, “Çaykara ve Hüzünlü Göçler”, *Çaykara Gündem*, 25.09.2017).

Bakanlar kurulunun 7/11/1964 tarihli kararınca ise Şahinkaya, Ulucami ve Kabataş köylerinin inşaatı için yapılacak yardıma dair kararı içermektedir. Sel felaketinden zarar gören 408 haneden her aileye 30.000'er lirayı geçmeyecek şekilde toplam da 12.240.000 ile toprak temini için karar alınmıştır. Yol, su, elektrik ve alt yapı için 5.304.245 liranın fondan ödenmesi de kararda geçmektedir. Ayrıca göç edecek kişiler için yapılacak evlerin planları, kullanım alanı, sayıları ve kalitesi önceden tespit edileceği belirtilmiştir (BCA, 1928: 181.68.18).

Trabzon fiziki yapısı itibari ile belli aralıklar ile doğal afetleri yaşayan bir merkez haline gelmiştir. 1959 yılında Çaykara ve yöresi tekrar sel felaketi ile yıkılmış ve can kaybı yaşanmıştır. Çoğu aile evsiz kalmış ve barınma sorunu yaşamıştır. Afetler yasasına uygun 408

aile 1965 yılında Hatay ili Kırıkhan ilçesine devlet eliyle yerleştirilmiştir. 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu¹ gereğince 408 ailenin her birine 20 dekar toprak verilmiştir. Göç sırasında 15 aile reisinin yurt dışında olması sebebiyle onlara yapılan evlerin ve onlara ayrılan arazilerin dönmeleri halinde kira olarak 15 aileye verilmesi uygun görülmüştür. Çaykara'dan Kırıkhan'a yapılan nüfus hareketliliği parça parça 1977 yılına kadar sürmüştür (<http://caykaradernek.org.tr/tarihce-afete-bagli-gocler.html>).

Trabzon'un Çaykara ilçesi yıllarca dışarıya göç vermiştir. Bulunduğu bölgenin hem fiziki yapısı hem de iklim şartları doğal afetlere müsait bir konumdadır. 1959 yılında meydana gelen büyük sel olayında üç köyde can kaybı yaşanmakla beraber çoğu hayvan telef olmuştur. Evlerin bazıları hasar görürken bazıları yıkılmış ve göç konusu açılmıştır. Üç köyün kendi rızasına dayanan yer değiştirme talebi devlet mercileri tarafından 1964 yılında kabul edilmiştir.

¹ Mülga Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü'nün 04.03.1966 günlü Planlama Kurul kararının 8. maddesiyle

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇAYKARA'DAN KIRIKHAN'A GÖÇ EDEN BİREYLERİN GÖRÜŞLERİ

3.1. Göç Süreci ve Etkileri

Görüşmecilerle yaptığımız mülakat sonucu elde ettiğimiz bilgiler herhangi bir değişiklik söz konusu olmadan doğrudan alıntılama yöntemi ile aktarılmaya çalışılmıştır. Görüşmecilerimiz ile yaptığımız mülakatta kimlik bilgilerinin saklı tutulacağı belirtildiğinden dolayı şahıslar kodlanarak şifrelenmiştir.

Görüşmecilerle çalışmaya başlanmadan önce çalışma hakkında bilgi verilmiş olup sorular hakkında malumat sahibi olması sağlanmıştır. Araştırmacı çalışmaya başlamadan önce gerekli izin belgelerini yanında bulundurmuş ve görüşmeciler ile paylaşmıştır. Görüşmecilere istedikleri soruda çekilme haklarının olduğu da belirtilmiştir.

Çaykara'dan Kırıkhan'a göç etmeden önce nasıl bir yaşamları olduğu sorulan görüşmecilerin verdikleri cevaplar genel olarak ortak paydada buluşmaktadır. Çaykara'nın Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden göç eden 408 hanenin Karadeniz'deki yaşamları hakkında soru sorulduğunda görüşmecilerin verdiği cevaplara aşağıda yer verilmiştir.

3.1.1. Çaykara'dan Kırıkhan'a Göç

Çaykara'ya bağlı Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinde yaşayan insanların can ve mal güvenliğini tehlikeye atan sel ve taşkınların sık sık meydana gelmesi ve ekonomik sorunlar göç kararı alınmasına neden olmuştur. Göç kararı alındıktan sonra başlayan göç süreci hakkında görüşmecilere yöneltilen sorunun cevapları aşağıda yer almaktadır.

K4

- “Ben Çaykarada doğmadım. Ailem buraya göç ettikten sonra Kırıkhan'da doğdum. Aile büyüklerimiz Kırıkhan'a göç ettikleri dönem de yaşadıklarını bizlerle paylaşırlardı. Ben de ailemden duyduğum göç sürecini çocuklarıma anlatırım. Ailem ve akrabalarımız aslında göç etmeyi istememişler ama koşullar onları göç etmeye itmiştir. Neredeyse her kış bir sel felaketiyle hasar gören köyümüzün yaşanabilir bir yer olmaktan çıkıp eziyet haline geldiği

söylenmektedir. Geride çok malımız, eşyamız ve arazimiz kaldı ve Kırıkhan'da, hayatımıza sıfırdan başladık.”

K6

- “Sel felaketinden dolayı göç kaçınılmaz hale gelmişti. Büyüklerimize göç etmek için Urfa'ya bağlı bir bölge ve Hatay'a bağlı Kırıkhan önerildi. Büyüklerimiz önce Urfa'ya giderek oraya baktılar ama beğenmediler daha sonra Kırıkhan'a gelip büyük verimli Amik Ovası'nı ve yerleşim yerlerini gördüklerinde Kırıkhan'a yerleşmeye karar vermişler. 408 hane olarak peş peşe otobüsler ile göç yolculuğuna başladık. Uzun bir yolculuktu ve Kırıkhan'a vardığımızda insanlar uzun süre kendilerine gelediler. İnsanlar, bu bölgeyi sevdiler ama memleketimize uzak bir bölgeye geldik ve iskân politikası sonucu geldiğimiz bu bölgede çok yabancılık çektik.”

E7

- “Köyümüzde uzun ve şiddetli bir şekilde yağın yağmur neticesinde sel felaketi yaşandı. İnsanlar zaten zorlu koşullardan zarar görmüş ve bu sel felaketi de üstüne gelince insanların göç etmekten başka çaresi kalmamıştı. Devlet iskân politikası sonucu 1965 yılında, köyde göç etmek isteyenler toplu olarak Kırıkhan'a getirildi. Orada kalmak isteyen akrabalarımız oldu tabi kaldılar da ama sel olayları her dönem kendini Çaykara'da kalanlara gösterdi.”

K8

- “Göç ettiğimizde 5 yaşındaydım. 1965 yılında 3 otobüs arka arkaya göçe ettik. Uzun süre kendimize geledik.”

E9

- “Çaykara 1965 yılına kadar birçok sel felaketi ile sarsıldı. Bizden önce de Trabzon merkeze, Van'a ve Gökçeada'ya göçler olmuş. Biz göçe karar verdiğimiz yıl bakanlar kurulu kararı kesinleşti. Biz 1965 yılında Hatay'ın Kırıkhan ilçesine göç etmeye başladık. 408 hane olarak karar verilmiş olsa da birkaç aile 70'li yıllarda göç ederek Kırıkhan'a geldiler.”

E17

- “Doğal afetler, Çaykara'dan Kırıkhan'a göç etmemizde en önemli etkendi. Karadeniz de her dönem sel ve heyelan gibi doğal afetler meydana gelirdi. Göç kararını, aile büyüklerimizle devletin afetlerle ilgilenen kurumundan gelen memurlar ortak aldılar. O dönem köyümüzün muhtarıyla büyüklerimiz Kırıkhan'a gelerek, verimli toprakları görmüşler ve Kırıkhan için göç kararına olumlu yanıt vermişler. İskân politikasıyla göç ettiğimiz için, sınır bölgesini millileştirme çalışması diye düşünerek Çaykaradan çok uzak bir bölgeye göç etmeye razı olduk. 408 hanenin her biri kısa sürede Kırıkhan'a gelerek yerleştiler.”

E18

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a 1965 yılında ilk göç eden kafilenin içerisindeydik. Dedem bizim göçümüzden önce Kırıkhan’a gelerek yerleşmiş ve onun geldiğinde dönemde bizim için yapılması planlanan evler henüz hazır olmadığından farklı bir evde konaklamış. Kırıkhan’a göç ettikten bir yıl sonra da göç eden ailelerin tarlaları da temin edildi.”

E19

- “Çaykara’daki köyümüzde sel meydana gelince devlet iskân kararı çıkararak göç etmemize karar verdi. Köyümüzün büyükleri, Kırıkhan’a gelip göç için onay vermişlerdi. Göç ettikten sonra herkesin evi ve tarlası temin edilmiş ama verilen mülklerin resmi evrakları daha sonradan düzenlenerek cüzi bir miktar karşılığında verildi. Göç ettikten sonra Kırıkhan’da iş imkanlarının kısıtlı olduğunu gören insanlar, Trabzon ve İstanbul gibi illere çalışmak için gittiler.”

E20

- “Çaykara’da meydana gelen sel bizim için bir tehlike anlamına geliyordu. Sel olaylarından vefat eden akrabamız yoktu ama bizim evimizi geçindireceğimiz tarlalarımız ve hayvanlarımız zarar görmüştü. Can güvenliğimizin tehlike altında olması ve ekonomik sorunlarımız nedeniyle göç kararı alındı. Büyüklerimiz de Kırıkhan’a gelip verimli arazileri görünce göç kararına katıldılar.”

E21

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç kararını, devletle beraber büyüklerimiz karar almışlar. Benim ailem 1965 yılının son aylarında Kırıkhan’a göç etmiş olsalar da kısa zaman içinde diğer aileler de Kırıkhan’a göç etmişlerdir.”

E22

- “Çaykara’da meydana gelen sel olaylarından dolayı resmî kurumlar göç kararını alarak bizleri Kırıkhan’a yerleştirdiler. Van ve Çanakkale’ye göç veren Çaykara, bizleri de Kırıkhan’a gönderdi.”

E23

- “Bizim Çaykara’ya göçümüz, sadece sel felaketiyle ilgili bir durum değildi. Köyümüzde yaşadığımız sorunların çözümüyle beraber bir devlet iskân politikasıydı. Bizi ilgilendiren iskân politikası meclis gündemine taşınmıştı ve bizlere arazilerin neden verilmesi gerektiği görüşülmüştü. Karadenizli olan bizlerin ülkemize bağlılığını bilen bürokratlarımız, sınırda ülkemiz için çalışmamızı istediler. Bu sebeplerden dolayı göç kararı alarak Kırıkhan’a yerleştik.”

E24

- “Çaykara’dan Kırıkhan’ göç etmeden önce büyüklerimiz Hatay’ın Reyhanlı ve Kırıkhan ilçelerine gelip bakarak Kırıkhan üzerine karar kılmışlardı. 1965 yılında Kırıkhan’a göçümüz, her otobüste 30-40 kişi binerek geldik. Eşyalarımız daha sonra parça parça gönderilmişti.”

E25

- “Çaykara’dan olumsuz koşullardan dolayı göç kararı alındıktan sonra üç köyün muhtarı toplanarak, göç edilecek yere karar verdiler. İlk göç kararı alındığı sırada Samsun’da bir yer gösterilmişti ama daha sonra Kırıkhan’a göç kararı alındı. Bizler de bu kararın ardından birkaç yıl içerisinde Kırıkhan’a yerleştik.”

E26

- “Çaykara’da 1929 ve 1959 yıllarında meydana gelen sel felaketlerinden sonra köyümüzden göçler başlamıştı. 1965 yılında üç köy toplu olarak Kırıkhan’a göç ettik. Kırıkhan’a göç etmeden önce bizlere farklı bölgelerden göç etmemiz için seçenek sunulsa da Kırıkhan’ın verimli toprakları görülmüş ve Kırıkhan için karar verilmiş. Dedem devlet desteği olarak bir ev ve arsa alsa da o dönemde ailemize yetmedi. Ailede çalışabilen bazı akrabalarımız il dışına farklı işlerde çalışmak için gittiler.”

E27

- “Heyelan ve ekilecek tarlaların kıt oluşundan dolayı devlet politikası sonucu Kırıkhan’a göç ettik. Bizim köyümüze ilk önce Samsun ilinde bir bölge tavsiye edilmişti ama büyüklerimiz Kırıkhan’ı uygun bulmuşlar. Kırıkhan’a göç edip yerleşen akrabalarımızdan ekonomik güçlerini ellerine alanlar farklı bölgelere göç ettiler. Ama para kazandıktan sonra buradan çıkıp başka yerlere giden de çok oldu.”

K28

- “Çaykara’da bulunan üç köyün sel felaketi ile zarar görmesi sonucu göç etmek zorunda kaldık. Resmî kurumlar köylerimize gelerek zararımızı yakından gördüler ve göç kararı alınmasını sağladılar. İskân kararı alındıktan sonra köy muhtarları birkaç bölgeye gittikten sonra Kırıkhan’ı tercih ederek göç için uygun bir yer olduğuna karar verdiler.”

E29

- “Göç ettiğimiz dönem de küçüktüm ve otobüslere binip geldiğimizi hatırlıyorum. Alıştığımız ve kendimizi ait hissettiğimiz Çaykara’dan hiç bilmediğimiz bir yere gelince ister istemez zorlukları yaşadık. Soğuk havadan sıcak havaya, köyden kente ve dağlık bölgeden düz bölgeye geldik.”

E30

- “Çaykara’da yaşamımızı tehlikeye atan doğal afetlerin yanında ekonomik sorunlarımız vardı. Devlet iskân politikası sonucu Kırıkhan’a göç ettik.”

Görüşmeciler ile göç süreci hakkında görüşülmüş ve alınan notlar doğrudan sunulmaya çalışılmıştır. Çaykara, iklimi ve fiziki yapısından dolayı çok fazla yağış alan ve sel olayları yaşanan coğrafik bir konumda bulunmaktadır. Bundan dolayı Çaykara ve çevresi sık sık göç vermiştir. 1959 yılında günlerce yağın yağmur nedeniyle meydana gelen sel felaketi Çaykara’ya bağlı Kabataş, Ulucami ve Şahinkaya köylerinde yaşayan insanlara daha da zorlu bir yaşam mücadelesi sununca, insanların göç kararı almaları kaçınılmaz olmuştur. 1964 yılında devlet kanadıyla onaylanan iskân bölgesine, 1965 yılında üç otobüsle göç etmeye başlamışlardır. 408 hane olarak iskân çalışması yapılmış olsa da birkaç aile sonradan göç etmiş ve bu toplu göçe dahil olmamışlardır.

E2 göçe sonradan katıldığını ve bundan dolayı göç sürecini yaşamadığını ifade etmiştir. E11, E13, E14, K16 ise göç sürecinde benzer düşünceleri paylaşmaktadırlar. Göç sürecinin nasıl başladığını anlamak için, neden göç kararı alındığına bakılmasını düşünen görüşmeciler, göç etme kararının altında yatan nedenler aslında kolay olmayan bir göç sürecine zemin hazırlamıştır.

Üç köy için alınan göç kararını doğal afetler tetiklemiş olsa da görüşmecilerin birçoğu ekonomik koşulların yetersizliğini de vurgulamıştır. Köylerin coğrafik konumları itibari ile ekim alanları kısıtlı olup kendilerine yetecek ölçüde tarımla ilgilendiklerini, sağlık ve eğitim gibi elzem koşulların yetersiz olduğu görüşmeciler tarafından aktarılmıştır.

E3, E5, E10, E12, E15 göç süreci hakkında bilgilerinin tam olmadığını ve soruya cevap vermek istemediklerini belirtmişlerdir.

Görüşmecilerimizin Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnun olup olmadıkları sorusuna verdikleri cevaplar müdahale edilmeden doğrudan aktarılmıştır:

E1

- “Kırıkhan’da yaşayarak çok anı biriktirdik ve Kırıkhan bizlere memleket oldu. Buna rağmen Kırıkhan’da kendimi yabancı hissediyorum. Günümüzde dahi Kırıkhan’da kendimi yabancı hissediyorum. Elinde sermayesi olan hemşerilerimiz göç ettikten sonra ekonomik sıkıntı yaşamadılar. Benim ailem Kırıkhan’da sıfırdan bir hayat inşa ettikleri için çok sorun yaşadılar. Göç ettiğimiz dönemde Kırıkhan’da iş imkânı yoktu ve bundan dolayı aile büyüklerimiz farklı bölgelere gitmek zorunda kaldılar. Ekonomik olarak zorlanmayacağımız farklı bir bölgeye göç etmemiz, daha az sorun yaşamamızı sağlayabilirdi.”

E2

- “Kırıkhan’a göç ettiğimiz ilk yıllarda sorunlar yaşadık ama zamanla bu sorunları aşarak Kırıkhan’a alıştık. Çaykara’da kalsaydık sel felaketlerinin yanında ekonomik sorunlar da devam edecekti. Kırıkhan’da sel felaketlerini yaşamayacağımızı biliyorduk. Ekonomik açıdan, Kırıkhan’a gelmemiz bizim için büyük bir şans oldu.”

E3 ve K4, E5’nin düşünceleri ile benzer düşüncelere sahip olduklarını belirterek Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnun olduklarını söylemişlerdir.

E5

- “İlk göç ettiğimiz yıllarda Kırıkhan’a geldiğimiz için pişmanlık yaşadık. Sosyal ve ekonomik sorunların sebep olduğu pişmanlığımız kısa sürdü. Kırıkhan’da bizlere sunulmuş fırsatı değerlendiren insanlar ihya olup Hatay’da ekonomik olarak büyüdüler. Herkes için aynı sonuçlar beklenemez. Örneğin uzun bir süre iş bulamayan ve farklı yere göç eden tanıdıklarımız da oldu. Çaykara’da kalarak Çaykara’daki ekonomik koşullarımızla zor bir hayat sürecektik ve gelişemeyecektik. Kırıkhan, biz göç ettiğimiz dönemde istihdam olanakları bakımından yetersizdi. Çalışkanlığımız, azmimiz ve devletin sağladığı arazi sayesinde ben ve ailem bugünlere ekonomik gelişmeler elde ederek geldik. Benim ailem gibi birçok Karadenizli aile Kırıkhan ekonomisine katkıda bulunup, iş yeri açmıştır. Kendi kültürümüzü de Kırıkhan’da yaşadığımız için sosyal konularda da kaybımız bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı herhangi bir pişmanlık yaşamamaktayız.”

K6

- “Çaykara’dan geldiğimiz ilk yıllarda, Kırıkhan’ın hem sınırda oluşu hem de karma bir nüfusa sahip olması bizi olumsuz etkilemişti. O dönemler farklı bir bölgeye neden göç etmedik diye sorduk kendimize. Çaykara’daki arazilerimiz verimli olsa da fiziksel olarak hem yetersiz hem de zorluydu. Kırıkhan’da Devlet tarafından bizlere düz, verimli ve ekimi de kolay araziler temin edilmişti. Kırıkhan iklimi sayesinde her mevsim ekim yapabiliyoruz. Karadeniz’de yetiştirdiğimiz ürünlerden farklı ürünler yetiştiriyor ve çeşit sorunu yaşamıyoruz. Karşımıza bir fırsat olarak çıkan Kırıkhan, Çaykara’ da hiçbir gelişme kaydedemeyecek insanları hem zengin hem de mal ve mülk sahibi yaptığını düşünüyorum”

E7

- “Çaykara’da ekonomik sorunların yanında doğal afetlerden dolayı can güvenliğimiz yoktu. O yılların şartlarına göre devlet politikası gereği Kırıkhan’a getirildik. Bir başka bölgeye de göç edebilirdik. Bizim için önemli olan Çaykara’dan göç etmektir. Kırıkhan’a gelip okuyarak farklı yerlere yerleşen akrabalarımız da oldu. Ben yalnızca Çaykara’daki tehlikeden uzaklaştığım için memnunum.”

K8

- “Evet memnunum. Ekonomik, sosyal veya siyasal konularda sorunlar yaşasak da zamanla bunları aşarak Kırıkhan’a bağlandık ve ekonomik gücümüzü elimize aldık. 1965’li yılların şartlarına göre lüks sayılabilecek iki katlı evimiz oldu ve kira gibi bir sorunumuz da olmadı. Memnun olmamın bir diğer sebebi ise Kırıkhan’da meyve ve sebze gibi birçok besin kaynağına kolay ulaşabilmemizdir.”

E9

- “Evet memnunum. Bu soruyu 20 yıl önce sormuş olsaydınız pişmanım derdim ama şimdi Kırıkhan bizim evimiz, memleketimiz oldu. Kırıkhan’ın havası ile büyüdü, çocuklarımız da burada büyüdü. Kırıkhan artık bize Çaykara oldu ve hayatımızı burada sürdürdüğümüz için kendimizi şanslı görüyorum.”

E10, E11 ile aynı düşünceleri paylaşarak, Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnun olduğunu belirtmiştir.

E11

- “Çaykara’dan göç edeceğimiz söylentileri yayıldığında bizler tedirgin olduk. Farklı bir yer de yaşayabileceğimizi düşünemiyorduk Kırıkhan’a geldikten kısa bir süre içinde uyum sağladık ve Kırıkhan’dan ve insanlarından memnun kaldık. Ben ve ailem çalışarak Kırıkhan ekonomisine katkı sağladık. 408 hane olarak geldiğimiz Kırıkhan da şimdilerde 3000 haneye yakın bir sayıya ulaştık.”

E13

- “Kırıkhan’ın insanları bize iyi davrandılar. Toprağı ise düz verimli ve tarım yapmamıza uygun olduğu için ekonomik sorunları kısa sürede atlattık. Kırıkhan’a göç ettiğimiz için sorunlarımızı kısa sürede atlatıp insanlarla adapte olmayı başardık, bundan dolayı Kırıkhan’a göç ettiğimiz için memnunuz.”

E14, E15 ile aynı düşünceleri paylaşarak, Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnun olduğunu belirtmiştir.

E15

- “Kırıkhan bizim kendi memleketimizden gelerek sığındığımız, bizlerin sorunlarına çare olan ikinci bir memleket olmuştur. Bizim için Kırıkhan'a göç etmek kolay olmadı ve birçok sorun yaşadık. Bu sorunları el birliğiyle aştık ve ayağa kalktık. Başka bir bölgeye gitseydik bu kadar hızlı toparlanamazdık ve bunlardan dolayı Kırıkhan’a geldiğimiz için memnunuz.”

K16

- “Benim için önemli olan nerede doğduğum değil, nerede doyduğumdur. Kırıkhan'ından kopmak istesem de artık kopamam, çünkü hayatımın büyük bir bölümünü

Kırıkhan oluşturmaktadır. İnsanlara ikinci memleketim Kırıkhan'dır diyerek aslında Kırıkhan'a göç edişimizden memnun olduğumu belirtiyorum.”

E17

- “Ben Kırıkhan'a göç etmiş olmaktan memnunum. Çaykara'da imkanlarımız kısıtlıydı. Kırıkhan'da ise imkanla beraber çalışkanlığımızla çok iyi yerlere geldik.”

E18

- “Ailemin Kırıkhan'a göç etmiş olmasından memnunum. Ben Kırıkhan'da doğdum ve Kırıkhan'da olmaktan memnunum. Çaykara koşullarını hem ailem anlatarak öğretti hem de ben Çaykara'daki köyümüze ziyarete giderek köy koşullarını yakından gördüm. Kırıkhan koşullarının göç ettiğimiz dönem için bizlere bir fırsat olarak sunulduğunu düşünüyorum”

E19

- “Kırıkhan'a göç etmiş olduğumuz için memnunum. İstanbul veya Ankara gibi büyük şehirlere gitseydik daha zengin de olabilirdik ama Kırıkhan bize yetti ve çoğu akrabamla Kırıkhan da büyüdük.”

E20

- “Karadeniz yaşamını ve havasını çok severdim bundan dolayı çok özlerim. Ben Kırıkhan'a göç etmiş olmaktan memnun değilim.”

E21

- “Çaykara'dan zorunlu sebeplerle göç ederek Kırıkhan'a yerleştik. Kırıkhan olmasaydı farklı bir yere göç edecektik. Bu sebepten dolayı olumlu veya olumsuz bir düşünceye sahip değilim.”

E22

- “Kırıkhan'a gelmiş olmaktan memnunum. Çanakkale ve Van'a göç eden akrabalarımızla da görüşüyoruz ve onlar da hayatlarından memnunlar. Türkiye sınırları içerisinde her yer bize memleket olur. Kırıkhan'da çalıştık ve kazandık. Kırıkhan'ın imkanları da bizlere fırsat oldu.”

E23

- “Kırıkhan'a göç etmiş olmaktan memnunum. Babama nereye göç edileceği konusunda seçme hakkı verilmiş olsaydı Çaykara'ya yakın bir bölgeye göç etmek isteyebilirdi. Ailemin Çaykara'ya olan sevgisi bizleri Çaykara'ya bağlıyor. Bu bağa sahip olduğumuz için Kırıkhan'ı da Çaykara olarak görüyoruz. Buna rağmen yazları Çaykara'ya giderek akrabalarımızla hasret gideririz.”

E24

- “Kırıkhan’ın Çaykaraya göre imkân üstünlüğü, bizlere hem ekonomik hem de diğer konularda avantaj sağladı. Ekonomik gücümüzü kazandıktan sonra Çaykara’ya da yatırım yapabildik. Bu sebeplerden dolayı Kırıkhan’a göç etmiş olduğumuzdan dolayı memnunum.”

E25

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz ilk günden bugüne çalıştık ve hem biz kazandık hem de Kırıkhan kazandı. Ama Kırıkhan eşrafı bizi hala yabancı görmektedir. Kırıkhan’ı memleketim olarak göremediğim için Kırıkhan’a göç etmekten dolayı memnun değilim.”

E26

- “Çaykara benim için çok önemli bir yerdir. Memleketimden ziyade çocukluğumdur. Kırıkhan’da büyümek ve çalışmak zamanla Kırıkhan’ı memleket olarak kabul etmemize neden olsa da Çaykara’yı unutmak istemiyoruz. Bu sebeplere rağmen Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnunuz.”

E27

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a doğal afetlerin zararlarından kurtulmak için göç ettik. Farklı yerlere gidip daha iyi bir hayat yaşayan akrabalarımız oldu ama biz Kırıkhan’ı tercih ettik. Kırıkhan’da iş bulamadığım için farklı bölgeler gitmek zorunda kaldım. Bundan dolayı Kırıkhan’da çok yaşayamadım. Kırıkhan göç için tavsiye edilen bir bölgeydi ama farklı bir bölgeye de gidebilirdik.”

K28

- “Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnunum. Memleketimizin ekonomik koşulları kısıtlı olsa da sosyal açıdan daha çok imkana sahiptik. Kırıkhan’a 408 hane gelmiş olsak da günümüzde de kendimizi yabancı hissettiğimiz olaylar olmaktadır. Zamanla yabancılığı aşarak Kırıkhan’da yatırımlarımızı yaptık ve dostluklarımızı kurduk.”

E29

- “Kırıkhan zamanla bizim iki memleketimizden biri oldu. Bereketli ve düz topraklara sahip Kırıkhan’da ekonomik gücümüzü kısa sürede topladık. Zaman zaman sorunlar yaşamış olsak da Kırıkhan’ın ekonomik ve sosyal imkanlarını gördüğüm için Kırıkhan’a göç etmiş olmaktan memnunum.”

E30

- “Kırıkhan’a gelmiş olmaktan memnunun. Çünkü ekonomik, eğitim ve sosyal imkanların fazla olması hızlı bir şekilde göçün olumsuz etkilerini unutmamıza sebep olmuştu.”

Görüşmecilerin, Kırıkhan’a göç ettikleri için memnun olup olmadıkları üzerine kanaat:

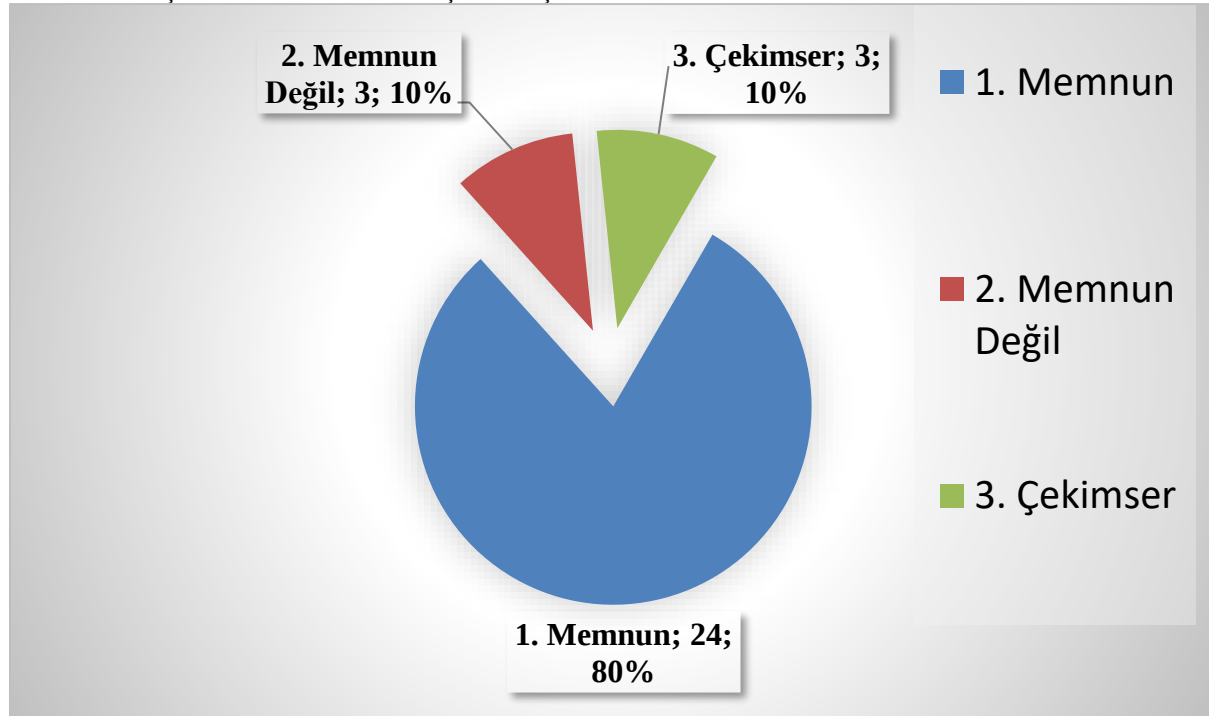
Görüşmecilerin büyük bir bölümü Kırıkhan'a geldikleri için memnundur. Çaykara'ya göre daha fazla imkana sahip Kırıkhan, Göç sürecinin olumsuz etkilerini daha hızlı atlatılmasını sağlamıştır. Çaykara'da yoğun yağışların neden olduğu taşkın ve sel olayları köyde ciddi hasar meydana getirirken can kaybının da olduğunu belirtmişlerdir. Çaykara'nın fiziki yapısından dolayı tarıma elverişli arazisinin sınırlı olması insanların geçim sıkıntısı yaşamalarına neden olmuştur. Kırıkhan'a göç etmekten memnun olmayan görüşmeciler ise genellikle göç sürecinin olumsuz etkilerini atlatamamış ve Çaykara'yı özleyen kesim oluşturmaktadır. E3, K4 ve E5'in düşünceleri benzer şekildedir.

E23 Çaykara'dan göç edildiği dönemde göç edilecek yeri seçme haklarının kısıtlı olduğunu belirtmiş ve eğer Çaykara'ya yakın bir bölge seçenekler arasında olsaydı, bu bölgenin seçileceğini vurgulamıştır. Görüşmeci her ne kadar Kırıkhan'a göç ettiği için memnun olsa da memleket özlemini ailesinin bağlarından aldığını belirtmiştir.

Görüşmecilere göre Kırıkhan'ın ekonomik koşullarının Çaykara'ya göre iyi olması göç edenlerin kendilerini ekonomik yönden güçlü kılmıştır. Kırıkhan coğrafyasının sahip olduğu düz ve verimli arazilerin Çaykaralı insanların elinde ekonomiye katkı sağlayan birer araç haline geldiğini aktaran görüşmeciler günümüze Kırıkhan'ın avantajlı koşulları ile geldiklerini de vurgulamışlardır.

Grafik 1.

Kırıkhan'a Göç Etmenin Sonucunda Oluşan Görüşlerin İstatiksel Verileri

Görüşmecilere Çaykara'dan Kırıkhan'a göç etmeleri sonucunda ortaya çıkan memnuniyet sorulduğunda 24 görüşmecinin olumlu yanıt verdiği, 3 görüşmecinin olumsuz

cevap verdiği ve kalan 3 görüşmeci nin ise çekimser kaldığı görülmektedir. Görüşmecilerin çoğunluğunun Kırıkhan'dan memnun olması hem ekonomik koşulların hem de insan hayatı için önemli yer tutan sağlık ve eğitim olanaklarının daha avantajlı olmasına bağlıdır. Olumsuz düşüncede olan görüşmeciler ise genellikle memleket özlemi ile beraber Kırıkhan'da günümüzde dahi yabancı olduklarını düşünmektedirler. Çekimser olan görüşmeciler ise bir göç sürecinin olacağı ve memleketten uzak kalınacağı için nereye göç edileceğinin bir öneminin olmadığını vurgulamışlardır.

Görüşmecilere, imkanlarının olması durumunda Karadeniz'e göç edip edemeyecekleri sorulduğunda alınan cevaplar aşağıda sunulmuştur.

E2

- "Zaman zaman Çaykara'ya ziyarete gitsek de temelli olarak Çaykara'ya göç etmeyi düşünmüyoruz. Hayatımızı Kırıkhan'da kurduk, Çaykara'ya dönüp sıfırdan hayat kurmayı istemiyoruz"

E3

- "Tekrar göç etmeyi ben ve ailem göze alamayız. Kırıkhan'da büyüdük, evlendik ve çocuklarımız burada okudular. Çaykara'da amcam haricinde kimseyi tanımazlar. Çaykara'daki akrabalarımız ve dostlarımızın gözünde, bizler Hataylı olduk. Kırıkhan'a ilk geldiğimiz yıllarda adaptasyon sorunu yaşadık. Çaykara'ya dönersek hayatımızın sıfırdan kurulacağı bir gerçektir. Bir diğer sorun ise Çaykara her ne kadar öz memleketimiz de olsa adapte olmak zaman alacaktır."

K4

- "Ben Kırıkhan'da doğdum ve Kırıkhan'ın imkanları ile büyüdü m. Karadenizli kimliğimi taşıyorum ve unutmamak için evimizde dahi kültürümüzle yaşar, çocukları ma da aşılırım. Kırıkhan'da doğduğum gibi Kırıkhan'da öleceğimi düşünüyorum. Bundan dolayı tekrar Karadeniz'e göçmek gibi bir değişiklik yapmam. Ailem, zamanında Çaykara'ya dönmek istemiş ama Kırıkhan'a bağlanınca bundan vazgeçerek yaşamlarını Kırıkhan'da devam ettirmişler. Çaykara'ya dönmek sıfırdan başlayacak bir göç süreciyle beraber sıfırdan kurulacak bir hayatı ifade etmektedir."

E5

- "Ben Çaykara'ya dönmek istiyorum ama çocuklarım ve ailem buraya bağlandı ve onlar gelmek istemiyorlar. Annem ve babam Çaykara'ya dönmek isteseler de yapamadılar. Ben onların isteklerini de gerçekleştirmek istiyorum. Ailemin geri dönmemelerinin de belli sebepleri var. Hayat bağlarımızı, işimizi ve en önemlisi dostluklarımızı Kırıkhan'da kurduk. Geri dönme düşüncesi yalnızca basit bir yolculuk olmayacaktır. Kırıkhan'da bugüne kadar

biriktirdiğimiz her şeyi geride bırakıp Çaykara’da sıfırdan bir hayat kurmak, herkesin isteyebileceği bir yolculuk olamaz. Çaykara’dan göç etmek zor oldu ve bunun sonucunda bir yerden başka bir yere göç etmenin ne demek olduğunu çok iyi anladık. Hiçbir sebep insanın kendini ait hissettiği yeri terk etmesine değmiyor.”

E7

- “Tekrar Çaykara’ya dönmeyi düşünmüyorum. Kırıkhan’ın yazları bunaltıcı sığağa sahip olsa da bu sorunu Kırıkhan’ın serin ve güzel yaylalarına çıkararak çözüyoruz. Çaykara’nın yaz ayları da kış ayları da tehlikeli olabiliyordu ama Kırıkhan’ın kış ayları serin ve rahat geçiyor. Kırıkhan’da düzenimizi kurmuş şekilde yaşıyoruz. Büyüklerimizden vefat edenler oldu ve Kırıkhan’a defnettik. Bizi Kırıkhan’a bağlayan hayatlarımız olduğu müddetçe göç etmeyi düşünmüyoruz.”

K8

- “Çaykara bizim memleketimiz, önceleri göç etmeyi düşünsem de günümüzde Kırıkhan’a daha çok bağlandık. Çaykara’ya dönmeyi eskiye nazaran daha az istiyorum.”

E9

- “Çaykara’ya dönmeyi düşünmüyorum. Çaykara’yı unutamayız, unutmamız demek aslımızı inkâr etmemiz demektir. Kırıkhan ve Kırıkhan’ın insanları bizim sorunlarımızı çözmemizde yardımcı oldular ve bundan dolayı Kırıkhan’ı da memleketimiz olarak biliriz.”

E11

- “Çaykara’ya dönmeyi emekli olduktan sonra elbette istiyorum. Çocuklarıma gelmelerini söylesem de geleceklerini düşünmüyorum. Ben Çaykara’ya içimde bir özlem beslesem de çocuklarım Kırıkhan’da doğdular. Kırıkhan’da ilk kez insanlarla iletişim kurup, ilk kez Kırıkhan’da nefes aldılar. Çocuklarımin da Kırıkhan sevgisini anlayabiliyorum.”

E14

- “Çaykara’ya olan özlemim Çaykara’ya dönmem gerektiğini düşündürse de Kırıkhan benim ikinci memleketim oldu. Yaklaşık 60 yıl sonra Çaykara’ya dönerek sıfırdan bir hayat kurmak, bana Kırıkhan’a göçümüzü hatırlattığı için Çaykara’ya dönmeye sıcak bakamıyorum.”

E15

- “Hayır, Çaykara’ya dönmek istemiyorum. Çaykara’ya özlemimi her yıl giderek gidermeye çalışıyorum. Kırıkhan’da kurulu bir düzeni bırakıp Çaykara’da yerleşip iş kurmak, ikinci defa zorluk yaşamak anlamına geliyor.”

K16

- “Çaykara’ya her gittiğimizde memleket özlemiyle Çaykara’ya yerleşmeyi düşünürüm. Bu düşüncem kısa bir süre sonra hayatın gerçeklerini düşününce kaybolur. İş yerim, dostlarım ve ailemin büyük bir bölümünün Kırıkhan’da oluşu, Kırıkhan’dan ayrılmak istememe nedenlerimin temelini oluşturmaktadır.”

E17

- “Çaykara’ya akrabalarımızı görmeye ve doğal güzelliklerini gezmeye giderim ama işimizi ve yatırımlarımızı Kırıkhan’da bırakıp Çaykara’ya dönemeyiz. Çaykara’ya dönmek tekrar bir göç süreci olduğu için Karadeniz’e dönmeyi düşünmüyorum.”

E18

- “Çaykara’ya dönmeyi çok istiyorum. Babam ve dedem Kırıkhan’da vefat ettiler ve Kırıkhan’a defnettik. Ben mezarımın asıl memleketimde olmasını istiyorum. Ama Çaykara’ya dönecek imkânım olmadığından dönemiyorum.”

E19

- “Çaykara’ya geri dönmek istemiyorum. Çünkü Kırıkhan’da kurulu düzenimizi bırakıp Çaykara’ya dönersek çocuklarımız ve onların çocukları Çaykara’da işsiz kalırlar ve ekonomik sorun yaşarlar.”

E20

- “Çaykara’ya dönecek imkânım olsa da Kırıkhan’da kurduğum işimi ve yatırımlarımı bırakıp dönemem.”

E21

- “Evet, Çaykaraya dönmek istiyorum. Çaykara’da evim ve arazim olmadığı için Kırıkhan’da kalıyorum. Kırıkhan’ı ikinci memleketimiz olarak benimsedik ama bizim ait olduğumuz yerin Çaykara olduğunu düşünüyorum.”

E22

- “Kırıkhan’da ileriye dönük ticari bir yatırım yaptım ve Çaykara’da Kırıkhan’a nazaran imkanların kısıtlı olduğunu düşünüyorum. Şu an imkânım olmadığı için göç etmek istemiyorum ama ileriki zamanlarda, daha sakin bir hayat yaşamak için Çaykara’ya dönmek isterim.”

E23

- “Her köy kendi insanıyla güzeldir. Çaykara’ya gidip eski iletişim ve sosyal çevreyi bulamayacağımı düşünüyorum. Arkadaş çevremiz Kırıkhan’da geliştiği için Çaykara’ya gittiğim zaman en fazla 15 gün kalabiliyorum. Bu sebeplerden dolayı Çaykara’ya dönmeyi düşünmüyorum.”

E24

- “Çaykara’da akrabalarımız ve arkadaşlarımız olsa da Çaykara’ya yerleşmeyi düşünmüyorum. Hayatımızı Kırıkhan’da şekillendirdik ve yatırımlarımızı buna göre yaptık. Çaykara’ya geri dönmek benim için sıfırdan göç anlamına gelmektedir.”

E25

- “Evet, Çaykara’ya dönmek istiyorum. Kırıkhan’a yerleşmemize rağmen Kırıkhan’a alışamadık. Çaykara’daki sosyal çevremizle bu yabancılığı aşacağımızı düşünüyorum.”

E26

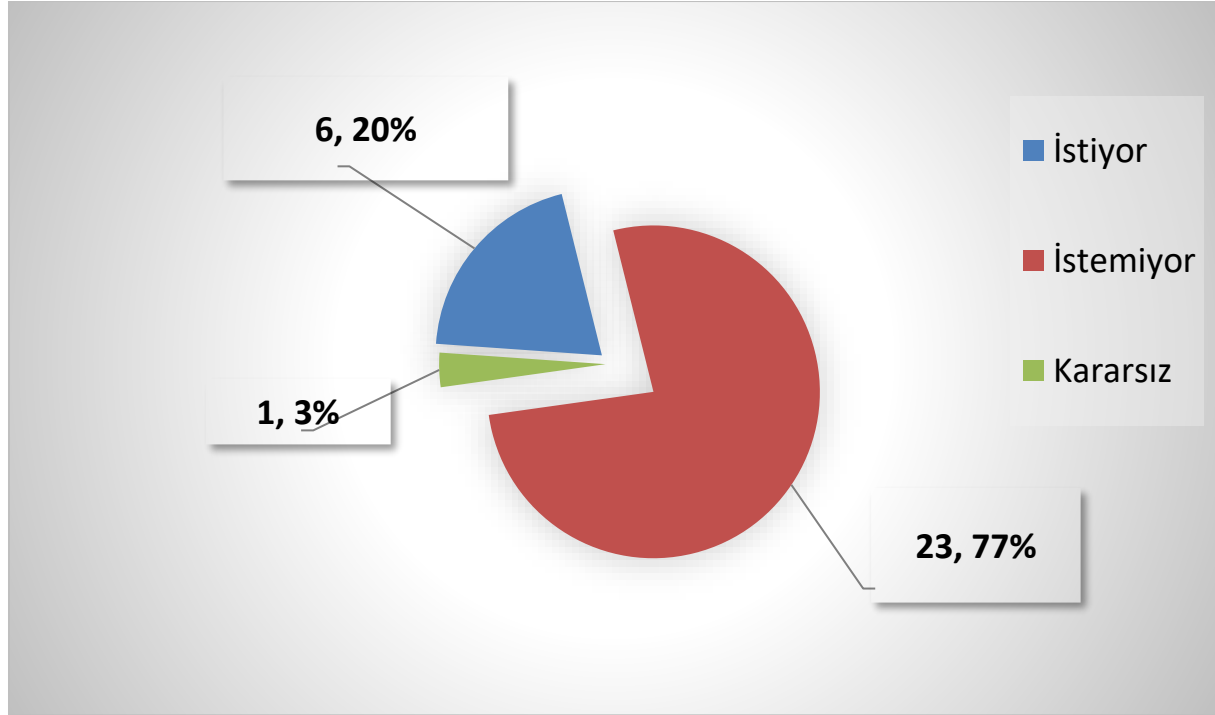
- “Kırıkhan’da kurulu bir düzenimiz olduğu için Çaykara’ya dönmeyi düşünmüyorum.”

Görüşmeciler genellikle Kırıkhan’da yatırım yaptıklarını ve sıfırdan bir göç sürecini göze alamayacaklarını belirtmişlerdir. Yaşadıkları mekâna bağlanmak için birikimler yapıp sosyal ilişkilerine önem veren görüşmeciler aynı zamanda vefat eden akraba ve arkadaşlarını da Kırıkhan’a defnetmişlerdir. Çaykara’dan Kırıkhan’a göç sürecinden bu yana insanları Kırıkhan’a bağlayan ve insanlar için önemli yer tutan mezarlıklar günümüzde hem de Çaykara’da hem de Kırıkhan’da ziyaret sebebi olmuşlardır. Kırıkhan’dan Karadeniz’e göç etmek isteyen görüşmeciler genellikle memleket sevgisinden dolayı olduğunu belirtmişlerdir.

Kırıkhan’dan Çaykara’da bulunan köylerine dönmek istemeyen görüşmecilerin bir başka nedeni ise Kırıkhan’da doğan ve büyüyen aile fertleri olmuştur. Kırıkhan’da doğan ve büyüyen nesil, Çaykara’ya dönmek isteyen büyüklerin önünde engel oluşturmaktadır. Aile büyüklerinden E11 emekliliğinden sonra Çaykara’ya dönmek istediğini belirtmiş olsa da çocuklarının Kırıkhan’da doğduğunu ve sosyal ilişkilerinin Kırıkhan’da başladığını ve bundan dolayı Çaykaraya dönmek istemeyeceklerini vurgulamıştır.

Grafik 2.

Görüşmecilerin İmkânları Olması Durumunda Çaykara'ya Geri Dönüş Yapıp Yapmayacaklarına dair İstatiksel Veriler

Görüşmecilerden 23'ü imkânları dahi olsa Çaykara'ya göç etmek istemiyorlar. Görüşmecilerden maddi imkânı iyi olanlar ise bağlarını Kırıkhan'da geliştirdiklerini belirterek yatırımlarının Kırıkhan'da olduğunu vurguluyor. E22 imkânı olsa da Çaykara'ya dönmeyeceğini ama ileri bir zamanda tekrar Çaykara'ya sakin bir hayat için yerleşeceğini belirtiyor. Görüşmecilerden 6'sı imkânlarının olmadığını ama olursa Çaykara'ya geri dönebileceklerini belirtmişlerdir. Çaykara'ya dönmek istemelerinin diğer bir sebebi olarak ise Kırıkhan'da yabancılığı aşamadıklarını ve benimseyemediklerini dile getirmişlerdir. Memleket sevgisi ile hem Kırıkhan'ı hem de Çaykara'yı benimseyen çekimser görüşmeci ise her iki yere de alıştığını söylemektedir. Görüşmecilerden E23, köy yapılarına dikkat çekerek Çaykara'da bulunan köylerinin göç sürecinden sonra değişerek farklı bir sosyal bağa büründüğünü ifade etmiştir. Tekrar köylerine göç etseler de eski sosyal ilişkilerini bulamayacaklarını ve memleket olarak bildikleri Çaykara'daki köyde yabancılaşacaklarını ifade etmiştir. E25 ise E23'ün aksine Kırıkhan'da yıllar geçmiş olsa da hala yabancı olduklarını Çaykara'ya dönerek bu yabancılığı üstünden atacağını söylemiştir.

3.1.2. Ekonomik Etkiler

Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden toplamda 408 hane Kırıkhan'a göç ettiğinde ne gibi devlet desteği gördükleri sorulduğunda, görüşmeciler aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

E1

- “Çaykara'dan Kırıkhan'a göç ettiğimiz için devlet tarafından bizlere ev ve tarla verildi. Hanede yaşayan birey sayısına göre evler iki veya üç odalı olabiliyordu. Verilen tarla da aynı şekilde hane nüfusuna göre 20 ile 27 dönüm arasında değişkenlik göstermekteydi. Verilen ev ve tarlanın tapusunu almak için daha sonraları taksitle cüzi bir ödeme yaptık.”

E2

- “Bizlere devlet desteği olarak yaklaşık 500 m²'ye yapılmış iki katlı bir ev ve hane nüfusuna göre 20 ile 27 dönüm arası değişkenlik gösteren bir arazi verildi. Ama bizlere iş imkânı sağlanmadı. 408 hane olarak geldiğimiz Kırıkhan'da 3000 haneyi geçtik ve okumayan gençlerimizin çoğu il dışına çıkmak zorunda kaldı.”

K4

- “Bizim aileye iki oda ve bir salondan oluşan ev verildi. 500 m² üzerine yapılmış evin alt katı ahır olarak yapılmışsa da, şu an depo olarak kullanmaktayız. Verilen tarla büyüklüğü hane nüfusuna göre değişkenlik gösterdiği için benim aileme yaklaşık 22 dönüm tarla verildi. Bir şeyler ekip hasadı alabileceğimiz herhangi bir araç ve gereç desteği olmadı. Bundan dolayı uzun zaman başka tarlalarda çalıştık kendi işimizi yapamadık.”

E5

- “Kırıkhan'da sıfırdan bir hayat kurduk. Malımız ve mülkümüz yokken devlet ev ve işlememiz için tarla verdi. Devletin bizi düşünmesi bizim için önemli bir adımdı.”

K6

- “Devlet bize barınmak için ev, ekonomik gücümüzü elimize almak için tarla verdi. Ekonomik gücü olup Kırıkhan'a göç eden Çaykaralıları, burada çiftçiliğe devam ederken biz başka yerlerde çalışmak zorunda kaldık.”

E17

- “Çaykara'dan Kırıkhan'a göç ettiğimiz dönemde, bizlere devlet tarafından iki katlı ev ve hane nüfusuna göre değişkenlik gösteren tarla verilmişti. Daha sonraki süreçte herhangi bir destek göremedik.”

E18

- “Kırıkhan’a göç ettiğimizde devlet tarafından ekonomik gücümüzü geri kazanmamız için tarla, barınmamız ve hayvanlarımızı muhafaza edeceğimiz alt katı ahır olarak tasarlanmış olan iki katlı bir ev verildi. Verilen tarlayı ekebilmek için ihtiyacımız olan tohum, gübre ve aletler konusunda yardım edilmediği için uzun süre kendi tarlamızı ekemedik.”

E20

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimizde devlet bizlere iki katlı bir ev ve tarla verdi. Çaykara’dan göç ettiğimiz koşulları göz önünde bulundurduğunda, devlet desteğinin günümüze değin kazandığımız ekonomik gücümüze büyük katkısının olduğunu düşünüyorum.”

E21

- “Kırıkhan’a yerleşmemiz için iki katlı bir ev ve 20-27 dönüm arası değişkenlik gösteren bir tarla verildi. Zamanla mülklerin tapularını almak için cüzi de olsa bir ödeme yaptık.”

E22

- “Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemde, devlet desteği olarak iki katlı bir ev ve tarla verildi. Bizim ailemize verilen tarla 25.700 m²’dir.”

E23

- “Devlet desteği olarak bizlere iki katlı birer ev ve tarla verildi. Evin oda sayısı ve tarlanın büyüklüğü hane nüfusuna göre değişkenlik göstermektedir.”

E24

- “Benim aileme Kırıkhan’da 500 m²’ye yapılmış iki katlı bir ev ve 20 dönüm tarla verildi. Çaykara’dan göç eden diğer ailelere de hemen hemen aynı destek sağlanmış.”

E25

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemde devlet desteği olarak iki katlı bir ev ve tarla almıştık. Verilen mülklerin tapularını almak için daha sonra ödemelerini de yaptık.”

E26

- “Devlet desteği kapsamında ev ve tarla verilmiş olsa da sonraları tapularını almak için cüzi bir miktarda ödeme yaparak, mülklerin tapularını aldık.”

E27

- “Kırıkhan’a göç ettiğimizde bizlere iki katlı bir ev ve tarla verilmişti. Sonraki süreçte hem verilen tarlada ve hem de farklı tarlalarda çok çalışarak ekonomik gücümüzü elimize aldık.”

K28

- “Devlet desteği kapsamında aileme, 500 m²'ye yapılmış iki katlı bir ev ve 27 dönüm tarla verilmişti.”

Görüşmecilerden bazıları devlet desteği olarak aldıklarını yeterli görürken geri kalan kısmı ise yeterli görmemektedir. Görüşmecilerin verdikleri bilgilere göre devlet desteği kapsamında verilen evler iki katlı ve yaklaşık 500 m² alana yapılmıştır. Göç eden insanların hayvancılıkla ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaları için evlerin alt katı ahır ve üst katı ise hane nüfusuna göre iki veya üç oda olacak şekilde inşa edilmiştir. Devlet desteği kapsamında verilen tarlalar ise hane nüfusuna göre 20 ile 27 dönüm arasında değişiklik göstermektedir. Görüşmecilerin aktardığı bilgilere göre aile reisi olarak aileyi temsil eden bireylere verilen devlet desteği hane halkına yetersiz gelmiştir.

Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden toplamda 408 hanede bulunan görüşmecilerin konakladıkları evler hakkında aktardıkları bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

E2

- “Devlet iskân politikasıyla Kırıkhan'a yerleştirildik. İskân evleri olarak bilinen ve göç edenlerin sayısınca hazırlanan mahalleye, her hane nüfusuna farklı evlere yerleştirildi. Nüfusu beşten az olan ailelere 2 odalı, beşten fazla olan ailelere ise üç odalı evler verildi. Benim ailemin aldığı ev üç oda ve bir salondan oluşmaktadır. Alt katı ahır olarak planlanan evimiz iki katlı ve 500 m² üzerine yapılmıştır. Karadeniz'deki hayatımıza uygun ve kullanışlı bir ev verildiğinden, göç sürecinin zor geçmesine rağmen Kırıkhan'a alışmamız kolay oldu.”

E3

- “Kırıkhan'a geldiğimizde yerleştiğimiz ev çok sağlam ve kullanışlıydı. Kırıkhan'da yaşayan ve hayvancılıkla ilgilenen yerli halkın ev ve ahırları yan yana iken bizim ahır ve evimiz alt üst şeklinde, iki katlı yapılmıştı. Bu yapı planı, devletin evlerimizi yaparken bize özgü, Karadeniz'deki evleri anımsatan, ev yapmaya çalıştığını göstermektedir.”

K4

- “Devlet, Kırıkhan'a göç eden 408 hanenin her birine iki katlı ev imkânı sağladı. Hane nüfusuna göre bu evler iki odalı veya üç odalı olabiliyordu. Bize verilen ev, göç ettiğimiz dönem düşünüldükçe yapıldığı için sonraları hane nüfusumuz arttıkça sorun yaşamaya da başladık. Evimizin birinci katı ahır olarak yapılmış. Ailem uzun bir süre hayvancılık için birinci katı kullanmış ama son 10 yıldır depo olarak kullanmaktayız. Evimiz 500 m² arsa üzerine yapıldığı için ön tarafında küçük bir bahçemiz bulunmaktadır. İlk geldiğimiz dönemlerde sebze ekimi yapıyorduk ama zamanla yeterli ürün alamadığımız için ekim yapmayı bıraktık.”

E5

- “408 hane olarak Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz de evlerimiz hazır halde karşılandık. Evler belirli bir standarda sahip olarak planlanmış ve teslim edilmişti. O dönemin koşulları göz önünde bulundurularak yapılan evler, hane nüfusuna göre iki oda veya üç oda olarak değişkenlik göstermektedir. Ailemizin parçalanmasını göze alamayız bundan dolayı Çaykara’da hep birlikte kalırdık. Kırıkhan’da bizlere devlet tarafından verilen ev, 5-10 yıl sonra küçük gelmeye başlamıştı. Ailemizin bir kısmı farklı mahallede ev tutmak zorunda kaldılar.”

K6

- “Çaykara’dan göç eden üç köye toplamda 408 ev yapılmış ve hazır hale getirilmişti. Çaykara da hayvancılık yapan ailem ve akrabalarımız en az bir inek alıp ahır olan alt katta beslemiştir. Göç ettiğimiz ilk yıllarda evleri resmiyete dökmek adına evrak verilse de tapular verilmedi. Cüzi miktarda eşit taksitlerle ödeme yaparak tapumuzu da aldık. Biz evimizi satmadık ama evini satan da ipotek koyduran da oldu.”

E7

- “Depreme karşı dayanıklı, temeli taştan yapılmış evler bizlere teslim edildi. Yaklaşık 55 yıldır evlerimizi kullanmaktayız ve günümüzde de çoğu evden daha dayanıklı bir şekilde geldi. Biz evimizi restore ederek ömrünü uzattık. 72 m² ile 82 m² arasında değişen evlerin planı iki katlı şekilde düşünülmüş. Alt kat ahır ve ikinci katı ise ev olarak kullanmaktayız. Ahırımızda günümüzde de hayvan besliyoruz.”

E9

- “Devlet tarafından yaptırılan evler şimdiler de Kırıkhan’da iskân evleri olarak bilinmektedir. Dayanıklı ve sağlam şekilde yapılan evimiz üç oda bir salondan oluşmaktadır. Evimizin birinci katı ahır olarak yapıldığı için hayvancılığa devam edebildik.”

E11

- “Çaykara’da akrabalarımızla aynı evde kalırdık. Kırıkhan’da iskân evi olarak aldığımız ev iki oda ve bir salondan oluşmasına rağmen, bizim için lüks dururdu. Alt kat ahır olduğu için hayvanlarımızı besledik. Evimizin bahçesinde ise sebze yetiştiririz.”

E14

- “Göç ettiğimiz yıllarda, iskân yapıları içerisinde en lüks evler bizlere verilmişti. Gayet kullanışlı ve sağlam evimizi günümüze kadar kullandık.”

E15

- “Devletin Kırıkhan’da bize yapmış olduğu evler, Çaykara’daki evlerimizden daha dayanıklı ve lükstü. Zamanla ekonomimiz düzeldikçe kendimize yeni evler yaptık ve o evleri sattık ya da kiraya verdik.”

K16

- “Kırıkhan’da bizlere verilen evler, 500 m² ye yapılmış iki katlı ve sağlam malzemelere sahip evlerdir. Bizim ailemize verilen evler üç oda bir salondan oluşmaktadır. Alt katı ahır olarak planlanmış ve hayvancılık için kullanmamıza elverişli hale getirilmiş. İlk göç ettiğimiz dönem evlerin tapuları verilmemişse de zamanla herkes cüzi bir miktar ödeme yaparak tapuları aldılar.”

E17

- “Benim aileme verilen ev iki oda bir salondan oluşmaktadır. Hayvancılık bizim geçim kaynağımız olduğu için, evler bize uygun planlanmış ve alt kat ahır olarak yapılmıştır. Beş yıl öncesine kadar ahır da inek besledik ama zamanla satmak zorunda kaldık. Günümüze yaklaştıkça evlerini satarak farklı bölgelere yerleşen komşularımızın sayısı da arttı.”

E18

- “Evlerimiz, 500 m² üzerine yapılmış ve evlerin planlamaları bizlerin Karadeniz hayatına uygun düşünülmüştür. Benim aileme verilen ev 65 m² den oluşan iki oda bir salondur. Alt kat ahır olarak yapılarak, yıllarca hayvan beslememizi sağlamıştır.”

E19

- “Bizim aileye verilen evin üst katı üç oda bir salon, alt katı ise ahırdı. Göç ettiğimiz dönemde evimize sığsak da zamanla farklı mahallelere taşınmak zorunda kaldık. Bize verilen evde de abim ve ailesi ikamet ediyor.”

E20

- “Göç ettiğimiz dönemde bizlere verilen evler zaman geçtikçe zarar görmeye başladı. Günümüzde birçok ev tadilat edilerek güçlendirildi. Evlerimiz iki katlı ve kullanışlı olarak planlanmış.”

E21

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönem de bizlere iki katlı birer ev verildi. Evlerimiz yaklaşık 500 m² ye yapılmış ve Karadeniz hayatımızdan esinlenilmiştir. Evimiz, alt katı ahır üst kat ise üç oda bir salondan oluşmaktadır. Devlet desteği hem barınmayı hem de geçimimizi sağlayacak ekonomik şartları sağlamıştır.”

E22

- “Devlet desteği ile verilen evler ortalama 65 m² olarak yapıldığı için bizim aileye yeterli gelmedi. Bir süre sonra farklı evlere taşınmak zorunda kaldık. Alt kat ahır olarak yapıldığı için hayvancılığa devam edebildik.”

E23

- “Bizim ailede dedeme ev verildiği için ilk dönemler hep beraber otursak da zamanla farklı mahalleye taşındık ve o ev de amcamlar kaldı. Evimiz iki katlı ve alt kat ahır olarak yapılmış. Üst kat ise hane nüfusuna göre göre üç oda veya iki oda olarak değişkenlik göstermektedir.”

E24

- “Bizler için 408 tane iskân evi hazırlanmıştı. Bu evleri zamanla satan veya kiraya veren komşularımız oldu ama bizim evimiz hala duruyor. Ailemiz büyüdükçe evimiz yetersiz gelmeye başladı ve farklı mahalleye göç ettik. 500 m² ye iki katlı olarak yapılmış evimizin alt katı da ahır olarak planlanmış.”

E25

- “Evimizin alt katı ahır ve üst katı ise iki oda bir salondan oluşmaktadır. Alt kattı geçmişte hayvan beslemek için kullansak da şimdi depo olarak kullanmaktayız.”

E26

- “Bizim hanemiz çok kalabalık olmadığı için verilen evin iki odası ve bir salonu vardı. Evler, hane nüfusunun büyüklüğüne göre üç oda olarak da değişkenlik gösterebiliyor. Evimizin alt katı ahır olarak yapıldığı için uzun süre hayvan besledik ama günümüzde çok az insan hayvan beslemektedir.”

E27

- “İskân evi olarak verilmiş evimizi günümüz de de kullanıyoruz. Küçük olmasına rağmen kullanışlı ve sağlam bir yapıya sahip.”

K28

- “Evimizin üst katı 3 oda 1 salon, alt katı ise ahırdır. Evimiz 500 m² araziye yapıldığı için küçükte olsa bir bahçemiz de bulunmaktadır. Evimizin temeli ve yapısı itibari ile sağlam olması günümüz de de içinde oturmamızı sağlamaktadır.”

E29

- “Evimiz iki katlı ve müstakil yapılıdır. Üst katta yaşayıp alt katta ise hayvan besliyoruz. Sağlam malzeme kullanıldığı için aradan 60 yıl geçmiş olsa da günümüzde de evlerimiz de rahatça yaşıyoruz.”

E30

- “Halen kullanmaya devam ettiğimiz evimiz, göç ettiğimiz dönemin şartlarına göre güzel ve sağlam yapılmıştı. Alt katta hayvanlarımız vardı. Şu anda hayvan beslemiyoruz, depo olarak kullanıyoruz.”

Devlet desteği kapsamında Çaykara'dan göç eden bireylere verilen evler iki katlı ve kullanışlı planlanmıştır. Görüşmeciler evlerin günümüz de dahi sağlam ve depreme dayanıklı olduğunu belirterek yapıların deprem gibi doğal afetleri düşünülerek yapıldığını göstermektedir. İnşaat Mühendisleri Odasının deprem tablosu listesinde Hatay ve çevresi birinci derece deprem riski taşıdığı aktarılmıştır (İnşaat Mühendisleri Odası (İMO), 2012: 4). Bu rapordan da anlaşılacağı üzere Hatay'ın deprem durumu göz önünde bulundurularak yapılan evler günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Görüşmecilerden alınan bilgilere göre devlet desteği kapsamında alınan evler zamanla yetersiz hale gelmiştir. Hane halkının çoğalması ile farklı mahallere taşınmak zorunda kalan bireyler 408 evler mahallesinin toplu yaşam yapısından uzak kalmışlardır. E5 Çaykaradaki köylerinde hep beraber yaşadıklarını Kırıkhan'da da buna uygun bir mahalle yapıldığı söyleyerek evlerin yapılmasında göç edecek kişilerin sosyal hayatlarına önem verildiğini belirtmiştir. Aynı görüşmeci zamanla evlerin yetersiz kaldığını ve aynı hanede birçok ailenin barındığını ve farklı mahallelere taşınmak zorunda kaldıklarını vurgulamıştır.

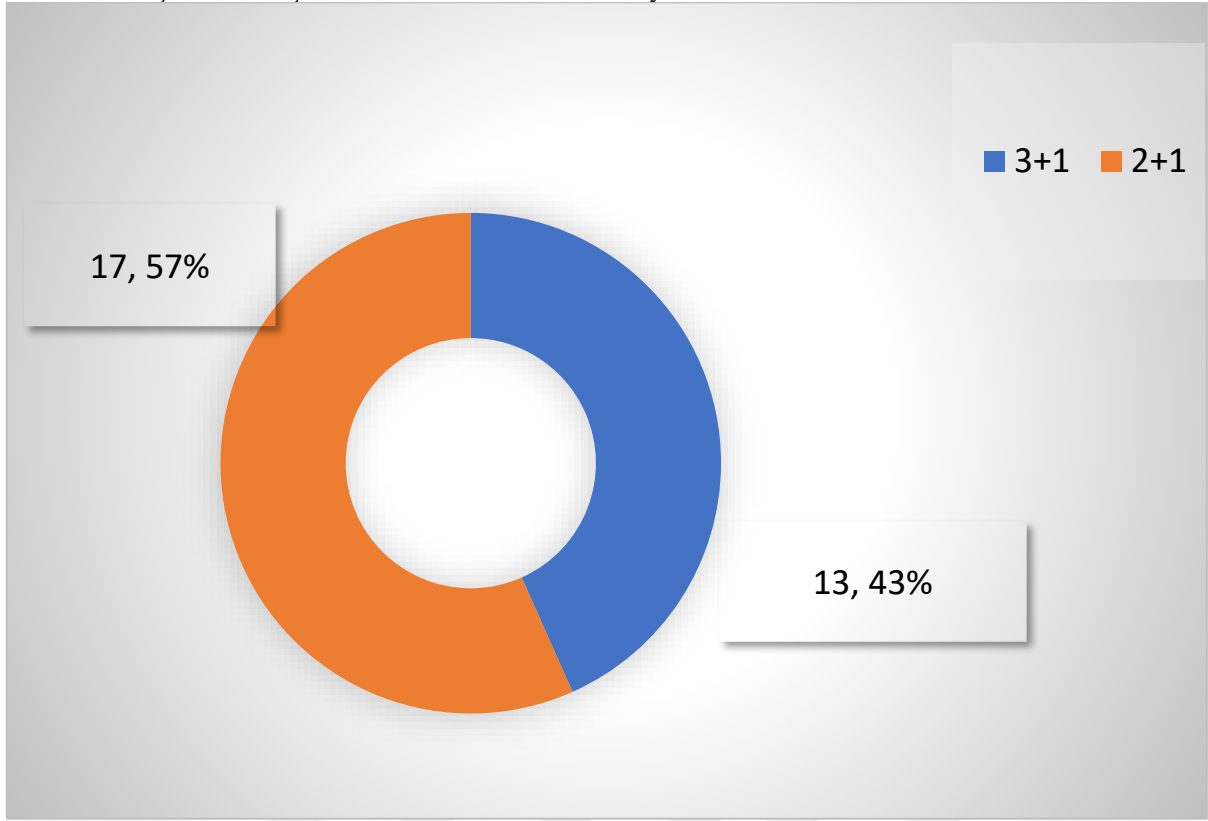
Doğu Karadeniz'in iklimi gereği çok yağış alan bir konumda olması mimarisini de etkilemiştir. Üç tip inşaat sistemi bulunan mimaride ilk sistem ahşap istifleme yöntemidir. İkinci sistem ise ahşap kullanımının sadece montajlı halidir ve ahşap ayaklar kullanılarak yapılır. Üçüncü sistem karma bir yapıdan oluşmaktadır. Karma sistem genel olarak taş ve molozlar ile güçlendirilmiş ilk kat ve ahşap takviyeler ile yapılmış ikinci kattan oluşmaktadır. Evler arazilerin fiziki yapısından dolayı dağınık haldedir (Fidan, Yaşar, Yaşar ve Alkan, 2016: 25).

Görüşmecilerden E2 evlerin Karadeniz mimarisine uygun olduğunu ve hayvancılık için alt katın ahır olarak yapılmasının kendileri için önemli olduğunu belirtmiştir. Günümüzde evlerinin alt katında hayvan besleyen görüşmecimiz olmasa da beş yıl öncesine kadar hayvan besleyen görüşmeciler vardır.

Görüşmeciler göç ettikleri ilk dönem de herhangi bir tapu alamadıklarını zamanla cüzi miktarda ödeme yaparak tapularını aldıklarını belirtmişlerdir. Ev sahiplerinden bazıları tapuları aldıktan sonra evlerini satmış bazıları da bankalardan para karşılığı ipotek yapmışlardır.

Grafik 3.

Kırıkhan'a Göç Eden Görüşmecilere Verilen Evlerin Oda Sayısına Göre İstatistiksel Veriler

Görüşmecilerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatta göç sürecinin ekonomik etkileri sorulduğunda verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

E1

- “Çaykara’da ekonomik olarak koşulların kısıtlı olmasına rağmen geçimimizi sağladığımız kurulu düzenimiz vardı. Kırıkhan’a geldiğimizde her alanda hayatımıza sıfırdan başladık. Kırıkhan’a göç ettiğimiz yılda elimizde olan para bizi bir süre idare etti ve daha sonra gündelik işlerde çalışmaya başladık. Kırıkhan’da o dönem iş imkanları kısıtlıydı, fabrikaların sayıları günümüzdeki kadar değildi. Akraba ve tanıdıklarımızdan iş bulma ümidiyle farklı bölgelere göç edenler oldu. İş bulma ümidiyle göç edenlerden dolayı aile yapımız da bozuldu.”

E2

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a ailem göç etti. Ben daha sonra ailemin yanına geldim. Hem devlet desteği ile aldığımız araziyi işledik hem de Çaykara’da kalan arazileri işledik günümüzde de işlemeye devam ediyoruz. Çaykara’da kalmaya devam etseydik ekonomik gelişme kaydedemeyebilirdik.”

E3

- “Çaykara’dan göç etmeden önce farklı bölgelere gidip inşaatlarda çalışıyorduk. Kendi düğünümüzü veya benzeri masraflı işlerimizi yürütebiliyorduk ama ekonomik alanda ne

küçülüyor ne de büyüyorduk. Kırıkhan'a geldikten sonra ekonomik sıkıntılar yaşadık. Daha sonra hem devlet desteği kapsamında aldığımız arazileri ettik hem de farklı araziler satın alıp ekim yaptık. Şu anda kendi arazilerimiz ile beraber kiraladığımız toplamda 200 dönüme mısır, pamuk ve buğday ekiyoruz. İlk göç ettiğimiz dönemlerde yamalı kıyafetlerle tarlalara gider çalışırdık. Yamalı kıyafetlerimiz Kırıkhanlı olan insanların hoşuna gitmezdi ama daha sonra çalışkanlığımızla ekonomik gücümüzü elimize aldık.”

K4

- “Çaykara’da ekip daha sonra hasadı alamadan bırakmak zorunda kaldığımız tarlamız vardı. Hayvanları ucuza bulabildiğimiz köylülere ya da akrabalarımıza sattık. Kırıkhan’a geldiğimizde işimizi sıfırdan kurduk. Zamanla çalışkanlığımızı gören Kırıkhanlılarla ticaret yapmaya başladık.”

K6

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz de yanımıza yalnızca taşıyabileceğimiz eşyalarımızı aldık. Ekinlerimizi, mallarımızı ve evimizi geride bırakarak Kırıkhan’a geldik. Kırıkhan’da el birliğiyle tarlalarda çalışmaya gidiyorduk. Ticaretten anlayan bazı akrabalarımız Kırıkhan’da bazı iş yerlerinde çalıştılar. Bir süre çalışıp kendi sermayelerini biriktirince kendi iş yerlerini açtılar. Biz de kendi tarlamızı ekmeye başlayarak ekonomik gücümüzü elimize aldık. Biz buraya geldiğimizde devlet desteği sayesinde kira ödemedik ve bir süre sonra da kendi arazimizi ekebildik. Bir süre yamalı elbiselerimizi giydik, kıyafet gibi elzem olmayan ürünleri almadık. Çaykara’da israfı sevmezdik Kırıkhan’da da ona göre davrandık.”

E7

- “Çaykara’da ektiğimiz ürünlerin dışında Kırıkhan’da Buğday ve pamuk gibi farklı ürünler ile karşılaştık. O dönemler teknoloji ile yapılan tarımdan ziyade emek ön plandaydı. Çaykaralıları olarak çalışkanlığımız sayesinde ekonomik gücümüzü kısa sürede kazandık. Hem Kırıkhan kazandı hem de yeni göç etmiş bizler kazandık.”

E9

- “Benim düşünceme göre günümüzde olumlu diyebileceğim bir etkilenme oldu. Çünkü Çaykara’da insanlar belli bir işin içerisindeydi. Arazileri, evleri ve geçim kaynakları belirli bir standarda sahipti; ne uzuyor ne kısalıyordu. Kırıkhan’a geldiğimizde ise Çaykara’nın göç etmiş çalışkan insanları Kırıkhan’daki iş potansiyelini fark ettiler. Beyaz eşya, kuyumculuk ve tarım gibi sektörlerde Çaykaralıları günümüze yükselerek geldiler. Ekonomi alanında meydana gelen bu gelişmeler kolay yaşanmadı. Göç ettiğimiz ilk zamanlarda ekonomik sıkıntılarımızdan dolayı pişmanlık yaşadık. Sonraki süreçte bu olumsuzlukları el birliği ile atlattık.”

E12

- “Göç sonucu Kırıkhan’da sıfır bir hayat kurduk. Sonraki süreçte kendi işimizi kurduk Kırıkhan ekonomisi için de önemli bir gelişme kaydedildi. Bizim çalışkanlığımız ile Kırıkhan’da olmayan iş kollarında yeni iş yerleri açtık ve istihdam sağladık.”

E15

- “Sıfırdan hayatımızı şekillendirdiğimiz Kırıkhan’da ekonomik gücümüzü elimize alana kadar kolay bir hayat yaşamadık. Uzun süre farklı yerlerde çalıştık ve kendimiz için elzem olmayan alışverişler yapmadık. Çalışkanlığımızı iyi değerlendirerek hem kendimiz kazandık hem de Kırıkhan’a kazandırdık. Biz de artık Kırıkhanlı sayılırız ve bundan dolayı Kırıkhan’ın ekonomik olarak gelişmesi bizim de işimize yaradığını söyleyebilirim.”

K16

- “Kırıkhan’a göç edip yerleştikten sonra ekonomik sorunlarımız eskiye göre fazlaydı. Dağlardan odun toplar yakacak olarak kullanırdık ve farklı tarlalarda işçi olarak çalışıp günlük ücret alırdık. Çalışkanlığımızın mükafatı olarak günümüze kadar olan süreçte ekonomik gücümüzü elimize alıp Kırıkhan’a büyük yatırımlar yaptık. Hem Kırıkhan hem de bizler ekonomik olarak olumlu kazanımlarda bulunduk.”

E17

- “Kırıkhan’a göç ettikten sonra ekonomik gelişme kaydettik. Kırıkhan’la beraber Çaykara’da ekonomik gelişmelerden faydalandı. Kırıkhan’da maddi durumu iyi olan Karadenizliler Çaykara’da ev alıp arsa yatırımında bulundular.”

E18

- “Bizler Çaykaradan Kırıkhan’a göç ettiğimizde, Kırıkhan’da insanlar ağalık sistemi ile çalışıyorlardı ve ağa kazanıyor, insanlar ise ekonomik güçlerini ellerine alamıyorlardı. Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemde beraber hareket eder ve haksızlık yapanlara karşı dik durmaya çalışılırız. Bu sebeplerden dolayı ekonomimizi geliştirdik ve göçten ekonomimiz olumlu yönde etkilendi.”

E19

- “Göç ederek Kırıkhan’a yerleşmemiz herkes için aynı sonucu doğurmadı. Kırıkhan’da olmayan sektörlerde sıfırdan iş kuran hemşerilerimiz olsa da iş bulmak için farklı bölgelere göç eden tanıdıklarımız da var.”

E20

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç edişimizin ekonomik etkileri olduğunu söyleyebilirim. Kırıkhan’da günümüze kadar büyük ekonomik sıkıntı yaşayan yoktur diye düşünüyorum. Çaykara’da ekonomik koşullarımız kısıtlı olmasına rağmen Kırıkhan’a göçümüz bu ekonomik

koşulları tam tersine çevirerek bir fırsat sundu. Kırıkhan'da zengin olan hemşerilerimiz daha büyük şehirlere yerleşseler de Kırıkhan'la bağlarını koparmadılar.”

E21

- “Olumlu ekonomik etkileri olduğunu söyleyebilirim. Çaykara'da herkes sınırlı alanda çiftçilik yaparak günü kurtarıyordu. Ama Kırıkhan'a gelişimiz bizim için bir fırsat oldu.”

E22

- “Çaykara'dan göç ettiğimiz ilk günler büyüklerimiz iş bulamamış ve geçim sıkıntısı yaşamışlar. Kırıkhan'da Çaykaralıları kendi aralarında imece usulü ile yardımlaştırmışlar. Çaykara'da mısır eken aileler Kırıkhan'da pamuk ve buğday ekimi yaparak çiftçiliğe devam etti. Maddi durumu iyi olanlar ticarete atıldı, daha fazla arazi satın aldı veya iş yeri kurdu. Benim babam da o yıllarda esnafılık yaptı. Şu anda da biz esnafılık yapıyoruz. Kırıkhan'da gerek ticari anlamda gerek sosyal anlamda olumlu etkimiz olmuştur.”

E23

- “Karadenizliler çalışmayı ve ticaret yapmayı severler. Bizler de Kırıkhan'a geldiğimizde çok çalıştık ve içinde bulunduğumuz ekonomik sorunları aştık.”

E24

- “Kırıkhan'da yerli esnaftan daha fazla Çaykaralı esnaf var diyebilirim. Böyle olmasının birçok sebebi vardır ama bana göre ilk olarak bir arada kalarak birbirimize destek olmamız, ikinci olarak çalışmayı sevmemiz en önemli etkenlerdir. Kırıkhan'da Çaykara'dan fazla imkânın olması ve çalışkanlığımız sayesinde ekonomimiz olumlu yönde etkilendi.”

E25

- “Ben, Kırıkhan'da iş bulamayıp İstanbul'da çalışmak zorunda kaldım. Kırıkhan'da kalsam emekli dahi olamazdım. Çaykara'da neyimizin olduğu belliydi ama Kırıkhan'da sıfırdan başladık ekonomik gelişme sağlamam için İstanbul'da çalışmam gerekti.”

E26

- “Çaykara'dan Kırıkhan'a göç edip yerleştikten sonra farklı bölgelere iş bulma ümidiyle göçler olmuş olsalar da ailelerimiz gurbet olayından kurtulmuş oldu. Kırıkhan'daki tarlaları zamanla ekip ekonomik avantaj kazandık.”

E27

- “Ben Kırıkhan'a göç ettiğim dönemde kurulu düzenim vardı. Kırıkhan'da sıfırdan iş hayatına başladık. Göç ettiğimiz ilk dönemlerde ekonomik sorunlar yaşasak da çalışarak bunu aştık ve bugünlere geldik. Farklı bir bölgeye göç etmiş olsaydık da çalışkanlığımızla olumlu bir sonuç alabilirdik.”

K28

- “Kırıkhan’a gelip ekonomik olarak güçlenmeyen çok az Çaykaralı vardır. Çalışkanlığımızla Kırıkhan’da kısa sürede ekonomik gelişme sağladık ve ihtiyaçlarımızı giderdik. Hatay’ın Kırıkhan ilçesi başta olmak üzere birçok ilçede fabrika kurarak ekonomimizi güçlendirdik.”

E29

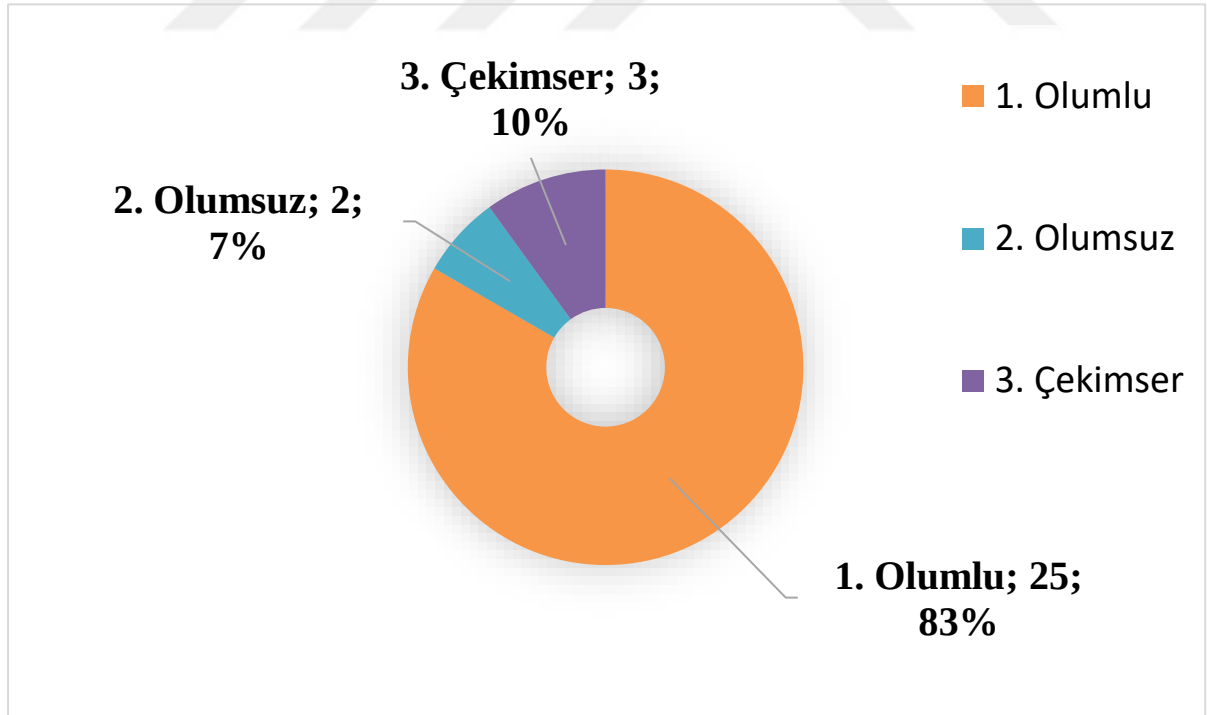
- “Büyüklerimiz Kırıkhan’a göç ettikleri dönemde fakir olduklarını ve ekonomik sıkıntı yaşadıkları anlatırlardı. Devlet desteği ile aldığımız tarlada yıllarca çalışarak sermaye biriktirdik ve yeni tarla alarak ekonomik gücümüzü kazandık. Kırıkhan’a göç edildikten sonra esnaf olan akrabalarımız zorluk çekmişler ama zamanla müşterilerin çoğu Kırıkhanlı olmuş ve zorlukları aşmışlar.”

E30

- “Kırıkhan’a ilk geldiğimiz zaman yamalı pantolonlarla gündelik işlerde çalıştık. Çalışkanlığımızla mülkümüzü katlayarak günümüze kadar geldik. Karadeniz insanı olarak bizler nerede olursak olalım ekmeğimizi taştan çıkarırız. Hem kendimize hem de Kırıkhan'a ekonomik katkı sağladık.”

Grafik 4.

Çaykara'dan Kırıkhan'a Göçün Ekonomiye Etkisi ile İlgili İstatiksel Veriler

Göç olgusu insanların ekonomik olarak sıfıra yakın bir seviyeden başlamalarına neden olabilmektedir. Görüşmecilerden alınan bilgilere göre Çaykara’dan Kırıkhan’a göç eden 408

hanenin ekonomik seviyelerinde, göç ettikten sonra iyileşmeler yaşandığı görülmüştür. Çaykara'dan göç eden insanlardan çok küçük bir grubun ekonomik durumlarının kendi işlerini kuracak seviyede olduğu ve geri kalan çoğunluğunun tamamen başka işlerde çalıştığı daha sonraları kendi işlerini kurduğu söylenebilir. Göç sürecinin günümüze uzanan ekonomik etkilerinin Kırıkhan için olumlu sonuçlar doğurduğu da anlaşılmaktadır. Çaykaralı insanların çalışkan olduğunu ifade eden görüşmeciler, birlik olarak çalıştıklarını ve Kırıkhan'da ekonomik sorunların zamanla azaldığını söylemektedirler.

Görüşmecilerden E22 göç ettikleri ilk dönemde ekonomik sorunlar yaşamış olsalar da kendi aralarında imece usulü ile yardımlaştıklarını ve kötü günleri bu şekilde atlattıklarını belirtmiştir. Görüşmecilerden yalnızca ikisi göç ettikten hemen sonra kendi tarlalarını ettiklerini belirtmişlerdir. Geri kalan görüşmecilerden üçü Kırıkhan'dan farklı bölgelere göç ettiklerini belirtmişlerdir. Yirmi beş görüşmeci ise gündelik işlerde çalışarak geçimlerini sağlamışlardır. Kırıkhan'dan göç etme ümidiyle göç eden akrabalarının olduğunu belirten görüşmeciler, bu durumun aile yapısına zarar verdiğini ve toplum yapılarının bozulduğunu vurgulamışlardır.,

E9 ve E12 Kırıkhan ekonomisi için Çaykaralıların önemli yer tuttuklarını belirtirken, yeni sektörleri Çaykaralıların getirdiklerini söylemişlerdir. Görüşmeciler Kırıkhan ekonomisinin de kendileri sayesinde geliştiğini vurgularken bu gelişmenin onların lehine de olduğunu vurgulamışlardır. Ekonomik etkinin olumlu olmasını iki kıstasa bağlayan görüşmeciler, ilk olarak çalışkanlıklarını belirtirken ikinci olarak Kırıkhan'ın bir fırsat olduğunu vurgulamaktadırlar.

E18 Kırıkhan'a göç ettikleri sırada toprak ağalarının olduğunu ve insanların karın tokluğuna çalıştıklarını belirtmiştir. Çaykaralıların adil bir iş için bu sisteme karşı çıktığını ve Kırıkhan ekonomisi için bir başlangıç olduğunu vurgulamıştır.

3.1.3. Sosyo-Kültürel Etkiler

Görüşmecilere Karadeniz'deki hayatları sorulduğunda alınan cevaplar aşağıda değiştirilmemiş bir şekilde aktarılmıştır.

E1

- “Çaykara'daki köyümüzde iş imkânımız yoktu. Her yıl meydana gelen sel olayları hem köyümüzü yaşanmaz hale getiriyor hem de canımızı tehlikeye atıyordu.”

E2

- “Karadeniz’de yaşam diğer bölgelere göre daha zordur. Hem ekilecek alanın kıtlığı hem de köyümüzün konumu itibari ile doğal afet ile zarar görme riskimiz vardı. Ben okuduktan sonra Çaykara’da memur olarak çalışmaya başladım ve ailem köyde olduğu için sık sık yanlarına giderdim.”

E3

- “Çaykara’nın fiziki yapısı bize çok fazla imkân sunmuyordu. Ekilecek alan kısıtlı ve yerleşim yeri doğal afetlerden dolayı tehlike altındaydı. Biz, bizden önce göç edenleri bilirdik ve bir gün göç edeceğimizi biz de biliyorduk. Sadece koşullar el vermiyordu.”

K4

- “Karadeniz’de doğmadım ama burada Karadenizli gibi yaşıyoruz. Orada ailem mısır ve çay ekimi ile geçinirlermiş. Daha sonra biz de gittiğimizde arazilerin başka bir ekime uygun olmadığını ve çoğu arazinin ormanlık arazi olduğunu gördük.”

E5

- “Amcam ve babam ailemizin ortak işini sürdürürlerdi. Arazimizde çay toplardık. Kısa süreliğine farklı arazilerde de çalışırlardı. Ayrıca kendimize yetecek kadar sebze ve meyve yetiştirirdik.”

K6

- “Karadeniz’de yaşayan insanların hayatları hakkında pek çok kişi yanlış düşünceye sahiptir. Yeşil ve doğal bir hayat içinde rahat yaşadığımızı düşünürler ama yanılırlar. Biz Çaykara’ya bağlı üç köyden toplu şekilde göç ettik. Göç etmemizin belli sebepleri vardı. Fiziki yapının ve iklimin sel olaylarına müsait olması biz göç edene kadarki sürede de ondan sonra da yaşamı zora sokmuştur. Köyümüzün kıyıdan uzak olması sebebiyle balıkçılık yerine tarım ile geçimimizi sağlıyorduk.”

E7

- “Ben Karadeniz’de doğdum, Karadeniz yaşamını yakından gördüm. Köyümüz yamaç kısmında ve her mevsim yağmur alan bir bölgedeydi. Geçimimizi çay toplayarak ve mısır ekerek kazanıyorduk. Sonradan tabi fındık işi ile ilgilenmeye başladık ama fındık her yerde yetişmiyordu. Yağmurun seyrek olduğu dönemlerde ormandan odun toplayarak istifler, soğuk olduğu zaman evimizde yakacak olarak kullanırdık. Sıcak günlerde köyümüzden yaylaya çıkardık. Hayvanlarımızın olduğu dönemler de oldu ve bu dönemlerde yaylaya hayvanlarımızı da götürürdük”.

E9

- “Karadeniz’de sahip olduğumuz birçok şey vardı. En başta kültürümüzü kendi topraklarımızda yaşıyorduk. Evimiz, arazimiz ve hayvanlarımız vardı. Ama zorlu koşullar içinde çalışıyorduk. Her mevsim yağmur yağın özellikle kışın taşkınlar olan köyümüzde geçim sorunumuz hiç bitmiyordu. Kendi arazimizde işimiz bittiğinde farklı arazilerde de toplu olarak çalışırdık. Yakacak odun toplayarak kışın ısınma için biriktirirdik.”

E11

- “Ailem çiftçilikle uğraşarak bazen farklı tarlalarda çalışırlardı. Yardımlaşma vardı aileler arasında. Hala gider kendi toprağımızı işleriz orda anılarımız canlanır.”

E12

- “Kırıkhan’daki gibi düz ve bereketli topraklar yoktu, eğimli ve sürekli yağış alan topraklarımızın bir kısmında mısır ve fındıktan geçimimizi sağlardık.”

E13

- “Tüm akrabalarımız ile bir arada mutlu bir hayatımız vardı. Ekonomik sorunlarımız da vardı tabi ki ama geçinip gidiyorduk.”

E15

- “Çaykara insanı çalışkandır. Biz nereye gitsek geçimimizi sağlarız. Çaykaradayken de çiftçilik ve hayvancılık ile ilgilenirdik.”

E17

- “Köyümüzde düzenli gelir sorunu her dönem göç yaşanmıştır. Düzenli gelir sorunuyla olumsuz iklim koşullarının birleşmesi göçe sebep olmaktadır. Türkiye’nin her bölgesinde Karadenizli bulabilirsiniz. Çaykara’da çiftçilik kısıtlı olduğundan, insanların ekonomik olarak büyümelerine imkân da yoktu. Çaykara insanı çalışkan olduğu için göç ettiği her yerde başarıya ulaşmıştır. Karadenizli olarak bizler koşullara boyun eğmeyi düşünmeyiz, bizler için en iyi olana yönelir ve onun olması için çalışırız. Kırıkhan’a göç ettiğimiz süreçte yaşadıklarımız karşısında pes etmeyi dahi düşünmedik çünkü Karadeniz hayatı karşısında Kırıkhan’da yaşadıklarımızın, azmimiz sayesinde değişeceğini hissedebiliyorduk. Çaykara’da ailemin ekim yaptığı küçük bir tarla varken, Kırıkhan’da işlerimizi büyüterek ticaret faaliyetlerinde bulunuyoruz.”

E18

- “Kırıkhan’da doğup büyüdüm. Ailemden duyduğum kadarıyla, Çaykara’da çiftçilik çok zor koşullarda yapılıyor ve ekonomik getiri olarak bir haneye yetmiyormuş. Köyümüze ailem ile gidip köyün konumunu görünce sel olaylarının da anlatılanlar kadar etkili olabileceğini anladım.”

E19

- “Kırıkhan’a göç ettiğimizde 14 yaşlarındaydım. Tarıma elverişli arazilerimiz kısıtlı olduğu için ailemiz hem il dışına hem de ülke dışına göç vermişti. Köyümüzde ilkokulu okuduktan sonra hem ekonomik durumumuzun yetersizliği hem de köyümüzde okulun olmayışı, beni çalışmaya itti. Terzilik mesleğini öğrenmeye başladım. Babamın gündelik işlerde marangoz olarak çalışması hane halkına yetmediğinden, bizler küçük yaşta göç etmeye başladık. Abim Almanya’ya gitti, ben de İstanbul’a çalışmaya gittim. İstanbul’da terzilik mesleğini, abim Almanya’dan dönene kadar devam ettirdim. Abimle ticarete atılarak günümüze değin toptancılık yaptık.”

E20

- “Çaykara’da babam terzilikle geçimimizi sağladı. Akrabalarımızın bir bölümüyse kalaycılık işiyle uğraşırlardı. Köyümüzden ilçeye gidip ihtiyaçların giderilmesi özellikle yağışlı günlerde çok tehlikeli olabiliyordu. Araç veya binek hayvan dahi bulunmuyordu. Ailemizden ve komşularımızdan geçimini sağlamak için Türkiye’nin farklı bölgelerine geçici veya kalıcı giden birçok tanıdığımız var.”

E22

- “Ailemle, Çaykara’nın her dönem yağış alan ve heyelan riski yüksek Ulucami köyünde yaşadık. Gelir kaynakları sınırlı olduğu için hemen hemen her hanede ekonomik sorun vardı. Çaykara’daki köyümüzde mısır ve çay tarımı yapılır, elde edilen gelir hane başına zor yeterdi. Geçim sorunlarından dolayı büyüklerimiz inşaat ve kalaycılık gibi emek gerektiren işlerde çalıştılar. İş imkanlarından dolayı çalışma yaşına gelen çoğu erkek köyümüzün dışında çalışmıştır.”

E23

- “Benim çocukluğum Çaykara’da geçti. Babamın Almanya’da çalışması sebebiyle 1965 yılında göç edenlerle Kırıkhan’a gelemedik. Babamın Almanya’dan dönüşüyle 1976 yılında Kırıkhan’a geldik. Babam Almanya’dan döndüğü ilk zamanlar, Çaykara’dan göç etmek istemedik. Amcalarımın Kırıkhan’da oluşundan dolayı aile yapımızın bozulmasını istemedik.”

E24

- “Çaykara, iklimi ve fiziki yapısıyla dünyadaki en güzel yerlerden biridir. Kırıkhan’a arazi darlığı ve doğal afetlerden dolayı göç etmek zorunda kaldık. Aile büyüklerimiz Çaykara’da çiftçilik yapar, sezonluk olarak da il dışına çıkarak inşaat işlerinde çalışırlardı. Kendi arazimizde ektiğimiz çayları toplar, mısır ve fındıkçılık yapardık. Köyümüzden Almanya, Arabistan gibi ülkelere işçi olarak göç eden akrabalarımız da oldu.”

E26

- “Köyümüzün doğası ve komşuluk ilişkileri, köyümüzün zorlu koşullarına katlanma sebebimizi oluşturmaktaydı. Köyümüzde meydana gelen sel felaketleriyle beraber ekonomik sorunlarımız gün geçtikçe insanları göçe zorluyordu. 1965 yılına kadar bu zorlu koşullara dayanabildik. Resmî kurumlardan çıkan izinle, 1965 yılında köyümüzde göç etmek isteyen haneleri toplu olarak Kırıkhan’a yerleştirdiler.”

E27

- “Ben Çaykara’da doğdum. Çaykara’da evlendim ve çocuk sahibi oldum. Köyümüzün ekonomik koşulları olanaksızdı. İl dışında sezonluk inşaatlarda çalıştım.”

K28

- “Çaykara havası, suyu ve insanıyla doğa harikası bir coğrafyadan oluşmaktadır. Evlerimiz iki katlı veya tek katlı müstakildi. Geçim kaynağımız genellikle çiftçilik ve hayvancılıktan oluşmaktaydı. Tarlası olan insanlar ekip ihtiyaçlarını karşılarken hayvanı olanlar ise hayvancılık yaparlardı. Kimisi de büyükşehirliere ya da yurt dışına inşaatta çalışmak için giderdi.”

E29

- “Ben Kırıkhan’da doğdum ve Karadeniz hayatını büyüklerimden duyduğum kadarıyla biliyorum. Hayvancılık ve çiftçilik ile geçinen ailem aynı zamanda fındıkçılıkla ilgileniyormuş. Topraklarımız ailemize yeterli gelmediği için amcamlar Almanya’ya göç etmişler.”

E30

- “Köyümüzde meydana gelen büyük sel felaketinden önce zor bir yaşam vardı, sel felaketinden sonra yaşanamaz bir hayat ortaya çıkmıştı. Araziler dar ve eğimli olduğu için tarıma elverişli olmaması da geçim sıkıntısına neden olmaktaydı. Köyümüzde her hanede en az bir kişi iş bulma ümidiyle farklı bir bölgeye göç etmişti.”

E10, E14, E21 ve E25’in Karadeniz’deki hayatları benzerlik göstermektedir. Dört görüşmeci de yoğun yağışların neden olduğu taşkınlardan ve geçim sorunlarıyla farklı bölgelere geçici göç ederek çalışmaktan dolayı hayatlarının zor koşullar altında sürdüğünü ifade etmişlerdir. Akrabalık ilişkilerine dikkat çeken E14 ve E25 Çaykara’da daha huzurlu olduklarını belirtmişlerdir. K16 ekonomik sorunlardan dolayı eğitime önem verdiklerini ve köylerinde okul çağında olup da okumayan kimsenin kalmadığını vurgulamıştır.

Karadeniz hayatlarıyla ilgili görüşmecilerin düşünceleri benzerlik göstermektedir. Genellikle çiftçilik ve hayvancılık ile geçimlerini sağlamışlar ve aile büyüklerinden bazıları çalışmak için köy dışına çıkmışlardır. E23 ve E29 un ifade ettiği gibi köylerdeki yetersiz çalışma olanakları bazı köylüleri yurtdışına çalışmaya yöneltmiştir. Çiftçilik ile geçimini

sağlayan köylüler hem kendi arazilerini sürerek hem de farklı arazilerde gündelik işçi olarak çalışarak ekonomik sorunları aşmaya çalışmışlardır. Arazileri olan insanlar mısır, çay veya fındıkçılıkla ilgilenmişlerdir. Her üç köyden gelen görüşmecilerin diğer bir ortak düşüncesi ise arazilerin elverişli kullanılamaması ve doğal afetlerin tehdit oluşturmalarıdır. Olumsuz çevresel faktörlerin aksine köylerindeki sosyal ilişkilerine dikkat çeken görüşmecilerin bir bölümü, köylerinde sosyal ilişkiler konusunda daha huzurlu olduklarını belirtmişlerdir.

İnsanların göç ederek yer değiştirmeleri iki bölge arasında köprü görevi görebilmektedir. İnsanın yaşadığı mekâna sosyal bağlarla bağlanması, akrabalık ve dostluk ilişkisi kurması göç ettiği mekânda geçiciliği veya kalıcılığı belirleyebilmektedir. Görüşmecilerimize sırasıyla, Kırıkhan'da karşılaştıkları intibalar, göç edilen yerde yaşayan akraba veya tanıdıklar ile görüşüp görüşmedikleri, Kırıkhan'a göç etmiş olmanın memnuniyeti ve son olarak imkân olursa Karadeniz'e geri dönmek isteyip istemeyecekleri soruları yöneltilmiştir.

Görüşmecilere Kırıkhan'a göç ettiklerinde karşılaştıkları intibalar sorulduğunda verilen cevapların hem olumlu hem de olumsuz ifadeleri içerdiği görülmektedir.

E1

- “Kırıkhan'a göç ettiğimiz ilk günlerde bizi kabullenemediler. Günümüzde de bu gibi sorunlar yaşıyoruz. Siyasi konularda bizi Laz olarak nitelendirip kabul etmiyorlar. Biz Türkiye dışından gelmedik, Çaykara'dan üç köy toplu geldik. Yerel halktan değildik ama yabancıda değildik.”.

E2

- “Biz göç ettikten sonra evimiz toprağımız oldu ama ne Çaykara ne de Kırıkhan bizi kabul etmedi. Bize ilk zamanlar Çaykara'ya gidince Kırıkhanlı, Kırıkhan'a dönünce Çaykaralı diye hitap ediliyordu. İskân politikası sonucu göç olduğunda bu yaşadıklarımız kaçınılmaz oluyor. Biz yerel halkla iyi geçinmeye çalıştık ve zamanla iyileşmeler de oldu.”

E3

- “Kırıkhan'a geldiğimizde yabancılık çektik ve insanlarla kaynaşmamız zaman aldı. Ortada bir siyasi seçim veya çıkar ilişkisi yoksa ilişkilerimiz bozulmuyordu. Örneğin bizim içimizden bir aday çıkacak olursa Lazlar ve Kırıkhanlılar olarak ikiye bölünüyor insanlar.”

E11 ve E17'nin karşılaştıkları intibalar K6 ile benzerlik göstermekte olup ortak düşünceleri paylaşmaktadırlar.

K6

- “Kırıkhan'a göç ettikten sonra bir arada yaşadığımızdan dolayı dayanışma içindeydik. İlk zamanlardaki yabancılığımızı bu şekilde üstümüzden attık. Yerel halkla küçük kavgalar,

tartışmalar olurdu ama zamanla bu konuları aştık. Kırıkhan'a ilk geldiğimiz günlerde iş bulursak kamyon kasasına biner giderdik, insanlar bizim çalışkan yönümüzü gördükçe daha fazla iş verdiler ve akrabalıklar da başladı.”

E12, E13 ve E15 hem kendilerinin hem de Kırıkhanlıların yabancılık çektiğini söylemişlerdir. Kendileri için yabancı bir memlekete alışmak zaman alırken Kırıkhanlılar için yabancı insanlara alışmak söz konusu olmuştur. E7'nin düşüncelerini paylaşan görüşmeciler bu yabancılıkların atlatıldığını ve dostlukların kurulduğunu dile getirmişlerdir.

E7

- “Göç ettiğimiz ilk sıralarda ister istemez alışmak kolay olmadı. Eskilerden günümüze güzel dostluklar kurularak gelindi. Gençlerimiz şimdilerde ekmeğinin peşinde ve pek çoğu da il dışına gitti.”

K8

- “Kırıkhan'da bizim giyim tarzımızdan farklı giyim tarzı vardı ve biz bundan çekinirdik mahallemizden çok fazla çıkmazdık. Zamanla insanlar birbirini benimseyerek kabullendi. Göçün ilk yılları evlilik ile akrabalık kurulmazken zamanla bu konuyu da aşarak çoğu Kırıkhanlıyla akraba olduk.”

E9

- “Kırıkhan'a geldiğimiz ilk zamanlarda toplu yaşadığımız için bizi kabullenmediler. Onların mallarını almışız gibi soğuk davrandılar bize. Ama zamanla zarureten göç ettiğimizi anladılar ve cenazemiz de ortak oldu düğünümüz de.”

E14

- “Ben göç ettiğimiz zaman küçüktüm. Burada yaşayan insanlar yabancı gelmişti bizlere, korkmuştuk. Zamanla aynı havayı soluyup aynı topraktan ekme çıkarcınca kaynaştık. Günümüzde hem akrabamız hem de arkadaşlarımız var.”

K16

- “Ailem Kırıkhan'a göç ettikleri ilk dönemlerde yerel halkla sorunlar yaşamışlar. Zamanla bu sorunlar aşılmış ve akrabalıklar kurulmuş, ticaret ortak yapılmış.”

E18

- “Kırıkhan'da Çaykaralı olarak bizler kendimizi hala yabancı hissediyoruz. Bize bunu hissettiren sözleri, Kırıkhanlı arkadaşlarımızdan duyuyoruz. Günümüze kadar gelen ayrımcı kelimeler, bizi Kırıkhan'dan ayırarak yabancılaştırıyor.”

K4, E5 ve E21 herhangi bir olumsuz durumla karşılaşmadıkları ve yaşanan yabancılaşmanın da kısa süre de atlatıldığını belirtmişlerdir. Genel olarak E19'a katılırsalar da göç ettiklerinden dolayı bir yabancılaşmanın söz konusu olduğunu vurgulamışlardır.

E19

- “Herhangi bir sorun yaşamadan Günümüze değin geldik. Yadırganmadık, göç ettiğimizde yardımcı da oldular.”

E10 ve E23 Kırıkhan’a göç ettikleri dönem de iyi karşılanmadıklarını ve kendi mahallelerinin dışına yalnız çıkmayı göze alamadıkları ifade etmişlerdir. E20 ile ortak düşünceleri paylaşan görüşmeciler toplu hareket etmelerini hem yabancılığı aşmak hem de güvenlik tedbirine bağlamışlardır.

E20

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemlerde Kırıkhan’ın yerlileri bizleri kabul edemediler. Çaykara’dan göç eden 408 hane olarak Kırıkhan da tutunmaya çalıştık ama birlik oluşumuz yerli halkın gözüne batardı.”

E22

- “Kırıkhan’ın yerli halkı, ellerindeki arazilerin alınıp bize verileceği haberleri döndüğü için bizleri olumlu karşılamadı. Bize verilen arazilerin devlete ait arazileri olduğu anlaşılınca aradaki buzlar zamanla eridi.”

E24

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemde insanlarla aramızda herhangi bir sorun yaşamadık. Karadeniz insanı yapısı gereği serttir ama yaptığında arkasında duracak kadar merttir. İlk zamanlar istenmeyen olaylar olsa da kaynaştık. Şu an da ticaret yaptığımız insanların büyük bölümü Kırıkhan eşrafındandır.”

E25

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönem de bizleri, insanlar iyi bir tutumla karşılamadılar. Günümüze değin belli başlı sorunlar devam etse de bizler de Kırıkhan’da evimizi ticaretimizi kurduk ve Kırıkhan’a bağlandık. Devletin verdiği 20 dönüm tarla, yerli halkın gözünde bizleri zengin yaptı ve sorunlar yaşamamıza sebep oldu.”

E26

- “Ben kendimi Kırıkhan’da yabancı hissediyorum. İnsanlar ilk geldiğimiz dönemde bizleri, Karadenizli olarak karşıladı, günümüzde de Karadenizli olarak tanıtılıyor. Bu konu benim için sorun teşkil etmese de kendimi Kırıkhan’a ait hissedemiyorum.”

E27

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göçtüğümüz zaman insanları bizleri yabancı gördüler ve ilk dönemler de komşuluk ilişkilerimiz yavaş gelişti. Zamanla komşuluk ve dostluk ilişkileri kuruldu ama günümüzde dahi belli başlı konularda Kırıkhan’ın yerlileri için bizler, Laz oluruz.

Çaykara'daki hemşerilerimiz ise bizleri Kırıkhanlı olarak görüp memleketimizde yabancı olmamıza sebep olurlar.”

E27'nin ifadesine göre başta çekilen yabancılık günümüze kadar devam etmekte ve belli başlı konularda yapılan ötekileştirmelerde Lazlar ifadesi kullanılmaktadır.

K28

- “İlk göç ettiğimizde Kırıkhan'da herkes yabancıydı. Yeni bir şehirde ve yeni bir hayata başlamak bizim Kırıkhan'a alışmamızda zorluk yaşamamıza neden olmuştu. Kırıkhanlılar da bizi yabancı gördükleri için bize alışmaları kolay olmadı. Çalışkanlığımızı ve komşuluğumuzu gören Kırıkhanlılar kısa zamanda bizi sevdiler ve biz de yabancılığı aştılar.”

E29

- “İlk göç ettiğimiz dönemde Kırıkhanlılarla bazı sorunlar yaşanmış. Bizleri Laz olarak görmüşler ve günümüzde de aramıza yabancılık bulunmaktadır. Kırıkhan zamanla bizim memleketimiz oldu ve Kırıkhanlılar da bizlere alıştılar.”

E30

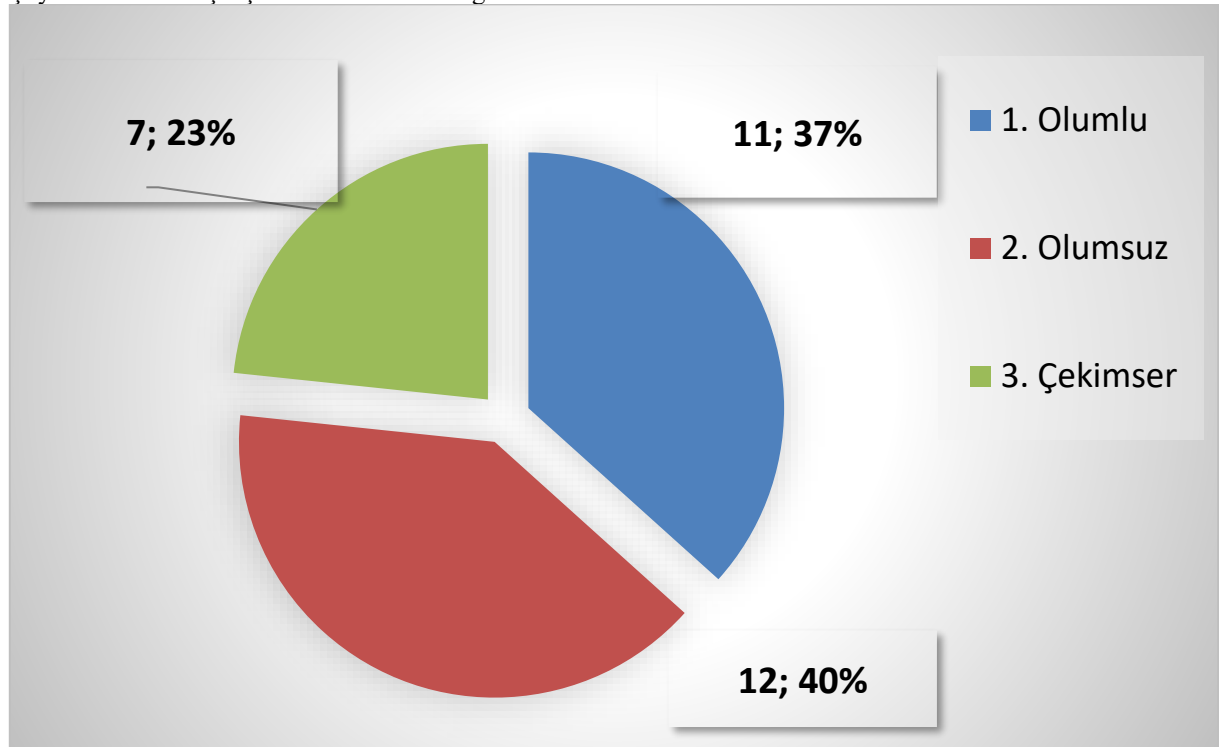
- “Günümüzde de bazı konularda devam eden bir ayrımcılık söz konusu oluşmakta. Kırıkhanlılarla komşuluk ilişkilerimiz iyi olmasına rağmen bazen yabancı olarak tanımlanıyoruz.”

Görüşmecilerin Kırıkhan'a göç ettikleri sırada karşılaştıkları intibalar göç dönemi ve sonrası olarak ayrılmaktadır. Kırıkhan'a yerleşen 408 hanenin bir arada bulunarak mahalle kurmaları ve toplu hareket etmeleri Kırıkhanlı insanların tedirgin olmalarına sebep olduğu belirtilmektedir. Ortaya çıkan tedirginlik yalnızca Kırıkhanlı insanlara ait olmamakla beraber Kırıkhanlı insanların giyim tarzlarından dolayı Çaykaralı insanlarda da bir tedirginlik söz konusu olmuştur. Göç edilen dönem de ortaya çıkan tedirginlikler bireyler arasında yabancılığa sebep olmuştur. Neredeyse her görüşmecinin ortak düşüncesi olarak elde ettiğimiz bilgilere göre göç edilen dönem yabancılık hissiyatı oluşmuş ve insanların kaynaşmaları uzun sürmemiştir. İlk dönemler karşılaşılan intibalardan şikayetçi olan görüşmecilerin bir kısmı daha sonraki süreçte bu yabancılığı attıklarını söylemektedirler.

Çaykaralıların Kırıkhan'da ki yabancılığının bir başka sebebi ise 408 evler mahallesi olmuştur. Karadeniz hayatına benzer bir mahalle kurulmak istenmişse de toplu hareket edilen bir yerin kurulması Kırıkhanlıların gözünde yabancılığın sebebi olmuştur. Özellikle günümüze ulaşıldığında 408 hanenin 3000 haneye çıktığını belirten görüşmeciler siyasi konularda önemli ayrımlar olduğunu belirtmişlerdir. Kendilerinin Laz olmadığını belirten görüşmeciler, Kırıkhanlılar tarafından Lazlar olarak nitelendirilmeyi günümüzde dahi yabancılığın bir örneği olarak vurgulamaktadırlar.

Grafik 5.

Çaykaralıların Karşılaştıkları İntibalar ile İlgili İstatiksel Veriler

Görüşmecilerin Kırıkhan'a göç etmelerinden sonra Çaykara'da kalan akrabaları veya tanıdıkları ile görüşmeleri sosyal açıdan önem arz etmektedir. Yaşamını sürdürdüğü köyünde akrabalık ilişkilerine verilen önemin, göç ettikten sonraki süreçte devam etmesi Kırıkhan'da kuracağı ilişkilerde de göz önünde bulundurulmalıdır.

Görüşmecilerin Çaykara'da bulunan akraba ve tanıdıklarıyla günümüzde de görüşüp görüşmedikleri aşağıda yer almaktadır.

E2

- "Çaykara'da kalan akrabalarımızla bağımızı hiçbir zaman koparmadık. Çaykara'daki akrabalarımız Kırıkhan'a düğün veya cenaze gibi durumlarda gelebiliyorlar ama ben ve ailem her yaz gitmeye çalışıyoruz. Çaykara'daki evimizi ve arazimizi hala kullanırız."

E3

- "İlk göç ettiğimiz yıllarda Çaykara'ya daha fazla giderdik. Artık fazla gidemiyoruz, Çaykara'daki akrabalarımız da cenaze gibi günler dışında gelemiyorlar."

K4

- "Evet görüşüyoruz. Ben her yıl gidemesem de ailem veya buradaki insanlar her yaz Çaykara'ya giderler. Çaykara'da bize bakış açısı maalesef bizi üzüyor. Çaykara'da Kırıkhanlı olarak biliniyoruz. Çaykara'dayken kendimizi memleketimizde hissediyorsak da, insanların bize bakış açısı bizleri yabancılaştırıyor. Cenazelerimiz, düğünlerimiz veya Karadeniz günlerimiz gibi önemli zamanlarda Çaykara'daki insanlar da gelmeye çalışırlar. Benim için

önemli olan Çaykara'daki akrabalarımızla bağlarımızın, çocuklarımızla beraber ilerleyebilmesidir.”

E5

- “Evet tabii ki görüşüyoruz. Bizim akrabalarımızın bir kısmı Çaykara'da kalmayı tercih ederek göç etmediler. Çaykara'ya yazları giderek amcamlarla bahçelerimizden çay toplarız. Kırıkhan'da sıcak olan dönemlerde, Çaykara'nın yayla ortamına sığınır eksik kalmamaya çalışırız. Çaykara'da evimiz olmadığından akrabalarımızın evinde konaklarız. Ekonomik sorunlarımızı çözüme kavuşturur kavuşturmaz Çaykara'da kendi evimi yapmayı planlıyorum”

K6

- “Kırıkhan'a göç ettikten sonra Çaykara'ya hiç gitmedim. Eşim ve çocuklarım birkaç kez gittiler. İş yoğunluğumdan dolayı ben zaman bulamadım ama telefonla akrabalarımızla görüşürüz. Sohbetimizin bitmemesini istesem de aradaki bağ git gide zayıflıyor.”

E7

- “Çaykara'daki akrabalarımız sürekli gelemiyorlar. Ben ve benim gibi çalışmak zorunda olanlar Çaykara'ya her yıl gidemiyoruz. Özellikle emekliliğini alan büyüklerimiz Kırıkhan'ın sıcak olduğu Nisan ayından itibaren Çaykara'ya giderek orada kalırlar. Eylül ayına değin Çaykara'da yayla hayatı sürenler Kırıkhan'a dönmek zorundalar. Kırıkhan'da kurulu hayatları ve aileleri Çaykara'da kalmalarına engeldir.”

E10

- “Çaykara'da yaşayan akrabalarımızla günümüzde de görüşürüz. Akrabalarımızla bağlarımız kopmadı ama zayıfladı diyebilirim. Çaykara'ya gidince, akrabalarımızın gözünde Kırıkhanlı oluyoruz. Biz her ne kadar oradan kopmak istemesek de oradakiler bizi gözden çıkarmış gibi duruyor.”

E11

- “Sürekli olmasa da görüşüyoruz. Günümüze zayıflayan bir bağ olarak ulaşan akrabalıklarımız düğün, cenaze gibi önemli günlerde iletişime geçmemize sebep olmaktadır.”

E12

- “Babamlar bizlerden daha fazla gidip gelirlerdi. Biz de yalnızca önemli günlerde gidip gelebiliyoruz.”

E14

- “Bağlarımız hiç kopmadı. Çaykara'da bulunan akrabalarımız göç etmek yerine orada yaşamayı tercih ettiler. Biz de Çaykara'da bulunan evimize her yıl gider ve arazimizi de ekip biçmeye çalışırız. Özellikle bizden sonraki süreçte de devam etmesi için çocuklarımızı da yanımızda götürerek Çaykara'yı görmelerini isteriz.”

E15

- “Her yıl Çaykara’ya gider akrabalarımızı ve tanıdıklarımızı ziyaret ederiz. Ayrıca Çaykara’da bulunan topraklarımızı da işler ve tarım yapmaya devam ederiz. Bağımızı koparmadık.”

K16

- “Kırıkhan’da tutunamayıp Çaykara’ya dönen akrabalarımız oldu. Benim ailem Hatay’a yerleşti ve yatırımlarını Kırıkhan’a yaptılar. Her yıl Çaykara’ya gider ve akrabalarımızla hasret gideririz.”

E17

- “Çaykara’daki akrabalarımızla bağlarımız hiçbir zaman kopmadı. Biz her yıl gidip onları görsek de onlar sadece düğün ve cenaze gibi manevi günlerde gelirler.”

E18

- “Evet Çaykara’daki akrabalarımızla görüşüyoruz. Yılda en az dört defa gitmeye çalışırım. Amcam ve dayılarımın Çaykara’da olması bağlarımızı koparmamamızı sağlamıştır.”

E19

- “Çaykara’ya yılda bir defa gitmeye çalışırız. Çaykara’da bulunan tarlamızda çay toplar ve akrabalarımızla hasret gideririz.”

E20

- “Çaykara’daki evimizi ve tarlamızı satmadık ve her yıl giderek akrabalarımızla görüşürüz. Gittiğimizde ise tarlamızı eker Çaykara ile olan bağımızı koparmamaya çalışırız. Akrabalarımızın düğün ve cenazelerine katılmaya özen gösteririz. Akrabalarımız da Kırıkhan’a her yıl gelmeseler de düğün ve cenaze gibi önemli günlerde gelmeye çalışırlar.”

E21

- “Çaykara’daki akrabalarımızla hala görüşüyoruz ve bağlarımızın kopmaması için yılda en az bir defa gideriz. Emekli olunca Çaykara’da bir ev yapmayı düşünüyorum ve yazları Çaykara’da kışları ise Kırıkhan’da yaşamayı planlıyorum.”

E22

- “Çaykara’daki akrabalarımız ve dostlarımızla her yıl Çaykara’ya giderek görüşürüz. Telefonla da iletişimimizi koparmayız.”

E23

- “Her yıl Çaykara’ya gitsek de akrabalarımızın çoğu farklı bölgelere göç ettiği için çok fazla görüşemeyiz. Çaykara’daki evimiz ve tarlalarımızı satmadık ve gittiğimizde malımıza sahip çıkarız. Telefonla iletişim kursak da eskisi gibi bir bağımız kalmadı.”

E24

- “Çaykara’da iki katlı ev yaparak bağımızı koparmamaya çalışıyoruz. Çaykara’daki akrabalarımız ve komşularımızla telefonda konuşur, Çaykara’ya sık sık giderek de sevdiğimiz dostlarla hasret gideririz.”

E25

- “Çaykara’ya her yıl giderek akrabalarımızla görüşmeye çalışırız. Çaykara’daki tanıdıklarımız sadece özel günlerimizde Kırıkhan’a gelirler.”

E26

- “Çaykara’daki akrabalarımızla bağımızı hiç koparmadık. Trabzon’da yapılacak Trabzonspor maçları için gençlerimizin çoğu Trabzon’a giderek destek verirler. Biz de her yıl Çaykara’ya giderek hem topraklarımızla hem de insanlarla olan bağlarımızın zarar görmesini engelleriz.”

E27

- “Günümüzde çok gidemiyoruz yalnızca önemli günlerde gitmeye çalışıyoruz. Çaykara’daki akrabalarımız da eğer bir cenaze veya düğün olmazsa gelmiyorlar. Birkaç yıl öncesine kadar bağlarımız daha sağlam olmasına rağmen zamanla zarar gördüğünü düşünüyorum.”

K28

- “Çaykara ile bağımızı hiç koparmadık ve orada bulunan evimize gidip kalırız. Çaykara’da bulunan tarlamızı her yıl gidip ekerek ihtiyaçlarımızı da karşılarız. Çaykara’daki akrabalarımız bizim kadar Kırıkhan’a gelmeseler de telefonda iletişimi koparmazlar.”

E29

- “Amcamlar Kırıkhan’a göç etmek yerine Çaykara’daki köyümüzde kalmayı tercih ettiler ve onları görmek için her yıl Çaykara’ya gitmeye çalışırız. Bağlarımız eskiye nazaran zayıflamış olsa da iyi veya kötü günlerde birbirimizi yalnız bırakmayız.”

E30

- “Çaykara’daki bağlarımızı koparmadan günümüze kadar geldik. Özellikle Kırıkhan’ın yazları çok sıcak olması Çaykara’ya gitmemize sebep olmaktadır. Akrabalarımızla bağlarımızı koparmamız, kendimizi de zamanla unutacağımız anlamına gelir.”

Görüşmeciler, eski dostluklarını devam ettirdiklerini ve Çaykara’daki köylerine giderek hasret giderdiklerini ifade etmişlerdir. Kendilerine kıyasla köylerinde kalan akrabalarının sık sık Kırıkhan’a gelediklerini ve önemli günlerde gelmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. E1, E9 ve E13 Çaykara’daki köylerine her yaz giderek akraba ve arkadaşlarıyla görüştiklerini belirtmişlerdir. K8, E23’ün görüşlerine benzer bir ifadeyle Çaykara’daki köylerinde

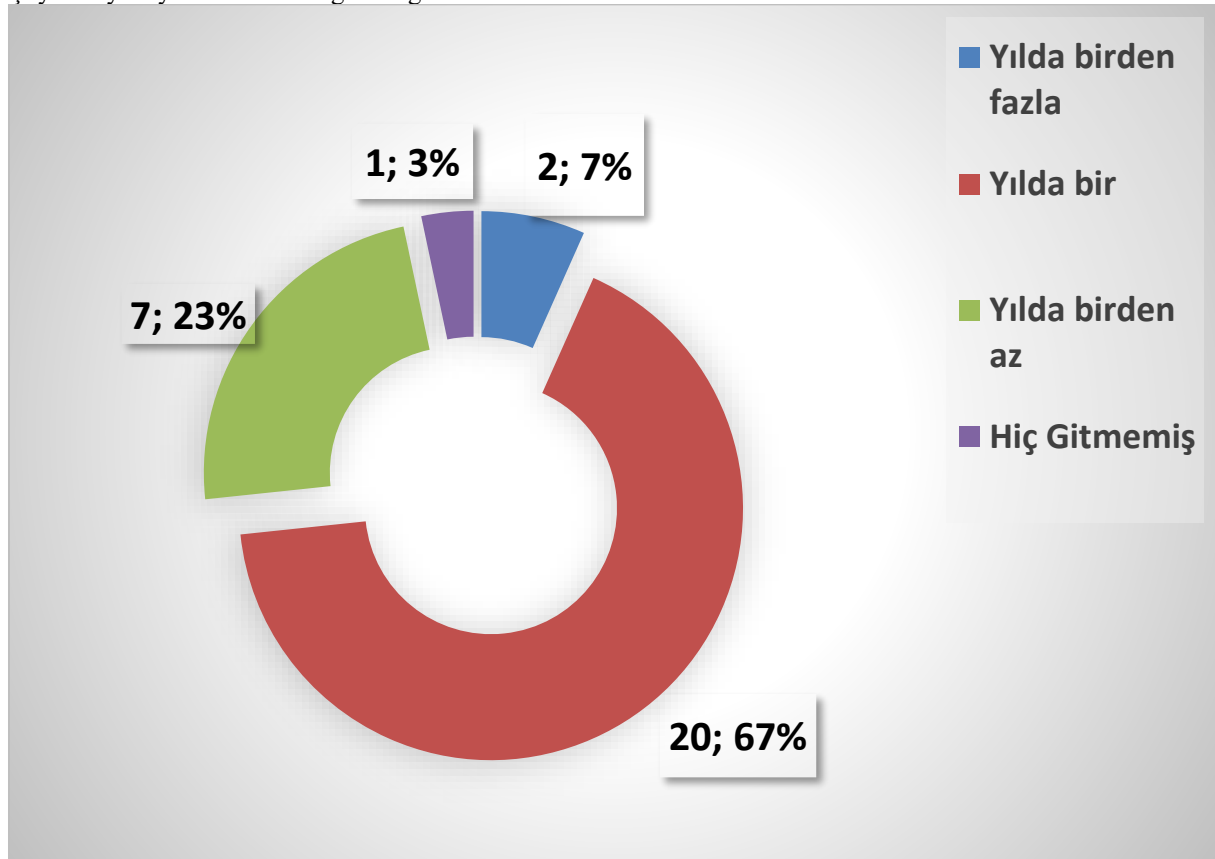
akrabalarının kalmadığını ama her yıl, özellikle sıcak olan yaz aylarında, Çaykara'ya gittiklerini belirtmişlerdir. Çaykara'yı günümüzde de memleket olarak benimseyen görüşmeciler, memleketleri ile bağlarının kopmaması için her yıl gittiklerini ifade etmişlerdir. E13, her yıl Çaykara'ya giderek akrabaları ile bağlarını koparmamaya çalışsa da Çaykara'daki akrabalarının onları Kırıkhanlı olarak görmeleri ve soğuk karşılamaları sebebiyle akrabalık ilişkilerini zayıflattığını belirtmiştir.

E22 ve E24 ise Çaykara'daki akrabaları ile iletişimin önemli olduğunu vurgulayarak telefon gibi iletişim araçları ile görüştüklerini belirtmişlerdir. E26 spor faaliyetlerine dikkat çekerek Trabzonspor maçları için Trabzon'a gidildiğini ve gençlerin bu konuda hevesli olduğunu vurgulamıştır.

12 görüşmeci Çaykara'da evlerinin olduğunu ve kendilerini Çaykara'ya gitmek için bir neden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca görüşmeciler, Çaykara'da tarlalarının olduğunu ve bu tarlaları ekip biçtiklerini belirtmişlerdir. E10 Çaykara'ya gittiklerinde kendilerini Kırıkhanlı olarak tanımlayan akrabalarının olduğunu ve orda da yabancılık yaşadıklarını belirtmektedir. Ayrıca Kırıkhan'da da Çaykaralı olarak görülen görüşmeci, göç sonucunda herhangi bir yere ait olamadıklarını belirtmiştir.

Grafik 6.

Çaykara'yı Ziyaret Etme Sıklığı ile İlgili İstatistiksel Veriler

Çaykara'yı ziyaret eden görüşmecilerin ziyaret sıklığı en fazla %67 ile yılda bir kez ziyarette bulunan görüşmecilerdir. %23 ile yılda birden az giden görüşmeciler ikinci sırada iken %7 ile yılda birden fazla giden görüşmeciler üçüncü sırada bulunmaktadır. Çaykara'ya hiç gitmemiş bir görüşmeci olmakla beraber en az orana sahiptir.

Göç sürecinin, göç eden ailelerin eğitime etkisi sorulduğunda görüşmecilerden aşağıdaki ifadeler aktarılmıştır:

E1

- “Kırıkhan’a göç etmeden önce köyümüzde belli bir seviyeye kadar eğitim alabiliyorduk. Sonraki eğitim süreci için ilçeye gitmemiz gerekiyordu. Kırıkhan’a yerleştiğimiz ilk yıllarda ben okuyamadım. Yaşıtlarımdan da çok fazla okuyabilen olmadı. Bizden sonra gelen nesil okudu ve eğitim imkânları Çaykara’daki köyümüzden iyi olduğu için üniversite eğitimine kadar Kırıkhan’dan farklı bir yere gitmek zorunda kalmadılar.”

E2

- “Biz Çaykaralı olarak eğitime önem veririz. Çocuklarımızı okutmaya çalıştık ve özellikle gençlerimizin çoğu eğitim alanında üniversite okuyarak öğretmen oldular.”

E3

- “Ben Kırıkhan’da doğdum ve büyüdüm. Ben okul çağına geldiğimde okul faaliyeteydi ve eğitimimizi olumsuz etkileyecek herhangi bir sorun yoktu.”

K4

- “Kırıkhan’a büyüklerimiz göç etmişler. Ben Kırıkhan’da doğdum. Bundan dolayı eğitim konusunda sorun yaşamadım. Büyüklerimiz göç ettikleri süreçte ekonomik sorunlardan dolayı okulu bırakmak zorunda kalmışlar.”

E5

- “Göç ettikten iki yıl sonra Kırıkhan’da okula başladım. Göç etmeden önce Çaykara’da eğitim gören büyüklerimizin bir kısmı, göç ettikten sonra eğitimlerine devam edememişler. İş bulup ailesine destek olmak zorunda olan insanlar okuluna devam edememiş ya da okuyamamış. Ekonomik gücünü eline alan ailelerin okulu bırakmak zorunda olan çocukları, daha sonraki süreçte okullarına devam etmişlerdir.”

K6

- “Göç sürecinin eğitimimize olumsuz etkileri olmuştu. Okulu bırakmak zorunda olan çocukların bir kısmı daha sonra okula devam ettiler ama ailesinin ekonomik durumu kötü olan çocuklar eğitime devam edemediler. Eğitimimizi doğrudan olmasa da dolaylı olarak ailemizin ekonomik durumu olumsuz yönde etkiledi. Üniversiteye gidip okuyanlar da genellikle Kırıkhan dışında çalıştılar.”

E7

- “Çaykaralı olarak bizler eğitime önem veririz. Bizler geçimimizi çiftçilikten kazanıyoruz. Bu sebepten dolayı zorluğunu da yaşıyoruz. Çocuklarımızın bu sorunu yaşaması yerine resmî kurumlarda çalışmasını istiyoruz. Ekonomik durumu çok kötü değilse Çaykara’dan her göç eden hane çocuklarını okutmaya çalışmıştır.”

E9

- “Göç ettiğimiz yıllarda tabi ki eğitimimiz olumsuz olarak etkilendi. Okulu bırakanlar da oldu, yıl kaybı yaşayanlar da. Okulumuzun hazır oluşu ile beraber birkaç yıl içerisinde eğitim normale dönerek olumsuzluklar da ortadan kalkmış oldu.”

E10

- “Çaykara’dayken beşinci sınıfa gidiyordum. Göç edip Kırıkhan’a yerleşince de okula devam ettim herhangi bir olumsuzluk yaşamadım.”

E12

- “Göç sürecinde çok fazla olumsuzluk yaşamadık. Okul çağında olanlar için yıl kaybı olsa da kısa süre de toparlandık.”

E15

- “Ailemde okul çağında olanlardan yıl kaybı yaşayanlar oldu. Ben ve kardeşlerim eğitimimize devam ettik. Liseyi Kırıkhan dışında çalışmam gerektiğinden dolayı bırakmak zorunda kaldım.”

K16

- “Ailelerimiz, köyümüzde ilkokul seviyesine kadar okuyan çocuklarımızı ilçeye veya farklı bir bölgeye okutmaya göndermeye çalışırlardı. Kırıkhan’a göç ettiğimiz yılda yıl kaybı yaşayan öğrenciler olsa da Kırıkhan’da lise seviyesine kadar okulların olması eğitimi olumlu yönde etkiledi. Göç ettikten sonra ekonomik sebeplerden dolayı okulu bırakıp ailelerine yardım etmek zorunda kalan ve eğitim alamayan çocuklar da olmuştu.”

E17

- “Herhangi bir olumsuzluk yaşanmadı ve eğitimimize kaldığımız yerden devam ettik. Kırıkhan’a geldiğimizde okuma yazma bilmeyen kadınlarımız dahi kurslarda öğrenerek eğitime katkı sağladılar.

E18

- “Eğitimimiz olumsuz etkilenmedi. Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemde, okulumuz hazırlanmış ve eğitime ara verilmeden devam edilmiştir.”

E19

- “Göç ettiğimiz yıl 15-16 yaşlarındaydım. Aileme yardım etmek için okulu bırakıp çalışmaya başladım. Benim gibi okuyamayan arkadaşlarım da vardı. Daha sonraki süreçte okuyup farklı yere göç eden tanıdıklarım da oldu. Eğitim, ilk zamanlar olumsuz etkilense de daha sonraki süreçte bu durum tam tersine dönerek olumlu yönde oldu.”

E20

- “Çaykara’dan göç edenler; eğitime önem vererek çocuklarını her koşulda okutmaya çalışanlar, ticaret yaptığından dolayı çocukları da eğitime ara vererek ailelerinin yanında çalışanlar ve hem ticaret ile ilgilenip hem de çiftçilik ile uğraşanlar olmak üzere üç kesimden oluşmaktadır. Çaykara’da durum böyleydi, Kırıkhan’da da böyle devam etti. Eğitim için farklı bir sonuç oluşmadı.”

E21

- “Çaykara’daki köyümüzde ilkokula kadar okuyabiliyorduk. Çocuklarının eğitimi tamamlamak isteyen aileler ilçeye veya il merkezine göndermek zorunda kalıyorlardı. Biz eğitime önem verdiğimiz için Kırıkhan’a geldiğimizde çocuğumuz yanıımızdan ayrılmadan okuma şansı bulabildi.”

E22

- “İlk göç ettiğimiz dönemde okul çağındaki çocuklar için olumsuz etkileri olsa da daha sonraki süreç için olumlu etkileri olduğunu söyleyebilirim. Çünkü Çaykara’da iyi bir eğitimin temelleri atılamıyordu.”

E23

- “Çaykara’da hem çiftçilik için hem de istihdam için imkânlar kısıtlıydı. Bu sebepten dolayı eğitime önem verilirdi. Kırıkhan’da eğitim imkânlarının fazla olması eğitimi olumlu etkiledi.”

E24

- “Göç sürecinde birkaç yıl eğitim alanında sorun yaşamış olsak da daha sonraki süreç olumlu etkilendi.”

E25

- “Kırıkhan’a yerleştikten sonra okumak isteyenler, kişisel çabaları ile okuyabildi. Olumlu veya olumsuz bir etki meydana geldi diyemem.”

E27

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a göç ettiğimiz dönemde okulu bırakıp ailesine yardım etmek zorunda kalan çocuklar olmuştu. Ama sonra ekonomimiz güçlendikçe eğitime daha çok önem verdik.”

K28

- “Çaykara’da eğitim gören herkes Kırıkhan’da da eğitimlerine devam ettiler. Kırıkhan’ın eğitim imkânlarının iyi olması da eğitimimizi olumlu yönde etkiledi.”

E29

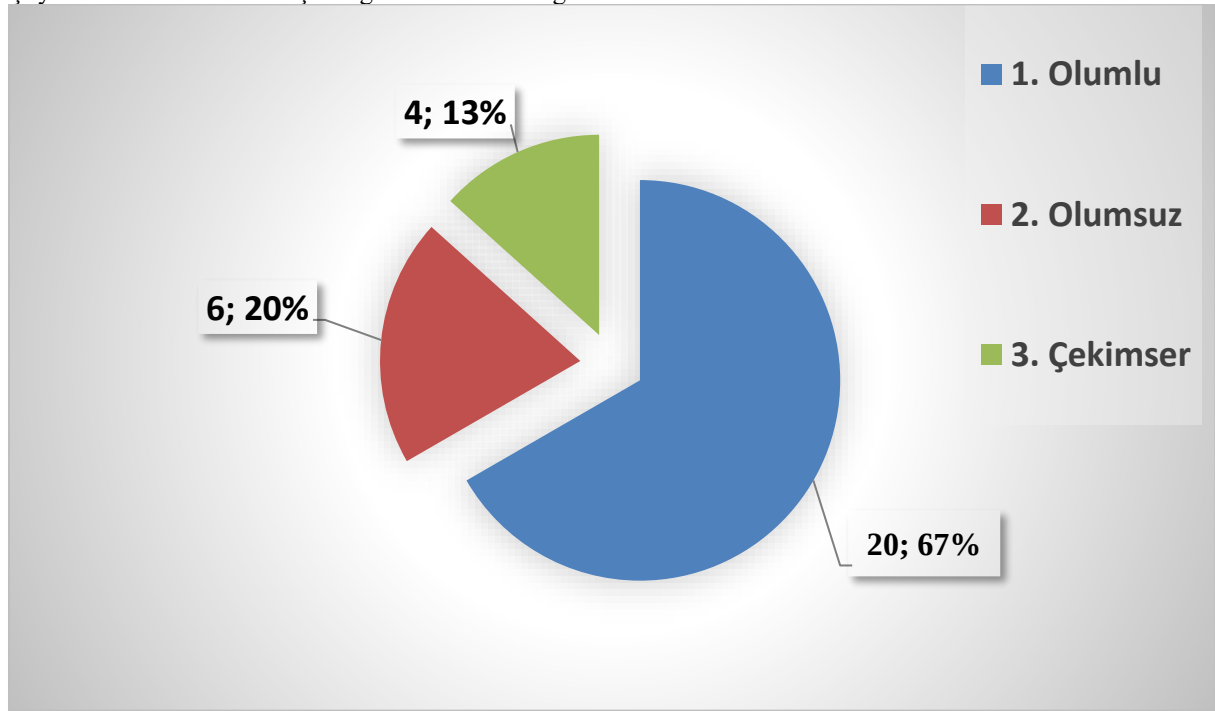
- “Kırıkhan’a geldiğimiz dönemde akrabalarımız eğitimlerine devam etmişler ve sorun yaşamamışlar. Eğitimimiz Çaykara’ya göre daha olumlu şekillendiği için bizler de okuyabildik.”

E30

- “Eğitim konusunda herhangi bir olumsuzluk yaşamadık. Eğitimimize devam ettik. Kırıkhan’ın eğitim konusunda imkânlarının Çaykara’ya göre daha fazla olması, eğitim seviyemizin de artmasını sağladı.”

Grafik 7.

Çaykara'dan Kırıkhan'a Göçün Eğitime Etkisi ile İlgili İstatiksel Veriler

Görüşmeciler, Çaykaradaki köylerinde belli bir seviyeye kadar okuyabildiklerini aktarırken eğitimine devam eden çocukların köy dışına çıkması gerektiğini vurgulamışlardır. E27 ile görüşmemizde ekonomik sorunlardan dolayı eğitime ara vermek zorunda kalan çocukların olduğunu söylemiştir. E9, E19, E22 ve E26 ekonomik nedenlerden dolayı eğitimlerinin kısmen de olsa zarar gördüğünü düşünerek E27'ye katılmışlardır. Çaykara'ya bağlı Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinin eğitim imkânlarının kısıtlı olduğu ve belli bir seviyeye ulaşan çocukların köylerden ayrılmaları gerektiği vurgulanmıştır. Görüşmeciler Kırıkhan'a yerleştikten sonra üniversite okumak isteyen bireyler dışında eğitim için farklı bir bölgeye gitmek zorunda olmadıklarını belirterek, genellikle eğitimin olumlu yönde etkilendiğini ifade etmişlerdir.

Görüşmecilerin kendi kültürlerini Kırıkhan'a yerleştiklerinde devam ettirmeleri, Kırıkhan'da mevcut kültür ile etkileşim olup olmaması açısından önemlidir. Aşağıda görüşmecilerin sahip oldukları kültürlerinin göç ettikten sonra nasıl etkilendiği yer almaktadır.

E1

- “Zorlu bir göç süreci ile beraber Kırıkhan'a yerleştik. Karadeniz kültürünü büyüklerimizden gördüğümüz gibi yaşatmaya çalışıyoruz. Kırıkhan'da yaşayan herkes Karadenizli değil ama biz Karadeniz'de yaşıyormuşuz gibi hissedebiliyoruz. Çaykara günleri yapıyoruz. Düğünlerimizde ve günlerimizde hala kemençe çalar, horon teperez.”

E2

- “Kırıkhan’a geldiğimizde yabancılık çektiğimizden dolayı bir arada dışarı çıkıyorduk. Kırıkhanlılar bizi o günlerden birlik olan Lazlar olarak tanırlar. Malımızı getiremedik belki ama kültürümüzü getirdik ve Kırıkhan’da devam ettirdik. Hala evimizde kuymak gibi bize has yemeklerimizi yaparız.”

E3

- “Kültürümüz bizim varlığımızı koruyan ve kanıtlayan bir unsur olduğu için çocuklarımıza aktarmaya çalışırız. Evimizde çocuklarımızın konuşma şeklimizi bilmesi için kendi kültürümüzün öğrettiği ağız ile konuşuruz. Her yıl Çaykara’dan sanatçı getirip günler düzenleriz. Ben Kırıkhan’da doğdum ama Çaykara’yı memleketim bilirim.”

K4

- “Kırıkhan’a göç ettikten sonra iki kültürün arasında kaldık. İlk zamanlar alışmak zor olsa da hem kendi kültürümüzü yaşadık hem Kırıkhan kültürüne alıştık. Kendi kültürümüzü yaşatmak adına etkinlikler düzenler geleneksel ürünlerimizi satarız. Geleneksel ürünleri yapıp satmak bazı Çaykaralıların mesleği haline gelmiştir.”

E5

- “408 hane olarak geldiğimiz Kırıkhan’da bir arada oluşumuz kültürümüzü korudu. Kırıkhan’da Karadeniz mahallesi olarak biliniriz. Bu düşüncenin oluşması aslında ilk geldiğimiz günden günümüze Kırıkhan’da yaşayan diğer insanların ortak düşüncesinden kaynaklanır. Biz beraber yaşayınca kültürümüz daha sağlam temellere dayanmaktadır. Düzenlediğimiz Karadeniz gecelerine Kırıkhanlı olan dostlarımızı da çağırıyoruz. Onların bu kültüre alıştıklarını biliyoruz ama bizim için önemli olan bir sosyal ve kültür çatışması yaşanmadan beraber yaşayabilmektir.”

K8

- “Göç ettiğimiz ilk yıllar akrabalarımız ve diğer göç eden arkadaşlarımızla hareket ettiğimiz için ortaya net bir Karadeniz kültürü örneği çıkmaktaydı. Kırıkhanlı insanlar alışık olmadıkları için bizi aralarına almazlardı. Zamanla Karadeniz yemek kültürüne ait ürünler yapıp satılınca Kırıkhanlı insanlar da faydalananarak kabul etti. Biz aile içinde günümüze kadar kültürümüzü getirdik ve çocuklarımıza da aktarmaya çalışıyoruz.”

E9

- “Çaykara’dan Kırıkhan’a yerleşmek için bindiğimiz otobüse benliğimizi oluşturan şivemizi, kültürümüzü, düğünlerimizi ve çocuk yetiştirme gibi değerlerimizi de koyarak geldik. Elimizden geldiğince günümüze kadar bozulmadan getirdik.”

E13

- “Çaykara’da doğmak bizim için büyük sorumluluk taşıyor. Oranın kültürüne sahipken farklı bir coğrafyaya gelmek, daha sonra bu kültüre sahip çıkmak kolay olmadı. Günümüze kadar kültürümüzü sürdürüp çocuklarımıza aktarmaya çalıştık.”

E14

- “Kırıkhan’da büyüdük, ekmeğini yedik suyunu içtik ve kültürünü de öğrendik. Karadeniz kimliğimiz bizim karakterimizi oluşturmakta ve kültürümüzü unutmamamıza sebep olmaktadır. Düğünlerimizde hala kemeçe çalınır ve horon tepilir.”

E15

- “Karadeniz kültürü bizim için çok önemlidir. Dünyanın neresinde olursak olalım kendi kültürümüze ait kelimelerle konuşup, geleneklerimizi yaşatmak isteriz. Kırıkhan’da da aynı şekilde kültürümüze sahip çıktık. Çocuklarımıza da atalarımızdan gördüklerimizi aktarmaya çalışarak kültürümüzün geleceğe taşınmasını ve yok olmamasını istiyoruz.”

K16

- “Bizler, Kırıkhan’da değerlerimizi unutmadan yaşamaya çalışıyoruz ve Karadenizlileri Kırıkhan’da en iyi şekilde temsil ediyoruz. Bu gayretimizin küçük bir örneği olan Çaykara gecesini her yıl yaparak, kültürümüzü hem kendi çocuklarımıza hem de Kırıkhanlılara gösteriyoruz.”

E17

- “Kırıkhan’a göç etmeden önce kültürümüzü nasıl yaşıyorsak, Kırıkhan’a yerleştikten sonra da öyle yaşadık ve kültürümüzde bir eksilme yaşamadık.”

E18

- “Biz Trabzon’dan çıksak da Trabzon bizi bırakmaz. Kırıkhan’ın yerlileri dahi bizim kültürümüze alıştılar. Kültürümüzün herhangi bir şekilde zarar gördüğünü düşünmüyorum”.

E19

- “Kırıkhan’a 408 hane olarak göç ettiğimizden dolayı bir arada yaşamaya çalışıyoruz. Bir arada yaşadığımız için kültürümüzü yaşadık ve günümüze kadar getirdik. Kırıkhan’da insanlar bizleri günümüzde dahi yabancı olarak karşılıyorlar. Bunun sebebi günümüze kadar kültürümüzü yaşatmamız diye düşünüyorum.”

E20

- “Kültürümüzü koruyarak günümüze kadar taşıdık. Çocuklarımıza da aktararak yok olmasına engel olmaya çalışıyoruz.”

E21

- “Kültürümüzün zarar gördüğünü veya olumsuz etkilendiğini düşünmüyorum. Trabzon’dan maddi eşyalarımızı yanımızda getiremesek de manevi unsurlarımızı yanımızda getirdik.”

E22

- “Kültür konusu herkese göre değişkenlik gösterebiliyor. Bana göre kültürümüzde değişiklikler olsa da günümüze kadar yaşatmaya çalıştık ama zamanla sahip çıkılmazsa zarar göreceğini düşünüyorum.”

E23

- “Biz Kırıkhan’da kültürümüzü yaşıyoruz. Kültürümüzün zarar gördüğünü düşünmüyorum. Kültürümüzün, göç edişimizden dolayı değil ama çağımızın koşullarından dolayı zarar görebileceğini düşünüyorum.”

E24

- “Karadeniz gelenek ve göreneklerini günümüze değin değiştirmeden taşımaya çalıştık. Özel günlerimizde, günümüzde de kemençe çalıp, horon oynarız. Mutfağımızda Karadeniz yemeği pişirir, Karadeniz ekmeği ile yeriz.”

E26

- “Kırıkhan’da Çaykaralılar olarak birlik olup, beraber yaşıyoruz. Bundan dolayı kültürümüz de zarar görmedi.”

E27

- “Biz sadece Kırıkhan’a göç etmedik. Kırıkhan’dan farklı bölgelere iş bulma ümidiyle göç eden tanıdıklarımız da var. Memleketimizden uzaklaştıkça memleket sevgisi içimizde daha da büyüyor. Kültürümüzü de göç ettiğimiz ilk günden bugüne zarar görmeden taşımaya çalıştık.”

K28

- “Atalarımızdan öğrendiklerimizi Kırıkhan’da da devam ettirmeye çalışıyoruz. Kırıkhanlı insanlarla akraba olduğumuzda kültürümüzün devam etmeyeceğini düşündük ama gelinlerimiz de kültürümüzü öğrenerek devam ettirdiler. Düğünlerimizde kemençe ile horon vazgeçilmez unsurlarımızdır.”

E29

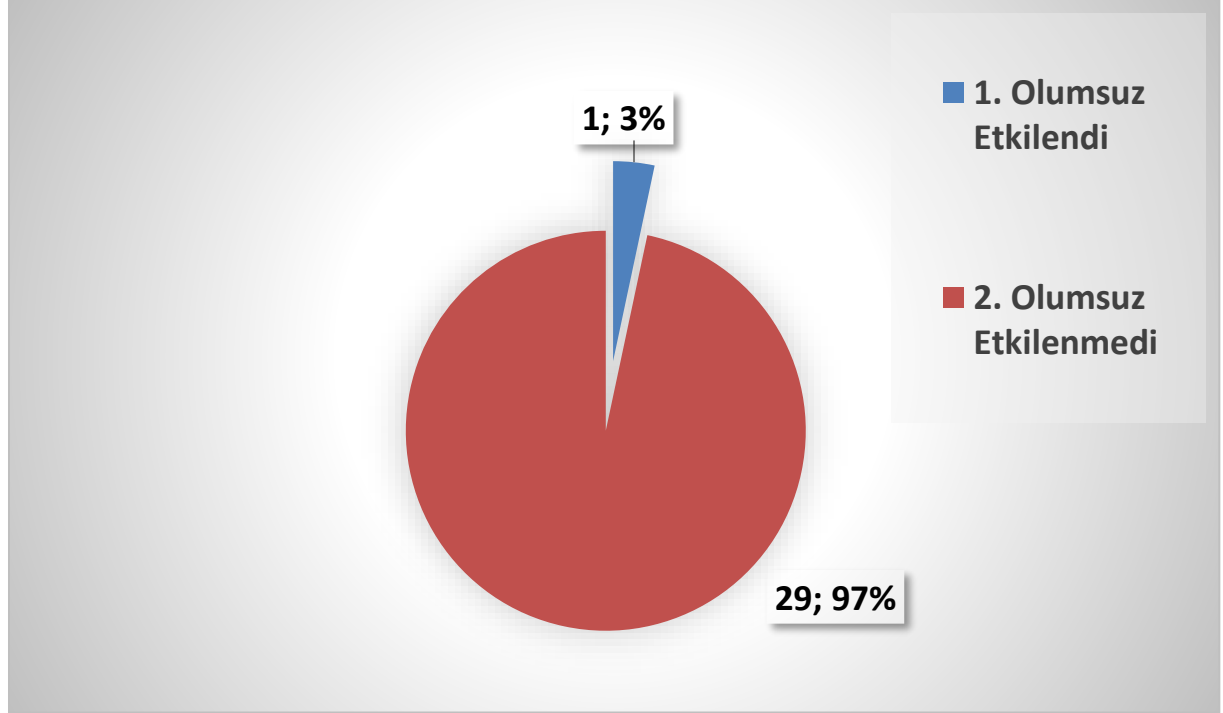
- “Kırıkhan’da olmamıza rağmen Karadeniz kültürünü çok iyi biliyor ve yaşıyoruz. Biz de kendi çocuklarımıza ve torunlarımıza aynı şekilde kültürümüzü öğretiyor ve geleceğe taşımayı düşünüyoruz.”

E30

- “Kırıkhan’da yaşamamıza rağmen Çaykara ve Karadeniz kültüründen kopmadık. Kırıkhan’a göç ettiğimizde ailemizin yaşadığı bölgede Çaykaralı akrabalarımız olduğu için bir arada yaşadık ve kültürümüzü koruduk.”

Grafik 8.

Göçün Kültüre Etkisi Hakkında Görüşmecilerin Düşünceleri

Çaykara’dan Kırıkhan’a göç eden 408 haneden yarı yapılandırılmış mülakata katılan görüşmeciler kültürlerinin olumsuz etkilenmediğini belirtmişlerdir. Görüşmeciler, göç ettikleri günden bugüne toplu olarak yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı kültüre sahip insanların bir arada göç etmesi, göç ettikleri bölgede aynı kültürü devam ettirmelerinde önemli bir etken olmuştur. Göç sürecinden kültürlerinin olumsuz etkilendiğini düşünen görüşmeci ise Kırıkhan’da bulunan akrabalarının farklı yere göç ettiklerini ve zamanla aradaki birlik ve beraberliğin kalmadığını vurgulamıştır. Birlik ve beraberliğin olmadığı yer de ise kültürel değerlerin de zayıfladığını ifade etmiştir.

3.1.4. Katılımcıların Kendi Eklemek İstedikleri Bulgular

E7 Çaykara’dan göç etmenin zor bir karar olduğunu ama yeni bir coğrafyaya göç edip hayatlarını daha iyi bir şekilde sürdürdükleri için şanslı olduklarını belirtmiştir. Nitekim bu düşüncesini tebdili mekânda ferahlık vardır diyerek özetlemiştir. K8 ise Kırıkhan ilçesinde iş

imkânlarının kısıtlı olduğunu, kadınların ve gençlerin iş hayatında daha fazla katılmaları için olanakların artırılmasını dile getirmiştir.

E11 Kırıkhan için yeterince yatırım yaptıklarını ve bu süreçten sonra Türkiye'nin farklı yerlerine göç eden Çaykaralıların kendi öz memleketleri olan Çaykara'ya yatırım yapmaları gerektiğini belirterek, aslında göç alan yerin geliştiği kadar göç veren bölgenin de geri de kaldığını vurgulamıştır.

Çaykara'dan göç edip Kırıkhan'a yerleşen bireylerden Kırıkhan dışına okumak veya çalışmak için çıkanlardan geri dönenlerin az olduğunu vurgulayan E23, zamanla Kırıkhan'daki Çaykaralıların farklı coğrafyalara göç ederek Kırıkhan'da 408 Evler mahallesinden kimsenin kalmayacağını düşündüğünü belirtmektedir. E23 bu düşüncesini yakın çevresinden okumak veya iş bulmak için kent merkezlerine göç edenleri görerek elde ettiğini vurgulamaktadır.

E24 Çaykaralıların zor koşullarda dahi çalıştığını ve kolay bir göç süreci yaşamamış olsalar bile kısa sürede toparlandıklarını belirterek, bu çalışmanın Çaykaralıların kaderi olan heyelan ve sel gibi olaylara yol göstereceği için teşekkür ettiğini belirtmektedir.

Katılımcıların önerileri üzerine farklı katılımcılar bulunmuştur. Katılımcılara ait bilgiler Ek-6'de yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Aile, toplumun en küçük yapı taşı olarak toplumun özünü oluşturma görevini üstlenmektedir. Ailenin göç ile mekân değişikliğine gitmesi, toplumu da değiştirmektedir. İnsanoğlunun var olduğu yıllardan itibaren göç ile toplumlar yer değiştirmiş veya toplumlarda değişiklik yaşanmıştır. Göç eden bireylerin hem toplumsal konularda hem de bireysel alışkanlıklarında değişikliğe maruz kaldıklarını ve bu değişikliklerin hem olumlu hem de olumsuz etkiler doğurduğu savunulmaktadır.

Göç olgusu, zaman ve mekân kavramları göz önünde bulundurulduğunda insanlık tarihinde büyük bir öneme sahiptir. İnsanlık tarihinde büyük yer değiştirmelerin olması bu önemi kanıtlar niteliktedir. Yer değiştirmelerle beraber tarihte dikkat edilmesi gereken noktalar oluşmaktadır. İcatların taşınması, kültürlerin taşınması veya yok olması, sosyal ve siyasi etkileşimler bunların başında gelmektedir.

Çaykara'nın Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden Kırıkhan'a toplu olarak göç ettirilenler zaman zaman bazı olumsuz durumlarla karşılaşmışlardır. Çaykaralıları için toplu hareket etmeleri nedeniyle bir arada yaşama kültürlerini ve sosyal yapılarını korumaları olumlu bir durumdur. Ancak Kırıkhanlılar için bu durum istenmeyen boyuta ulaşmıştır. Çaykaralıların toplu hareket etmeleri Kırıkhanlılar için bir tehlike oluşturmuş ve Çaykaralıların kabul edilmeleri zaman almıştır. Görüşmeciler Çaykara'ya olan memleket özlemlerini Kırıkhan'da gidermek için göç ettikten sonra Kırıkhan'a tutunmak istediklerini ve kendi kültürlerini yaşadıklarını belirtmişlerdir. Karadeniz kültürünü Kırıkhan'da yaşayan görüşmeciler, Kırıkhanlı insanların da evlerinde Karadeniz kültürünün etkilerinin olduğunu belirtmektedirler. Farklı kültürlerin aynı coğrafyada farklı sonuçlar doğurması ile beraber Kırıkhan'da farklı kültürlere alışan insanların bu durumu olağan şekilde karşıladıkları anlaşılmaktadır.

Göç kararı alınan 408 hanenin Kırıkhan'da kurulacak yeni bir mahalleye yerleştirilmeleri, Çaykaralıların birlik ve beraberliğini sağlamıştır. Çaykaralıların Kırıkhan'a alışma süreçlerini kolaylaştıran faktörlerin başında gelen toplu olarak göç etmeleri, kültürel, ekonomik ve sosyal birlikteliği de sağlamıştır. Akrabalık, insanların bireysel davranışları ile beraber toplumsal davranışlarını da düzenlemektedir. Bundan dolayı toplumu oluşturan çekirdek yapısından bütününe kadar akrabalığın bağlayıcı etkisi bulunabilmektedir. Görüşmecilerden edinilen verilere göre, Kırıkhan'a yerleşen 408 hanenin farklı üç köyden göç ettiği ve her köyün kendi içinde akrabalık ilişkileri kurduğu anlaşılmaktadır. İnsanların birlikte yaşadıkları ve ortak değerlere sahip oldukları akraba veya tanıdıklarıyla göç etmeleri göç edilen bölgeye adapte olmalarının kısa sürmesini sağlamıştır. Ortak değerlere sahip insanların bir

arada yaşayarak karşılaştıkları sorunları dayanışma usulü ile çözmeleri göçün olumsuz etkilerini daha hızlı atlatmalarını sağlayabilmektedir. Nitekim akraba veya uzun süreli komşuluk ilişkisi bulunan bireylerde dayanışmaya daha sık rastlanılmakta ve olumsuz etkileri daha hızlı aştıkları da gözlenmektedir.

Göç edilen bölgede önemli bir seçmen popülasyonu oluşturan bireylerin siyasi konularda sorun yaşadıklarını ve bu konuda kutuplaşma olduğu görülmektedir. Siyasi konularda seçmen sayısının önemli olduğu bölgelerde göç eden bireyler dışlanmaya maruz kalabilmektedirler. Aile bağlarını güçlü yaşayan Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden gelen 408 hane, siyasi konularda önemli bir söz haklarının olduğunu ve günümüzde dahi bunun bir sorun teşkil ettiğini belirtmişlerdir.

Göç eden kişiler ile göç edilen yerde daha önce ikamet eden insanlar arasında birçok alanda etkileşim olabilmektedir. Çaykara'dan Van'ın Özalp ilçesine yapılan göçlerin planlamasında ilk olarak ekonomik etkiler göz önünde bulundurulmuştur. Karadeniz insanının çalışkan olduğu ve Van Özalp ilçesine katkı sağlayacakları da düşünülmüştür. Göç olayı ekonomik olarak insanları yıpratın bir süreç olsa da çalışmalardan ulaştığımız verilere göre, Çaykara insanları çalışkanlıkları ile bu sorunu kısa zamanda atlatmaktadır. Bireylerin toplu olarak göç ettikleri Kırıkhan'da yardımlaşmanın beraberinde daha sonraki süreçte çalışkanlıkları ile ekonomik güç kazandıkları ifade edilmiştir. Kırıkhan'da yaşayan Çaykaralıların ekonomik güç kazanmaları Kırıkhan'a da katkı sağlamıştır. Çaykara'dan aldığı göçler sonucunda ekonomik alanda yeni birçok sektörün de Kırıkhan'a taşındığı ve olumlu yönde gelişmelerin olduğu anlaşılmaktadır. Göç eden bireylere sağlanan ev ve tarla hem ekonomik hem de sosyal alanda gelişmelerine katkı sağlamıştır. Doğal afet sonucu göç eden bireyler kolay bir göç süreci yaşamadıklarını, ekilen tarlaları toplayamadan göç ettiklerini ve yanlarında sınırlı eşya getirdiklerini belirtmişlerdir. Göç edilen dönemde verilen tarlaları ekipmanların olmayışı ve ekonomik sıkıntılardan dolayı birçok birey ekememiş ve bundan dolayı gündelik işlerde çalışmışlardır. Doğal afet gibi ani gelişen olaylarda da göç süreçleri hızlı yaşanmıştır. Bundan dolayı insanlar yanlarında sınırlı eşya getirebilmekte ve ekonomik kalkınmaları zaman almaktadır. Nitekim Kırıkhan'a göç eden Çaykaraya bağlı üç köyden toplamda 408 hane kendi aralarında imece usulü ile kalkınmaya çalışmışlardır. Göç edilen bölgelerde imece usulü yardımlaşma sandıkları halkın kaynaşması ile beraber ekonomik zararları da en aza indirmeye yaramaktadır.

Kültür, belli bir coğrafyayı tanıtmaya özelliği taşımaktadır. Göç eden insanlarla taşınan değer yapıları, yerleşilen yerde mevcut olan kültür ile etkileşim ve çatışma halinde olabilir. Görüşmecilerin kendi benliklerini oluşturan değerleri göç ettikleri yerde yaşamaları ve

kültürlerini koruma istekleri, hem göç ettikleri yerle bağlarını koparmamayı sağlamakta hem de göç ettikleri yerde alışma süresini uzatmaktadır. Üç köyden toplamda 408 hanenin Kırıkhan'a göç etmesi kültürlerini korumalarına katkı sağlamıştır. Elde edilen bulgular ışığında Karadeniz'den uzaklaşmış olsalar da Karadeniz kültüründen uzaklaşmadıkları görülmektedir. Karadeniz kültürünü Kırıkhan'da yaşayan ve yaşatan insanlar Kırıkhan'ı da Karadeniz kültürüne alıştırmışlardır. Kendi yörelerine has yemekleri ve el sanatlarını Kırıkhan'da yaşatmaya çalışan 408 mahallesi sakinleri, kültürel bir çatışma yerine bir uyum olduğunu da savunmaktadırlar. Kültürel çatışma yerine kültürlerin bir arada yaşaması bölgenin kalkınmasında önemli yer tutmaktadır. Karadeniz ekmeğini Hatay ve ilçelerinde yaparak insanlara ulaştıran Çaykaralı esnaflar bu durumu insanların damak tatlarına hitap edecek ekmeğin Karadeniz'de olduğunu vurgulayarak belirtmişlerdir.

İnsanların göç etme nedenlerinin yanında göç ettirilecek bölgenin koşulları da göz önünde bulundurulmuştur. Göç eden insanlara devlet desteği olarak mesken ve arazi tahsis edilmiştir. Sosyal, kültürel ve ekonomik varlıklarını devam ettirmeleri için tahsis edilen bu mülklerin diğer bir amacı da çevrede yaşayan insanların da bu faaliyetlerden yararlanmalarıdır. Görüşmecilerin bir kısmı ekonomik güçlerini Karadeniz'e has ürünler üretip satarak elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Hatay'ın birçok ilçesinde Karadeniz ekmeği ile hem kültürel faaliyette bulunan görüşmeciler hem de ekonomik fayda sağlamaktadırlar. Ekonomik ve kültürel yatırım yapan görüşmeciler aynı zamanda bölge halkına da fayda sağlamaktadır.

Kırıkhan'da devlet desteği ile aldıkları arazileri ekonomik imkanları olmadığından işleyemeyen Çaykaralılar uzun süre farklı arazilerde çalışmışlardır. Kazandıklarını sermaye olarak biriktirmeye çalışan Çaykaralıların günümüzde hem kendi arazilerinde hem de kiraladıkları arazilerde faaliyet sürdürmeleri, çalışkanlıklarını kanıtlar niteliktedir.

Çalışmada elde edilen verilere göre Karadeniz mimarisinin önemli ölçüde Kırıkhan'da da uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Kırıkhan'ın 408 Evler Mahallesi'nde muhtarlık yapmış olan görüşmeci, Çaykaralılar için yapılmış 408 evin her birinin dış planlarının aynı olduğunu ve iç planlarında ise oda sayısında değişkenlik olabildiğini belirtmiştir. Görüşmeciler, evlerinin temelinde taş kullanıldığı ve beton yapıya sahip olduğu için yıllardır sorunsuz kullandıklarını ifade etmişlerdir. Karadeniz'de yaşadıkları evlerin dağınık yapısı göz önünde bulundurularak Kırıkhan'daki evleri de 500 m² araziye yapmaları evin önünde küçük de olsa bir bahçenin olmasını sağlamıştır. Evin üst katı hane halkının barınması için planlanırken alt katı hayvan bakımı için ahır olarak yapılmıştır.

Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Şahinkaya, Kabataş ve Ulucami köylerinden toplamda 408 hanenin Hatay'ın Kırıkhan'ın ilçesine göç etmesi, köylerin olumsuz

koşullarından kaynaklanmıştır. Görüşmeciler Çaykaradaki köy koşullarının can ve mal güvenliğini riske atan olumsuzlukları olduğu belirterek, göç nedenleri olarak bu olumsuzlukları göstermişlerdir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı:

BCA, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1928-):117-818-28

BCA, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1928-):161- 34 – 10

BCA, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1928-): 179- 38- 2

BCA, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1928-): 181- 68 – 18

1. Diğer Kaynaklar

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/20, 292-303.

Arslan, M. (2002). “Yurtdışı İşçi Göçü Bağlamında Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim ve Uyum Sorunları”. (Ed. Ahmet Alpay Dikmen), 7. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi: Kentleşme Göç ve Yoksulluk*. Ankara: İmaj Yayıncılık. s. 81-104.

Aydın, M. (2013). Sistematik aile sosyolojisi, Ailede akrabalık ve Soy, Ed. Ferhat Tekin, Çizgi Yayınevi, Konya, 249-266.

Bakırcı, M. (2007). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma*. Ankara: Nobel yayıncılık.

Başkaya, M. (2015). 1929 Of-Sürmene Felaketi ve Bölgeye Etkileri. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 18, 177-196.

Berber, E. (2019). *Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Kırsal Mahalle (Köy) Yerleşik Alanının Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon

Borlat, C. (2019). *1989 Zorunlu Göçü Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu: Çanakkale Şirinköy Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Bostan, H. (2017). Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Coğrafya Dergisi*, 35, 1-16.

Can, R. R. (2019). Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Kırıkhan İlçesi’nde Köy Adları Üzerine Bir İnceleme. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 /2, 348-361.

Can, R. R. (2019). *Kırıkhan İlçesinin Coğrafi Etüdü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekansal Etkileri Ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 /2, 101-122.
- Cengiz S. ve Baydur C. M. (2010). Kırdan Kente Göç ve Tarımsal Verimlilik: Türkiye Örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 /2, 85-98.
- Çetin, B. (2012). Alan Yayılmasında (Kırıkhan-Hatay) Fonksiyonel Değişimin Coğrafi Özellikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17 /27, 27-129.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Çelik, N. ve Güven M. (2014). Türkiye’de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 25 /76, 0-0.
- Çınaklı, M. (2008). *Doğu Karadeniz Bölümü’nde Meydana Gelen Taşkınlık*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çobanoğlu, Z. (1996). *Konut Sağlığı*. Ankara: Somgür Yayınevi.
- Demir, H. (2016). *Kırıkhan İlçesi’nin (Hatay) Beşerî ve Ekonomik Özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 /1, 176-204.
- Doğan, A. E. (2002). “Yeni Uluslararası Göç Dalgasının Eşiğinde: Dünya Kentleri ’ne Göç”. (Ed. Ahmet Alpay Dikmen). 7. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi: Kentleşme Göç ve Yoksulluk*, Ankara: İmaj Yayıncılık. s. 20- 53.
- Doğan, M. (2005). Türkiye Ziraatında Makineleşme: Traktör ve Biçerdöverin Etkileri. *Coğrafya Dergisi*, 14, 66-75.
- Doğanay, H. (1995). *Türkiye’nin Ekonomik Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Dönmez, R. (2018). *Kırıkhan İlçesi (Hatay) Fiziki Coğrafyası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 /9, 9-22.
- Erman, T. (2002), “Mekânsal Kümelenme, Siyaset ve Kimlik”. (Ed. Ahmet Alpay Dikmen), 7. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi: Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*, Ankara: İmaj. s. 1-18.
- Ersel, B. (2002), “Türkiye’den Yurt Dışına İşçi Göçü Akımı ve Ortaya Çıkardığı Sosyal Politika Sorunları”. (Ed. Ahmet Alpay Dikmen), 7. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi: Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*, Ankara: İmaj. s. 55-80.

- Fidan, M. S., Yaşar, Ş. Ş., Yaşar, M. ve Alkan, E. (2016). Features Design and Traditional Architecture Of The Eastern Black Sea House. *Muğla Journal of Science and Technology*, 2 /2, 24-29.
- Filiz, M., Avcı H. (2013). Trabzon İlinde Meydana Gelen Heyelanlar ve Heyelanların Bölgeye Etkileri. *Uluslararası Bilimsel Teknolojik Dergisi*, 5 3, 31-38.
- Geçirgen, P. (2019). *Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Yerel Yönetimlerin Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Gül, O. K. (2014). Bir İç İskân Uygulaması: Çaykara’dan Özalp’e Göç. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13/2, 423-435.
- Güleç, E. S. (2016). İnsanlığın En Uzun Göçü. *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, 54, 26-45.
- Gürbüz, M. (2007). Yüreğir’e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Kentleşme Sürecindeki Değişimi. *Coğrafya Dergisi*, 15, 1-12.
- Gürgen, G. (2004). Doğu Karadeniz Bölümü’nde Maksimum Yağışlar ve Taşkınlar Açısından Önemi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24/2, 79-92.
- Güvenç, B. (1996), “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç*. Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998). “Türkiye’de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Türkiye’de İç göç konferansı Bolu-Gerede*, 6-8 Haziran 1997. İstanbul: Tarih Vakfı Yay., s. 38-55.
- Kalabalık, H. (1992). *Çaykara İlçesinin Ekonomik Yapısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kantoğlu, O. (1963, 11 Haziran), “Eski Köyden... Yeni Köye..”. *Hürriyet*, s. 5.
- Kaya, A. (2005). “Göç: Güvenlik ve Korkunun İktidarı”. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 8-11 Aralık 2005, (Ed.: Nilgün Çelebi) İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yay., s. 23-28.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kentleşme Şûrası (2009). *Kent, Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.
- Keleş, R. (1996). *Kentleşme Politikaları*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Kocabaş, A. (2016). *Çaykara (Trabzon) İlçesinde Doğal Olarak Yetişen Cevizlerin (Juglas Regia L.) Seleksiyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Köy İşleri Bakanlığı (1965). *Köy Envanter Etüdlerine Göre Hatay*. Ankara, Başkent Yayınları.

- Li, M. ve Irene H. F. (2012). “Before The Big Decision: Psychological Theories on Premigration Motivation”, *Immigration Polisicies, Challenges and Impact* (Ed. E. Tartakovsky), New York: Nova Publishers, s.3-27.
- Filiz, M., Avcı, H. ve Usta, P. (2011). Heyelanların Yerleşim Alanlarına Etkilerinin İncelenmesi (Rize Gündoğdu Örneği). *Journal of New World Sciences Academy*, 4, 1200-1211.
- Mor, C. (2006). *Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Öz, B. (1978). *Türkiye’de Göç Olgusu Sorunları ve Çözümleri*, İstanbul: Gençlik Basımevi.
- Özcan, Y. Z. (1998). “İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Türkiye’de İç göç konferansı Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997*. İstanbul: Tarih Vakfı Yay., s. 78-91.
- Özdemir, E. (2018). Modernizm, kentleşme ve Türkiye. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 79-96.
- Özözen Kahraman, S. (2005). Gökçeada’da Göçlerin Nüfus Gelişimi ve Değişimi Üzerine Etkileri, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3/2, 39-54.
- Şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum: Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 40, 231-256.
- Şen, M. (2014). Trabzon’dan İstanbul’a Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Analizi. *Çalışma Dünyası Dergisi*, 2/3, 46-61.
- Taşkesen, M. Ö. (2017). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de İç Göç ve Çalışma Hayatı. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/1, 20-35.
- Tekeli, İ. (1998). “Türkiye’de içgöç sorunsalı yeniden tanımlanma aşamasına geldi”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Türkiye’de İç göç konferansı Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997*. İstanbul: Tarih Vakfı Yay., s. 7-21
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Topkaya, Y. ve Akdağ, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7/1, 767-786.
- Uzun, A. (2007). “Doğu Karadeniz Kıyı Kuşağında Coğrafi Yapı ve Sel İlişkisi”. *Afet Sempozyumu*, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği [TMMOB] Yay., Ankara.
- Varol, N. ve Gültekin, T. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi [AÜDTCF] Antropoloji Dergisi*, 32, 43-51.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2014), Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, *Turkish Studies*, 9/2, 1685-1704. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6274>, (Erişim Tarihi: 10.07.2021).

<http://caykaragundem.com/haber/gurbetteyenibircaykaradogdu-3241.html>, (Erişim Tarihi: 06.08.2020).

<http://caykaragundem.com/haber/bir-inceleme-ve-gozlem-uzungol-vadisi--3499.html>, (Erişme Tarihi: 10.08.2021).

<https://www.caykaragazetesi.com/guncel/huzun-dolu-bir-goc-yazisi-15437/>, (Erişim Tarihi: 05.08.2020).

<http://caykaradernek.org.tr/tarihce-afete-bagli-gocler.html>, (Erişim Tarihi: 10.08.2021).

<https://www.hatayvatan.com/hatayin-yuz-olcumunu-biliyormusunuz.html-05Eylül2015>, (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

https://www.imo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3687&tipi=1&sube=22, (Erişim Tarihi: 10.07.2021).

<https://www.kirikhanolay.com.tr/karadenizden-kirikhana-bir-iskanin-hikayesi/->, (Erişim Tarihi: 09.08.2020).

<https://kirikhanli-musa.tr.gg/KIRIKHAN.htm>, (Erişme Tarihi: 10.08.2021).

http://www.yesilalan.net/haber_detay.php?id=1024, (Erişme Tarihi: 05.08.2021).

<https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 02.10.2020).

<https://www.tuik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 08.03.2021).

EKLER

Ek-1: Görüşmeciler ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakat formu

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ABD
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formu Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan “Karadeniz’den Kırıkhan’a Göç ve İskân” başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde paylaşılmayacaktır. Araştırmanın idari veya siyasi herhangi bir yönü de söz konusu değildir. Lütfen mülakat formuna adınızı, soyadınızı veya kimliğinizi belirten hiçbir şey yazmayınız. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Doğum yeriniz	
Doğum yılınız	
Cinsiyetiniz	
Eğitim durumunuz	
Mesleğiniz	

1. Karadeniz’deki hayatınızdan kısaca bahseder misiniz?

2. Yapmış olduğunuz göç süreci hakkında bilgi verebilir misiniz?

3. Kırıkhan’a geldiğiniz dönemde edindiğiniz intibaları paylaşabilir misiniz?

4. Kırıkhan’a geldiğinizde ne gibi devlet desteği gördünüz?

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ABD
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

5. Yaşamış olduğunuz göç sürecinin ne gibi ekonomik etkileri olmuştur?

6. Yapmış olduğunuz göçün sizin ve ailenizin eğitimine etkisi nasıl olmuştur?

7. Yaşadığınız göçün kültürünüz üzerindeki etkileri nelerdir?

8. Konakladığınız evden bahsedebilir misiniz?

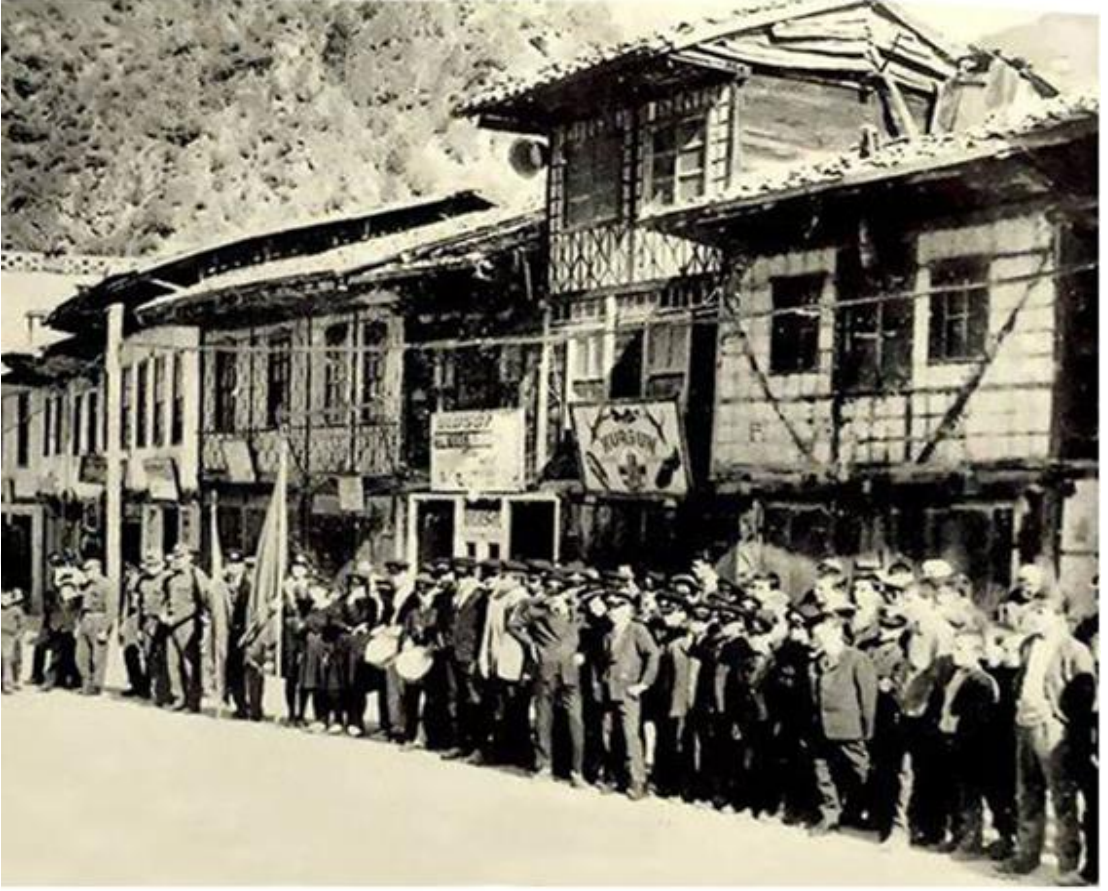
9. Göç etmiş olduğunuz yerdeki akrabalarınızla/insanlarla görüşüyor musunuz?
Görüşüyorsanız nasıl ve ne şekilde?

10. Kırıkhan'a göç etmiş olmaktan memnun musunuz? Neden?

11. Tekrar imkân olsa Karadeniz'e göç etmek ister misiniz? Neden?

12. Eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

EK-2: Çaykara'dan Göç Edenler İçin Toplanan İnsanlar

Kaynak: <http://caykaradernek.org.tr/tarihce-afete-bagli-gocler.html>, Erişme Tarihi:
10.08.2021

EK-3: Çaykara'ya Ait Harita

Kaynak: <http://caykaragundem.com/haber/bir-inceleme-ve-gozlem-uzungol-vadisi--3499.html>, Erişme Tarihi: 10.08.2021.

EK-3: Kırıkhan'ın Haritası

Kaynak: <https://kirikhanli-musa.tr.gg/KIRIKHAN.htm>, Erişme Tarihi: 10.08.2021.

A map of Turkey with a dashed line indicating the location of Catkara. Catkara is located 95 km from Trabzon. The map shows the Black Sea to the north and the Mediterranean Sea to the south. Trabzon is marked on the coast, and Catkara is marked inland. A line connects them with the text '95 km'.

GÖÇ YOLUNU GÖSTEREN HARİTA : Trabzon'un Çaykara İlçesinde Van'a kadar uzayan kiremit yolu; ilki gece, üç gün sürmüştür. Yalnızlık, nefesi kumal; çocuklarını acaşmıyor. Harita; ilki köyün güç için katettiler 975 kilometrelik yolu gösteriyor.

Dönemlere adını taşıyan 83 evlik, Emek adını taşıyan da 73 evlik olan bu köylere, aynı bölgeden 15 aile daha nakledilecektir. İlk 275, ikincisi de 366 kişilik iki kafiye halinde nakledilen göçün, ikinci kafiyesi altı otobüs ve altı kamyonla götürülmüştür.

ACILAN KREDİ

Diğerlerinden toprak reformuna bir hazırlık ve deneme mahiyetinde olan nakilde, Trabzonlu köylüler, 28 ev bin kiraya itiraz edilesi, 111 mütahhaz Güzine kurulu, ikişer odalı, bir mutfak ve salonda ev, 150 yer dâhil olmak üzere verilmeyiş, Rakamlı köylüler, Zonguldak'tan açmış olduğu kredi ile emar koyun ve ikişer inek dâhil verecektir.

ARTİSTİK KUYULARI
AÇILACAK
Dünyadaki ve Etnik köşkerim-
de, 160 milyon açılan topyekûn
Bakanlık tarafından işletilmektedir.

OYNAYA OYNAYA GİTİLER : Sarah və Rəzaçilərin xahişlərindən qatnışları bərli həmişə güc yığmaq olmurdu. Hər iki körpənə baxsa da, kəybirindən ağlına gətirirdilər, fakat yox idi ki, məni-ufanı düşündükdən, yel baylarında oq oq molla vətəp ayrılmırlardı.

YENİ KÖY EVLERİNDEN BİRİ : Genç Kaya, köylere bedava verdim. Her bir ev bir 28 m bin Sayı çıkıyor. Her bir evin alan evinin iki odası, bir mutfak, bir mutfak, bir salon, bir veranda, bir banyo ve bir de banyo bulunmaktadır. Köylere, evlerin sevişçi gemileri

[illegible]

Chikara kibaburi yote enzi-
ni hupatikana. Hu wote kati-
kati yote pamoja ulivyo wakati-
kati. Vake wote ni 1000
jira kati yote wakati kati. Zi-
rahi Duniani ku hii ni 1000
jira kati yote wakati kati. Kiti-
li ni pamoja yote yote ila

KADINLAR MEKİNİN

İzmir ve Balıkesir kolları, Çaykırı deniziyle sınırlanmış, ÖZÜRLÜ DAĞI'nın eteklerinde...

[illegible]

14 KÖYE GÖRÜK

GÖÇ = Kültürcülükten, mülklerden beri İmamet ettikleri kışkırtma
= İrşad, ne etmeleri çok sus almıyorlar. Kışkırtma, iki so-
atlık yoldu. mülklerden kap, küçük, büyük, yatak, yorgunları da İmam-
her görüldüğü gibi olup, Çaykara kışkırtmadan anlaşılmış İmamlar.

Ek-5: Kırıkhan da Kurulan 408 Evler Mahallesi

Kaynak: <https://www.kirikhanolay.com.tr/karadenizden-kirikhana-bir-iskanin-hikayesi/>, Erişim Tarihi: 10.08.2021.

Ek-6: Görüşmecilere Ait Demografik Veriler

Rumuz	Cinsiyet	Görüşme Yeri
E1	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E2	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E3	Erkek	Hatay-Kırıkhan
K4	Kadın	Hatay-Kırıkhan
E5	Erkek	Hatay-Kırıkhan
K6	Kadın	Hatay-Kırıkhan
E7	Erkek	Hatay-Kırıkhan
K8	Kadın	Hatay-Kırıkhan
E9	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E10	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E11	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E12	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E13	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E14	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E15	Erkek	Hatay-Kırıkhan
K16	Kadın	Hatay-Kırıkhan
E17	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E18	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E19	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E20	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E21	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E22	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E23	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E24	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E25	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E26	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E27	Erkek	Hatay-Kırıkhan
K28	Kadın	Hatay-Kırıkhan
E29	Erkek	Hatay-Kırıkhan
E30	Erkek	Hatay-Kırıkhan

